

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

KÜRESEL ISINMANIN ARAP TURİSTLERİN DESTİNASYON

TERCİHLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE

NİTEL BİR ARAŞTIRMA:

UZUNGÖL ÖRNEĞİ

Murat ÇAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Zafer YILDIZ

EKİM – 2024

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜRESEL ISINMANIN ARAP TURİSTLERİN DESTİNASYON

TERCİHLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE

NİTEL BİR ARAŞTIRMA:

UZUNGÖL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat ÇAK

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Enstitü Bilim Dalı : İktisat

Bu tez 11/10/2024 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Osman ÇEVİK	Başarılı
Doç. Dr. Zafer YILDIZ	Başarılı
Doç. Dr. Mehmet ÖZCAN	Başarılı

ETİK BEYAN METNİ

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar

Murat ÇAK

11/10/2024

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince konu seçiminin yapılmasından sonuçlanma aşamasına kadar her türlü ilgi, destek ve katkılarından ötürü öncelikle danışman hocam Doç. Dr. Zafer YILDIZ'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın saha araştırma aşamasında ikram ve desteklerini esirgemeyen kıymetli işletme sahiplerine teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca hem ders dönemi olsun hem de tez döneminde her daim yanımda olan, bana inanan ve manevi desteğini hiç esirgemeyen kıymetli eşim Seda Aktaş ÇAK'a minnettarlığımı belirtmek isterim.

ÖZET	
KÜRESEL ISINMANIN ARAP TURİSTLERİN DESTİNASYON TERCİHLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA: UZUNGÖL ÖRNEĞİ	
Murat ÇAK	
Danışman: Doç. Dr. Zafer YILDIZ	
Kabul Tarihi: 11.10.2024	Sayfa Sayısı: 121
Dünyanın var oluşundan beri iklimsel değişimler doğal yapısı içerisinde farklı şekil ve etkilerle süre gelmiştir. Günümüzde yaşanan çevresel sorunlar incelendiğinde bu sorunların birçoğunun insan kaynaklı olduğu açıkça görülmektedir. 1780’lerde başlayarak 1840’larda etkisini iyice artıran sanayi devrimi ile birlikte insanların fosil yakıt kullanımlarındaki hızlı artış, devrimin beraberinde getirdiği üretim sürecindeki gelişmeler sonucu oluşan zararlı atıkların kontrolsüz bir şekilde doğaya bırakılması, artan nüfus ve buna bağlı olarak kentleşme, beraberinde tüm dünyayı etkileyecek çevresel sorunları getirmiştir. Bahsedilen çevresel sorunların en önemlisi küresel ısınmadır. Sanayi devriminin gerçekleşmesine kadar geçen süreçte yeryüzündeki doğal iklimsel değişimlere ilave olarak tarihte ilk kez insan kaynaklı hem bölgesel hem de küresel ölçekte etkili olan iklim olayları yaşanmaya başlamıştır. Küresel ısınmanın başlıca nedeni üretim süreçlerinde kullanılan fosil yakıt kaynaklarının neden olduğu sera gazı salınımıdır. Bu kapsamda sera gazı oranının atmosferde istenilen düzeyin üzerine çıkması ile meydana gelen sıcaklık artışlarına küresel ısınma denmektedir. Sıcaklık oranlarındaki bu artışlar kuraklık, şiddetli hava olayları, erozyon, buzul erimeleri ve buna bağlı olarak deniz suyu seviyesindeki yükselmeler gibi iklim değişikliğinin neden olduğu doğa olaylarını beraberinde getirmektedir. Bahsi geçen doğa olayları, boyutları ve etkileri itibarıyla farklı toplumları, ekolojik sistemleri ve sosyal-ekonomik şartları etkisi altına almaktadır. Sonuçları itibarı ile birçok çevresel etki oluşturan küresel ısınmanın sebepleri ve sonuçları üzerine yapılan çalışmalara öncülük eden Birleşmiş Milletler belirli aralıklarla yayınladığı raporlarda gelecek adına daha yıkıcı etkilerin olmaması için alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktadır. Küresel Isınmanın etkilerinin günümüzde az veya çok hissedildiği birçok bölge ve sektörler göz önüne alındığında hâlihazırda en fazla etkilenen ve gelecekte daha da fazla etkilenmesi muhtemel olan sektörlerin başında turizm sektörü gelmektedir. Turizm sektörünün ekti düzeyinin bu denli fazla olmasının nedeni, kuşkusuz turistik aktivite ve tercihlerinin önemli oranda iklim değişikliklerinden etkileniyor olmasıdır. Bu kapsamda söz konusu etki, yerel turizm yanında küresel turizm üzerinde de hayli fazla hissedilmektedir. Küresel ısınma bir yandan dünya üzerindeki buzul seviyelerinin azalmasına bağlı olarak deniz suyu seviyelerini yükselterek turistik alanların yok olmasına, bir yandan da buna bağlı olarak turizm öncelik alanlarının değişmesine neden olmaktadır. Turistlerin daimî yaşamlarını sürdürdükleri ülkelerdeki iklim koşullarındaki değişimler gerek destinasyon seçimi gerekse turistik faaliyet talebini doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple turizm sektörü iklim duyarlılığı en yüksek sektörlerin başında gelmektedir. Yapılan bu çalışmada küresel ısınmanın sıcaklıkların yüksek olduğu Ortadoğu ülkelerinde yaşan Arap turistleri ne yönde etkilediği ve turizm tercihlerini hangi bölgelerdeki destinasyonlara doğru yönlendirdiği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın yapılacağı alan olarak seçilen Uzungöl yaylasında son yıllarda gözle görülür bir Arap turist artışı yaşanmaktadır. Bu sebeple yaşanan talep artışının küresel ısınma ile bağlantısının olup olmadığının incelenmesi amacıyla açık uçlu soruların turistlere yöneltildiği görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde turistlerin sorulara verdiği cevaplar incelenerek analiz edilmiştir. Çalışma alanı olarak seçilen Uzungöl bölgesindeki turizm faaliyetlerinin sürekliliği, tercihlerin yenilenebilirliği ve memnuniyet oranları doğrultusunda alınacak kararlar ve aksiyonlar bakımından yapılan çalışma oldukça önem arz etmektedir. Araştırmamızda sosyal bilimler alanında etkin bir yöntem olan nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Veri toplama işlemlerinde ise açık uçlu soruların olduğu görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiş yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca araştırmamızda örneklem grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi olarak maksimum çeşitlilik örnekleme seçilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin tercih edildiği çalışmamızın evrenini Trabzon iline bağlı Çaykara ilçesinin bir mahallesi statüsündeki Uzungöl destinasyon bölgesi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında ihtiyaç duyulan verileri toplamak için 10 sorudan oluşan anket formu hazırlanmış, hazırlanan sorular çerçevesinde toplam 26 turist ile gönüllülük esasına göre mülakatlar yapılmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Sanayi Devrimi ve Turizm, İklim Değişikliği ve Turizm, Uzungöl Destinasyonu, Küresel Isınma ve Turistik Talep	

ABSTRACT	
A QUALITATIVE STUDY ON THE EFFECT OF GLOBAL WARMING ON THE DESTINATION PREFERENCES OF ARAB TOURISTS: UZUNGÖL EXAMPLE	
Murat ÇAK	
Danışman: Doç. Dr. Zafer YILDIZ	
Accepted Date: 11.10.2024	Number of Pages: 121
Since the existence of the world, climatic changes have continued with different forms and effects within its natural structure. When today's environmental problems are examined, it is clearly seen that many of these problems are human-induced. The rapid increase in people's use of fossil fuels with the industrial revolution, which started in the 1780s and increased its impact in the 1840s, the uncontrolled release of harmful wastes to nature as a result of the developments in the production process brought about by the revolution, the increasing population and urbanization accordingly, have brought environmental problems that will affect the whole world. The most important of these environmental problems is global warming. In addition to the natural climatic changes on earth during the period until the industrial revolution, for the first time in history, human-induced climate events that are effective both regionally and globally have started to be experienced. The main cause of global warming is the greenhouse gas emissions caused by fossil fuel resources used in production processes. In this context, the temperature increases that occur when the rate of greenhouse gases exceeds the desired level in the atmosphere are called global warming. These increases in temperature rates lead to drought, severe The climate change is bringing about natural phenomena such as weather events, erosion, glacial melting and consequent rises in sea water levels. These natural phenomena affect different societies, ecological systems and social-economic conditions in terms of their dimensions and effects. The United Nations, which leads the studies on the causes and consequences of global warming, which has many environmental impacts in terms of its consequences, reveals the measures to be taken to prevent more destructive effects for the future in the reports it publishes at certain intervals Considering the many regions and sectors where the effects of global warming are felt to a greater or lesser extent today, the tourism sector is one of the sectors that is currently most affected and is likely to be affected even more in the future. The reason why the tourism sector has such a high level of impact is undoubtedly the fact that touristic activities and preferences are significantly affected by climate change. In this context, this impact is felt not only on local tourism but also on global tourism. On the one hand, global warming causes the disappearance of touristic areas due to the rise in sea water levels due to the decrease in glacier levels around the world, and on the other hand, it causes a change in tourism priority areas. Changes in climatic conditions in the countries where tourists live permanently directly affect both destination choice and demand for touristic activities. For this reason, the tourism sector is one of the sectors with the highest climate sensitivity. This study focuses on how global warming affects Arab tourists living in Middle Eastern countries where temperatures are high, and in which destinations it directs tourism preferences. There has been a noticeable increase in Arab tourists in recent years in the Uzungöl plateau, which was chosen as the area where the study will be conducted. For this reason, interviews were held in which open-ended questions were asked to tourists in order to examine whether the increase in demand was related to global warming. During the interviews, the answers given by the tourists to the questions were examined and analyzed. The study carried out is very important in terms of the continuity of tourism activities in the Uzungöl region, which was chosen as the study area, the decisions and actions to be taken in line with the renewability of preferences and satisfaction rates. In our research, qualitative research methods, which are an effective method in the field of social sciences, were used. In data collection, a semi-structured interview method with open-ended questions was used. In addition, maximum diversity sampling was chosen as the purposeful sampling method in determining the sample group in our research. The universe of our study, where maximum diversity sampling is preferred, consists of the Uzungöl destination region, which is a neighborhood of Çaykara district of Trabzon province. In order to collect the data needed within the scope of the research, a survey form consisting of 10 questions was prepared, and interviews were conducted with a total of 26 tourists on a voluntary basis within the framework of the prepared questions. Descriptive analysis method was used to analyze the data obtained from the interviews.	
Keywords: Industrial Revolution and Tourism, Climate Change and Tourism, Uzungöl Destination, Global Warming and Touristic Demand	

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN METNİ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. KÜRESEL VE BÖLGESEL OLARAK TURİZM SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN TURİZMİN ÖNEMİ	3
1.1. Turizm, Turist Kavramı ve Turizmin Tarihsel Gelişimi.....	3
1.1.1. Turizm Kavramı.....	3
1.2. Turistin Tanımı.....	6
1.3. Amaçlara Göre Turizm Türleri	7
1.3.1. Dağcılık ve Kış Turizmi	8
1.3.2. İnanç Turizmi	11
1.3.3. Mağara Turizmi	13
1.3.4. Yayla Turizmi.....	14
1.3.5. Sağlık Turizmi	15
1.3.6. Av Turizmi	16
1.4. Katılanların Sayılarına Göre Turizm Türleri.....	16
1.4.1. Kitle Turizmi	17
1.4.2. Bireysel Turizm	17
1.4.3. Grup Turizmi.....	17
1.5. Katılanların Yaşlarına Göre Turizm Türleri	18
1.5.1. Gençlik Turizmi.....	18
1.5.2. Orta Yaş (Yetişkin) Turizmi	18
1.5.3. Üçüncü Yaş Turizmi	19

1.6.	Turizm Talebi ve Turizm Arzı	19
1.6.1.	Turizm Talebinin Genel Tanımı ve Özellikleri	19
1.6.2.	Ekonomik Etkenler	20
1.6.3.	Sosyal Etkenler	22
1.6.4.	Psikolojik Etkenler	25
1.6.5.	Turizm Piyasasında Talebi Sınırlayan Etkenler	27
1.6.6.	Uluslararası Siyasi Durum	28
1.7.	Turizm Arzının Genel Tanımı ve Özellikleri	29
1.7.1.1.	Fiyat.....	29
1.7.1.2.	Tüketicilerin Zevk ve Tercihleri.....	30
1.7.1.3.	Rakip Hizmetler ve İkame Mallar.....	30
1.7.1.4.	Teknolojik İlerlemeler	30
1.7.1.5.	Piyasada Faaliyette Bulunan Firma Sayısı	31
1.7.1.6.	Teşvik ve Vergiler	31
1.7.1.7.	Üretim Faktörleri Fiyatı.....	31
1.7.2.	Turizm Arzının Özellikleri.....	33
Turizm arzının özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir;.....		33
1.8.	Türkiye'ye Turistik Amaçla Gelen Yabancıların Profili	34
1.8.1.	Türkiye'ye Turistik Amaçlı Gelen Yabancılar İçerisinde Ortadoğuluların Durumu	34
1.9.	Ortadoğu Bölgesinin Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapı Özellikleri	35
1.9.1.	Ekonomik Yapı ve Özellikleri	36
1.9.2.	Turizm Pazarı Olarak Ortadoğu Bölgesinin Genel Özellikleri	36
1.9.2.1.	Arap Turistlerin Karakteristik Özellikleri.....	37
1.9.2.2.	Kültürel ve Dini Özellikler	37
Arap turistlerin kültürel ve dini özellikleri genel olarak şöyledir;.....		37
1.9.2.3.	Ulaşım Alışkanlıkları	37
1.9.2.4.	Konaklama Alışkanlıkları	38
1.9.2.5.	Tercih Edilen Destinasyonlar.....	38
1.9.2.6.	Alışveriş Alışkanlıkları	38
1.9.3.	Turistik Kümelenme	39
1.9.3.1.	Kümelenmelerin Faydaları	40

1.9.4.	Turizmde Kümelenme Aktörleri	41
1.9.5.	Turizm Kümelenme Çeşitleri	42
□	Yatay Kümelenme:	42
□	Dikey Kümelenme:.....	42
□	Odaklanmış Kümelenme:.....	42
□	Coğrafi Kümelenme:	42
1.9.6.	Kümelenmenin Ekonomik Hedefleri.....	43
1.10.	Dünya Geneline Turizm Hareketleri	44
1.11.	Türkiye’de Turizm Hareketleri.....	47
	İKİNCİ BÖLÜM.....	56
2.	KÜRESEL ISINMA VE SERA ETKİSİ.....	56
2.1.	Küresel Isınma ve İklim Değişikliği	56
2.1.1.	Küresel Isınma.....	56
2.2.	Küresel Isınmanın Başlıca Etkileri	64
2.2.1.	Isınmanın Politik/Sosyoekonomik Etkileri	64
	Küresel ısınmanın Politik/sosyal etkilerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:	64
2.2.2.	Isınmanın Ekolojik Sistemlere Olan Muhtemel Etkileri	65
	Küresel ısınmanın Ekolojik sistemlere etkilerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:	
	65	
2.2.3.	Isınmanın Türkiye ve Diğer Dünya Ülkelerindeki Etkileri.....	65
	Küresel ısınmanın Türkiye ve diğer dünya ülkelerine etkilerini aşağıdaki gibi	
	sıralamak mümkündür (Gülbahar, 2008:170):	65
2.2.4.	Küresel Isınmanın Turizm Sektörüne Olan Etkileri	67
2.2.5.	Küresel Isınmanın Turizm Türleri Üzerindeki Etkileri	68
2.3.	Uzungöl Turizm Merkezinin Genel Özellikleri	72
2.3.1.	Coğrafi Yapı.....	72
2.3.2.	Uzungöl Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı	81
2.3.3.	Bölgenin Turistik Tesisleri ve Turistik Aktiviteler	82
	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	86
3.	KÜRESEL ISINMANIN ARAP TURİSTLERİN DESTİNASYON	
	TERCİHLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA: UZUNGÖL ÖRNEĞİ	
	86	
3.1.	Araştırmanın Amacı.....	86

3.2. Araştırmanın Önemi	87
3.3. Araştırma Yöntemi.....	87
3.3.1. Evren ve Örneklem	87
3.4. Veri Toplama Aracı ve Bulgular	88
3.5. Veri Analizi	88
3.6. Araştırma Bulguları	89
3.6.1. Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	89
3.6.1.1. Araştırmaya Ait Sorular ve Cevaplar Doğrultusunda Ulaşılan Bulgular	
90	
SONUÇ VE ÖNERİLER	109
KAYNAKÇA.....	113
EKLER	121
Ek-1. Görüşme Soru Formu	121

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Turizmin Gelişiminde Tarihi Dönüm Noktaları	4
Tablo 2: Türkiye'nin Kayak Merkezleri ve Kayak Alanları	9
Tablo 3: Türkiye'nin Kayak Merkezleri Mevcut ve Hedeflenen Kapasite Sayıları	10
Tablo 4: 2015-2023 Yılları İtibariyle Türkiye'yi Dini Amaçlı Ziyaret Eden Turist Sayısı ile Toplam Turist Sayısı	12
Tablo 5: Türkiye'de Turizme Açılan Mağaralar	14
Tablo 6: Türkiye'nin Yıllara Göre Turizm Verileri (2004-2023)	48
2022 yılı itibariyle Türkiye'nin tesis ve yatak kapasitesi aşağıdaki Tablo 7'de sunulmuştur.	49
Tablo 7: Türkiye'nin Tesis ve Yatak Kapasitesi (2022)	49
Tablo 8: Türkiye'de Turizm Sektöründe İstihdam (Bin Kişi)	53
Tablo 9: Dünyada ve Türkiye'de Turizm Hareketleri ve Turizm Gelirleri (2018-2022)	55
Tablo 10: Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	89
Tablo 11: Araştırmada Kullanılan Tema ve Alt Kategoriler	91
Tablo 12: Arap Turistlerin Uzungöl Bölgesinde Memnun Olduğu Yönler İle Eksik Buldukları Yönler	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yayla Turizminin Yoğunlukta Olduğu Bölgeler	15
Şekil 2: Turizmin Gelişmesine Etki Eden Faktörler	45
Şekil 3: WTTC'ye Göre Uluslararası Turist Gelişleri	47
Şekil 4: Sera Etkisinin Şematik Gösterimi	61
Şekil 5: Küresel Isınmanın Oluşumu ve Etkileri	63
Şekil 6: Uzungöl'ün Konumunu Gösteren Harita.....	73
Şekil 7: Uzungöl'ün Havadan Görüntüsü.....	74
Şekil 8: Uzungöl Yan Derelerde Yapılan Tersip Bentler	75
Şekil 9: Uzungöl'ün Güncel Görünümü	79
Şekil 10: Uzungöl'ün Yıllar İçerisinde Gösterdiği Değişimin Görüntüsü	84

KISALTMALAR LİSTESİ

AIENT : Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği

B.A.E : Birleşik Arap Emirlikleri

DSİ : Devlet Su İşleri

GSMH : Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IPCC : Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

NASA : Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi

ÖÇKB : Özel Çevre Koruma Bölgesi

UNWTO : Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

USD : Amerikan Doları

WTO : Dünya Turizm Örgütü

WTTC : Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi

GİRİŞ

Yıllara göre analiz edildiğinde uluslararası turizm hareketlerinin her geçen yıl arttığı ve buna bağlı olarak da ülkelerin ekonomilerinde turizm gelirlerinin önemli bir yer tuttuğu gözlenmektedir. Her ne kadar bölgesel çatışmalar ve terör faaliyetleri turistik hareketliliğe zarar veriyor olsa da gelişen ulaşım teknolojileri ve küreselleşme, turizm gelirlerini ve turistik hareketliliği olumlu yönde etkilemektedir. Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nün 2024 raporuna göre; turizm ekonomisi açısından güçlü bir 2023'ün ardından uluslararası turizm 2024 itibari ile pandemi öncesi seviyeleri yakalamaya başlamıştır. Aynı rapora göre 2024 yılındaki uluslararası turizm verilerinin pandemi öncesi seviyelere tam olarak dönüş sağlaması beklenmektedir. BM son Turizm Barometre verilerine göre 2024'ün ilk yedi ayında yaklaşık 790 milyon turist uluslararası seyahat faaliyetine katılmıştır. Bu veriler 2023 yılına göre yaklaşık %11 oranında bir artışı gösterirken, 2019 yılına göre ise %4 azalışı göstermektedir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli ekonomik sorunları iktisadi kalkınmanın yeterli düzeyde gerçekleştirilememesidir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde; yüksek faiz, yetersiz sermaye birikimi, düşük tasarruf seviyesi, üretimde eski teknoloji kullanılması, düşük eğitim seviyesi, yetersiz sağlık hizmeti, kişi başı gelirin düşük ve dengesiz dağılımı gibi ortak sorunlar mevcuttur. Turizm sektörü, bu gibi az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmanın sağlanması, kişi başı gelir seviyesinin yükselmesi, kronik ödemeler dengesi açıklarının finansmanı, döviz gelirinde artış, iktisadi kalkınmada çok önemli rolü olan yabancı sermaye yatırımlarının artması gibi birçok katkılar sağlamaktadır. İktisadi kalkınmanın arttığı bir toplumda teknolojik gelişme ve verimlilik artışı, yatırım oranlarında artış, eğitim kalitesinin artmasını sağlayacak sonuç olarak da toplumun sosyo-ekonomik yapısı değiştirecektir. Sayılan tüm bu nedenlerden dolayı iktisadi kalkınmayı hedefleyen tüm ülkeler turizm pazarından ve turizm gelirlerinden daha fazla pay elde etmek istemektedirler.

Türkiye açısından incelendiğinde; Turizm sektöründeki yapısal reformlar, 1980'li yıllardan sonra hız kazanmış ve günümüzde de artarak devam etmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler artık turizm faaliyetlerine sadece gezme-görme ve eğlenme olarak bakmamakta, ülkenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacak önemli bir sektör olarak görmektedirler. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin en önemli sorunları arasında yetersiz sermaye birikimi ve döviz ihtiyaçları öne çıkmaktadır. Bu nedenle Türkiye gibi gelişmekte olan

lkeler ekonomik yönelişlerinde daha çok döviz girdisi sağlayan sektörleri tercih etmektedirler. Artan döviz ihtiyaı özellikle henüz sanayileşmemiş olan ülkelerde ihracat rakamlarının arttırılması için yüksek döviz kurlarına ve beraberinde tarımsal ürünler ve orta ve düşük seviye teknoloji ürünlerinin daha ucuza ihraç edilerek ülke kaynaklarının değerinin altında satılmasına sebep olmaktadır. Turizm sektörünün en önemli özelliklerinden biri tıpkı ihracat gibi döviz geliri sağlamasına rağmen lkeden herhangi bir mal veya hizmet çıkışı olmaması, ikinci olarak da turistik malın bulunduğu yerde tüketilmesidir. Bu nedenle de tüketici bizzat ürünün tüketeceği yere gelmek durumundadır. Bu açıdan bakıldığında turizm sektöründen sağlanacak döviz gelirinin her ekonomi için ciddi cazibeye sahip olduğu bir gerçektir. Bunun yanında çok sayıda farklı sektörün çıktısını girdi olarak kullanabilme kabiliyeti sebebiyle turizm sektöründe ortaya çıkacak bir canlanma farklı birçok sektörün de doğrudan ve dolaylı olarak hareketlenmesini sağlamaktadır.

Son zamanlarda turizm sektörüne yönelik yatırımların artması Türkiye’nin sahip olduğu klasik ve alternatif turizm varlıklarını gelire dönüştürme isteğinin bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Özellikle turizm sektörünün mevsimsel özelliğinden kurtarılarak on iki aya yayılabilme imkânı, ancak alternatif turizm varlıklarının hareketlendirilmesi ile mümkün görünmektedir. Sanayi devriminden beri kümülatif bir şekilde artan evre kirliliği ve beraberinde getirdiği iklim değişikliği turizm sektörüne yönelik talep yapısını da etkilemiştir. Bu alışma, küresel ısınmanın Trabzon Uzungöl yaylasını destinasyon olarak seçen Arap turistlerin bölgeye yönelik talep yapılarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Turizm sektörünün Dünya ve Türkiye’deki durumu ve gelişimi istatistiki verilerle ele alınmış, Turizm ve eşitleri ile Türkiye’ye gelen turist profili incelenmiştir. İkinci bölümde “Küresel Isınma” kavramının tanımı, ortaya çıkışı, neden olduğu başlıca sorunlar, ekonomik sektörlere etkisi, turizm sektörü ve turistik tercihlere olan etkisi ve bu etkilerin nlenmesine yönelik tedbirler ele alınmıştır. Son bölümde ise, Uzungöl yaylası konaklama tesislerinde uygulanan anketle yapılan saha çalışmasında elde edilen veri ve bulgular analiz edilerek yorumlanmış Uzungöl yaylasına yönelik turistik talebin küresel ısınma ile olan bağlantısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÜRESEL VE BÖLGESEL OLARAK TURİZM SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN TURİZMİN ÖNEMİ

1.1. Turizm, Turist Kavramı ve Turizmin Tarihsel Gelişimi

1.1.1. Turizm Kavramı

17.yüzyıla kadar uzanan turizm ifadesi köken olarak Latince'den türeyen “tornus” belli bir eksen etrafında insanların dönme hareketini ifade etmektedir. Turizm olayının tanımlanma çabaları 19. Yüzyıla kadar gitmekte olup ilk tanımlama 1905 yılında Guyer-Feuler tarafından yapılmıştır. Literatüre ise 1942 yılında İsviçreli ekonomistler Hunziker ve Krapf tarafından kazandırılmıştır. Turizm olayının başlangıcı irdelendiğinde Sümerlilere kadar gittiği ve Milattan Önce (M.Ö). 4000’li yıllara dayandığı görülmektedir (Kozak vd. 2013:12). Diğer sektörlerle göre henüz yeni gelişim gösteriyor olması nedeniyle turizm sektörünün açık ve net kabul edilmiş bir tanımı yapılamamaktadır. Ayrıca turizm hakkında tanımlamalarda bulunan kişilerin turizm olayına bakış açılarının farklı olması da tanımların farklı olmasına sebep olmuştur (Aydın, 2012:91). Bununla birlikte literatürde öne çıkan belli başlı birkaç tanım bulunmaktadır. Bir tanıma göre turizm “İnsanların sürekli ikamet ettikleri, günlük yaşantılarını sürdürdükleri, çalışma hayatını ve yaşam için gereksinimlerini karşıladıkları yerlerden başka bir yere gerçekleştirdikleri seyahatleri, bu seyahat içerisinde o bölgedeki işletmeler tarafından üretilen mal ve hizmetleri satın almaları, konaklamaları ve tekrar ikamet adreslerine dönmeleri” dir (Toskay, 1989:39). Bir diğer tanıma göre “Turizm, tüketici olarak sürekli yaşanan yer dışında eğlenme, tatil, eğlence amaçları ile yapılan geçici konaklama ve seyahat organizasyonudur” (Bayer, 1992:3). 1954 yılında İtalya’nın Palermo kentinde toplanan “Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği” (AIEST) turizmin “Turizm, yabancıların devamlı yerleşmemek, gelir elde etmemek koşuluyla gittikleri bölgelerdeki geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür” tanımı üzerinde genel kabule varmıştır (Yıldız, 2007:91). Yapılan tanımların en belirgin ortak özelliği insanların bir hareket ve dönüş eyleminde bulunmalarıdır (Sezgin, 1995:3). Bugünkü turizm ve turist kavramları ilk olarak İngilizler tarafından kullanılmıştır.

Turizm gelişim indeks tarihi dönüm noktaları aşağıdaki Tablo 1’de tarihi seyir itibari ile verilmiştir.

Tablo 1: Turizmin Gelişiminde Tarihi Dönüm Noktaları

Tarihler	Dönüm Noktaları
Kayıt öncesi Tarih	Seyahat, macera ve merak duygusu ile gerçekleşmeye başlamıştır.
M.Ö 4850-M.Ö. 715	Mısırlılar merkezi hükümet bölgelerine seyahat etmişlerdir.
M.Ö 1760-M.Ö. 1027	Shang Hanedanı Uzak Doğu boyunca uzak yerlere ticaret rotaları kurmuşlardır.
M.Ö 1100-M.Ö. 800	Fenike halkı imparatorluğu boyunca ticaret ve seyahat için geniş yelken filoları geliştirir.
M.Ö 900- M.Ö. 200	Yunanlılar ortak dil ve para birimi geliştiriyor ve şehir devletleri varış yeri olmaya başladığı için seyahat hizmetleri ortaya çıkıyor.
M.Ö. 500-M.S. 300	Romalılar ticaret, macera ve zevk için daha fazla seyahat etmek üzere yolları, yasal sistemi ve konukevlerini iyileştiriyor.
M.S. 300-M.S.900	Mayalar Orta ve Kuzey Amerika'nın bazı bölgelerinde ticaret ve seyahat rotaları oluşturuyorlar.
M.S.1096-M.S.1295	Avrupa'daki Kutsal Toprakları Müslümanların kontrolünden almak için başarısız olan dini haclı seferleri, bu askeri güçleri yeni yerlere ve kültürlere tanıttı.
M.S.1275-M.S.1295	Marco Polo'nun Uzak Doğu'daki seyahatleri, seyahat ve ticarete olan ilgiyi artırmaya başladı.
14.-16. Yüzyıllar	Ticari aktiviteler geliştiğinden ve tüccarlar yeni bölgelere teşebbüs ettiğinden dolayı ticaret rotalar gelişir.
M.S.1613-M.S.178	Grand Tur dönemi, medeni dünyanın kültürünü deneyimleyebilmek için arayan zengin bireyler için bir statü sembolü yapar.
18.-19. Yüzyıllar	Endüstri Devrimi, teknolojik gelişmeleri beraberinde getirmekte, seyahat ve ticareti daha verimli ve genişleyen pazarlar haline getirmektedir; Artan kişisel gelirler, seyahati hem iş hem de eğlence amaçlı bir faaliyet haline getirir.
1841	Thomas Cook, İngiltere'de ilk grup turunu düzenler.
1903	Wright Brothers ilk başarılı uçak uçuşuyla uçuş çağına başlar.
1913	Westinghouse Şirketi Enstitüsü, çalışanları için ücretli tatil yapmayı amaçlamaktadır.
1914	Henry Ford, Model T'nin seri üretimine başlar.
1919	Londra ve Paris arasında ilk tarifeli hava yolu yolcu uçuşu başlar.
1945	2. Dünya Savaşı sona erer ve yeni refah çağı başlar ve bu durum zamanı, parası ve zevk ve iş için seyahat etmeye ilgili milyonlarca insanın ortaya çıkmasına yol açar.
1950	Diners Club ilk kredi kartını tanıtır.
1952	Jet yolcu servisi, Londra ve Johannesburg, Güney Afrika arasında açıldı.
1978	Güzergâhlar ve ücret hakkındaki rekabet Hava yolu Düzenlemesi Kanunu'nun imzalanmasıyla başlar.

2001	Dennis Tito, Uluslararası Uzay İstasyonu'nda 20 milyon dolar karşılığında sekiz günlük bir tatil yapması uzay turizminin ortaya çıkışını başlatmıştır.
2001	Ulaştırma Güvenliği İdaresi (TSA), 11 Eylül'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Washington'daki Pentagon'a yapılan terör saldırısının ardından hava yolu yolcu güvenliğini sağlamak amacıyla kuruldu.
2002	Avrupa Birliği üyesi olan ülkeler arasında seyahatin serbestleştirilmesine işaret eden avro para birimi tanıtılmıştır.

Kaynakça: Başçı, vd., 2023:3

Mısır ve Babil krallıklarında gezginlerin geçtikleri yollarda güvenliğin sağlanması ve konaklamaları için evler ve bahçelerin inşa edildiği bilinmektedir (Barutçugil, 1984:28). Eski çağların şartlarında kara yollarıyla ulaşımın zorluğu, seyahatlerin çoğunlukla deniz yoluyla yapılmasına neden olmuştur. İstanbul'un fethinin gerçekleşmesine kadar geçen süreçte eğlence, sağlık ve zevk amacıyla yapılan seyahatlerde bir azalma meydana gelirken, hızla yayılan Müslümanlık nedeniyle dini amaçlı seyahatlerin oranlarında artışlar gözlemlenmiştir (Acuner, 2006:15).

Turizm faaliyetinden bahsederken, turistin tercihleri için büyük önem arz eden destinasyondan da bahsetmek gerekmektedir. Sözlük anlamı olarak “varılacak yer”, “gidilecek yer” anlamlarına gelen destinasyon, turizm sektörü için ise bulunduğu yerde turistler için ilgilerini çekecek, ihtiyaçlarını karşılayacak cazip imkanlar sunan mal hizmet ve tatil deneyimlerinin birleşimidir. Bir başka tanım ise turistlere hizmetleri bütünleştirilmiş olarak sunan, turistlerin isteklerini karşılayan ürünlerin birleştirilerek sunulduğu coğrafi bir bölge olarak tanımlanabilmektedir (Buhalis, 2000:97). Turizm olgusunun birden çok tanımının bulunmasının bir diğer nedeni de sektör olarak birçok bilim dalıyla ilişkisinin bulunması olarak açıklanabilir. Turizm sektörü ile ilişkisi olan ve sektöre katkı sağlayan bilim dalları aşağıda kısaca açıklanmıştır.

- ✓ **Sosyoloji:** İnsanların ne amaçla turistik faaliyete katıldıkları ve hangi durumlarda katıldıklarını (Boş zaman değerlendirme, yeni yerler görme, gezme ve eğlence vb,) araştırır.
- ✓ **Tarım:** Kırsal tarım faaliyetlerinin gelişmesi ve çoğalmasının etkilerini araştırır.
- ✓ **İktisat:** Turizm faaliyetlerinin ekonominin dinamiklerine etkilerini (Büyümeye etkisi, kalkınmaya etkisi, istihdama etkisi vb,) araştırır.
- ✓ **Ekoloji:** Turizm faaliyetlerinin fiziki çevre üzerindeki etkilerinin tespitini (çevre kirliliği, gürültü, orman tahribi vb,) yapmaya çalışır.

- ✓ **Antropoloji:** Turistlerin gittikleri bölgelerdeki yerel halklarla ilişkilerini ve davranış biçimlerini inceler.
- ✓ **Pazarlama:** Turistik ürünlerin gerek iç pazarlarda gerekse uluslararası pazarlarda tanıtımının yapılması konusunda çaba gösterir.
- ✓ **Siyaset Bilimi:** Uygulanan devlet politikalarının turizm faaliyetleri üzerinde ne gibi etkiler meydana çıkardığını araştırır. (Turizm teşviklerinin etkileri, kotalar, vize serbestileri, vb.)
- ✓ **Hukuk:** Gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin hukuksal tabana oturtulması ve turist haklarının belirlenmesini sağlar.
- ✓ **Şehir Planlaması:** Turizm faaliyetinin gerçekleştiği bölgelerde alt yapı ve çevre düzeni planlamalarının yapılmasını sağlar.

1.2. Turistin Tanımı

Çeşitli tanımları yapılan turizm olayını gerçekleştiren kişiye “turist” denilmektedir. Turizm, temelinde insan olan ve insan faktörü olmadan gerçekleşmesi düşünülemeyen bir faaliyet koludur. İnsanların turizm faaliyetine yönelmelerine en fazla etki eden faktör, turistik aktivitelerin bedensel ve psikolojik tatmin sağlama özelliğidir. Sürekli yaşamış olduğu yeri ticari kazanç amacı dışındaki nedenlerle geçici olarak terk ederek seyahat eden, turizm faaliyetine katılan, psikolojik anlamda tatmin arayan, gittiği yerde konaklayıp zamanı ve harcama kısıtı ile tüketimde bulunan kişi veya kişilere turist denilmektedir (Özcan, 2013:16). Turisti tanımlayan özelliklerinden birkaçı aşağıdaki gibidir (Yağcı, 2003:12; Bahar ve Kozak, 2014:32).

- ✓ Uzun süreli eğitim, çalışma ve yerleşme amacıyla yolculuğa çıkanlar turist olarak kabul edilmezken, bir gün konaklama yapmış günübirlikçiler turist kategorisinde kabul edilmektedir.
- ✓ Ailevi ilişkiler, dini amaçlı, sağlık, eğlence amaçlı ve sürekli yerleşme amacı olmaksızın sosyal aktivitelerle boş zamanlarını değerlendirmek için seyahat eden kişiye turist denilmektedir.
- ✓ Sportif, dini, idari, diplomatik amaçlarla bir ülkeye seyahat edenlerde turist olarak kabul edilmektedir.
- ✓ Turist, sürekli ikametgâhının olduğu ülkeden en az 24 saat olacak şekilde başka bir ülkeye ziyaret gerçekleştiren kişidir.

1.3. Amaçlara Göre Turizm Türleri

Son yıllarda yapılan araştırmalar (Güneş, Deniz, Kum) (GDK) ağırlıklı olan turizm yönelimlerinin giderek (Eğlence, Eğitim, Heyecan) (EEH) ağırlıklı turizm faaliyetlerine doğru kaydığını göstermektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak turistik faaliyetlere katılan insanların turizm faaliyetlerinde yeni bölgeleri tercih etmeleri ve turistik ürün taleplerinde değişiklikler meydana gelmektedir. Geleneksel turizmden (GDK) giderek alternatif turizm çeşitlerine doğru kayan turist tercihlerinin, geleneksel turizmin sadece kıyı bölgelerine sağladığı faydalarından ziyade ülke geneline sağladığı faydalar vardır. Bu faydalar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kılıç ve Kurnaz, 2010:44);

✓ Alternatif turizm, yapısı itibariyle geleneksel turizme göre daha istikrarlıdır. Ayrıca sosyal ve kültürel etkinlikler daha çok öğrenmeye odaklıdır. Geleneksel turizm (GDK) ise daha dar amaç ve alanlarda eğlenme ve dinlenmeyi amaçlayan deyim yerinde ise otelle plaj arasında geçen istikrarsız bir yapısı vardır.

✓ Sürdürülebilirlik politikaları ve stratejileri ile geliştirildiğinde alternatif turizm çeşitleri turizm değerlerinin küreselleşme karşısında zarar görmesini engellerler.

✓ Geleneksel turizmin aksine alternatif turizm çeşitlerinde geziler genellikle kültürel turlar şeklinde planlandığından olağanüstü durumlar haricinde bu geziler iptal edilmez ve alışkanlıklardan vazgeçilmez.

✓ Türkiye gibi kişilerin sosyal güvenceleriyle ilgili olarak problem yaşadığı ülkelerde (gelişmekte olan ülkeler) alternatif turizm çeşitleri geleneksel turizme göre iş imkânlarını mevsimsel olarak değil kalıcı olarak sunmakta ve insanların uzun dönemli ekonomik kaygılarını azaltmaktadır.

✓ Geleneksel turizme yönelen kişilerin eğitim düzeyleri ve satın alma güçlerine göre alternatif turizme yönelenlerin hem eğitim düzeyleri hem de ekonomik satın alma güçlerinin yüksek oluşu alternatif turizmin gerçekleştirildiği bölgeye daha fazla katma değer sunmaktadır.

✓ Alternatif turizm çeşitleri ülkelerin daha fazla tanıtılmasını ve kültürel olarak insanların daha fazla yakınlaşmasını sağlarlar.

✓ Alternatif turizm çeşitlendirmesi ülkedeki potansiyel kaynakları, üretim faktörlerini ve üretici güçleri harekete geçirmekle ekonomik büyümeye yani (GSMH) Gayri Safi Milli Hasılaya katkı sağlamaktadır (Olalı, 1990:34; Kızılgöl ve Erbaykal, 2008:351-360).

Ekonomik yapıları zayıf olan ve kronik olarak bütçe açığı veren ülkelerin bütçe açıklarını kapatmada başvurdukları seçeneklerden bir tanesi de turizm gelirlerini artırmaktır. Ancak turizm gelirlerinin artırılması ve turizm pazarından bütçe açığı veren ülkenin daha fazla pay alabilmesi ülkedeki turizm faaliyetlerini ve çeşitliliğini artırmak, ayrıca sunulan hizmetin kalitesini yükseltilmesine bağlıdır. Ülkedeki turizm çeşitleri ve hizmetlerini çeşitlendirmek, ekonomiye katkısı her yönden daha fazla olan alternatif turizm çeşitlerini geliştirmek ve gelişmesinin önündeki tüm engelleri kaldırmakla mümkündür. (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002:183). Bahsi geçen alternatif turizm türleri aşağıda detaylıca açıklanmıştır.

1.3.1. Dağcılık ve Kış Turizmi

Günümüzde yaşanan ekonomik gelişmeler neticesinde çalışma ortamının, şehir hayatının yoğun ve kalabalık olması, trafik sorunlarının ve şehirlerin hava kirliliklerinin vermiş olduğu stres karşısında insanlar genelde streslerini atmak, dinlenmek için havasının temizliği, manzarası ve buralarda yapılan aktiviteler nedeniyle dağlık alanları tercih etmektedirler. Dağ turizmi muhtevası itibari ile hem dağın iklimsel özelliklerinden faydalanma, tatilini o bölgede geçirme hem de o bölgede yapılabilen dağ sporlarını yapmayı içine alan bir turizm çeşididir (İlkin ve Dinçer, 1991:74). Kentleşme olgusu ve endüstriyel gelişmelerin hızlanması ile şehirlerin havası aşırı kirlenmiş, bu durum insanların doğaya yaklaşmasını ve insanları doğa ile yakınlaştıracak turizm türlerinin gelişmesini sağlamıştır (Kozak, 2000:27). Türkiye yüzölçümü olarak incelendiğinde neredeyse yarısından fazlasının Bolkar dağları, Aladağlar, Munzur dağları, Kaçkar dağları, Sat ve Cilo dağları ile Bey dağları gibi yüksekliği 1500-3000 m arasında değişen dağlarla kaplı olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye'nin kırık fay hatları üzerinde ve tektonik olarak genç bir ülke olması nedeniyle volkanik dağların varlığı bir hayli fazladır. Hasan dağı, Erciyes dağı, Süphan dağı ve Ağrı dağı gibi volkanik dağların varlığı dağ turizm potansiyelini artırmakta olup, turistik faaliyetler olarak dağ turizmine yönelimi yükseltmektedir (Akova, 2000:71).

Kış turizmi daha çok karlı gün sayısı yüksek olan ülkelerde ve dağlık bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Kış turizmi, merkezinde kayak aktivitesinin bulunduğu, daha çok eğimli ve karlı bölgelere yapılan seyahatlerle bölgedeki konaklama alanlarından ve hizmetlerinden yararlanma faaliyetleri olarak tanımlanabilmektedir (İncekara, 1998:18). Türkiye kısa mesafelerde bile çeşitlilik gösteren yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, yaylalar, buzul izleri, sirk gölleri, zengin av ve yaban hayatına sahiptir (Çelik, 2018:58). Yaz mevsiminde dahi üzerlerinde

kar kütlelerinin eksik olmadığı dağların bulunması Türkiye’de kış turizmine olan ilgiyi artırmaktadır. Bu dağlarda kurulan turistik tesislerde kış turizmine yönelik turistlere hizmet sunulmakta, kış sporları ve kayak başta olmak üzere kış turizmine yönelik birçok faaliyetler yapılabilmektedir. Bugün birçok dağlık alanı olan Türkiye dünyada kış turizminin en çok tercih edildiği ülkelerden biri haline gelmiştir. Türkiye’de kış turizminin en çok faaliyet alanı olan kayak merkezleri aşağıda Tablo 2’de sıralanmıştır.

Tablo 2: Türkiye’nin Kayak Merkezleri ve Kayak Alanları

Adı	Bölge	Dağ Kuşağı	Yükselti (m)
Uludağ	Marmara	Uludağ	1800 - 2000
Kartalkaya	Karadeniz	Köroğlu	1600 - 2400
İlgaz	Karadeniz	İlgaz	1800 - 2400
Zigana (Gümüş)	İç Anadolu	Zigana	1900 - 2500
Erciyes	İç Anadolu	Erciyes	2200 - 2500
Elmadağ	Doğu Anadolu	Elmadağ	1400 - 1800
Palandöken	Doğu Anadolu	Palandöken	2200 - 3100
Bitlis	Doğu Anadolu	Altınkalbur	1500 - 1700
Ardahan	Doğu Anadolu	Çamlıçatak Mevkii	1900 - 2200
Akbulut	Doğu Anadolu	Sakaltutan Geçidi	1200 - 1500
Sarıkamış	Doğu Anadolu	Çamurlu Dağ	2100 - 2600
Saklıkent	Akdeniz	Bakırlı Dağ	1800 - 2000
Bozdağlar	Ege	Bozdağlar	1600 - 2100

Kaynak: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96268/turizm.html>. Erişim Tarihi. 18.04.2024

Türkiye turizm faaliyetlerini yılın on iki ayına yayabilmek için son yıllarda kış turizmine oldukça fazlasıyla ağırlık vermektedir. Kış turizmine ait aktivitelerin yoğun olarak yapılabilme imkânı olan Avusturya, İsviçre ve Fransa gibi zorlu rakipleri olan Türkiye son yıllarda yapılan teşvikler neticesinde kayak merkezi ve tesislerinde bir hayli ilerleme kat etmiştir. Ancak 2026 yılında yapılacak olan Kış Olimpiyatları’na aday olan Türkiye’nin yatırımlar ve tesislerin artırılması konularında daha çok yapması gereken işler bulunmaktadır. Bu kapsamda mevcut tesis ve kapasite sayıları ile hedeflenen sayılar aşağıda Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Türkiye'nin Kayak Merkezleri Mevcut ve Hedeflenen Kapasite Sayıları

	Yatak Kapasitesi		Mevcut Mekanik Tesisler		
Kayak Merkezi	Mevcut	Hedef	Adet	Kapasite (kiş/saat)	Pist Uzunluğu (m)
Erzurum Palandöken	2.466	8.850	16	24.563	25.788
Bursa Uludağ 2.Gelişim Bölgesi	1.600	4.300	20	15.000	18.514
Bolu Köroğlu Dağ Turizm Alanı	1.580	4.000	14	7.000	10.380
Kayseri Erciyes Kış Sporları TM	920	6.000	15	22.750	25.689
Kastamonu Çankırı İlgaz Kış Sporları	917	1.300	2	1.439	1.593
Kocaeli Kartepe TM	800	1.000	4	6.400	3.250
Kars Sarıkamış Kış Sporları TM	639	12.000	3	4.148	5.573
Isparta Davraz Dağ Kış Sporları TM	467	1.600	4	3.800	3.577
Çankırı İlgaz Kadınçayırı Yıldıztepe	60	400	1	1.200	1.588
Bayburt Kop Dağı TM	60	810	1	600	1.220
Gümüşhane Zigana Turizm Merkezi	40	470	1	843	661
Erzincan Ergani Dağı	-	8.000	3	3.450	6.967
Samsun Ladik Akdağ Kış Sporları	-	800	1	800	1.360
Denizli Tavas Bozdağ	-	2.250	1	500	612
Mersin Tarsus Gülek Karboğazı	-	8.000	-	-	-
Gümüşhane Çakırgöl Kış Sporları	-	5.600	-	-	-
Ardahan Yalnızçam Uğurludağ	-	4.250	-	-	-
Antalya Alanya Akdağ Kış Sporları	-	3.000	-	-	-
Sivas Yıldız Dağı Kış Sporları TM	-	1.600	-	-	-
Muğla Fethiye Seki Eren Dağı TM	-	1.500	-	-	-

	Yatak Kapasitesi		Mevcut Mekanik Tesisler		
Kayak Merkezi	Mevcut	Hedef	Adet	Kapasite (kiş/saat)	Pist Uzunluğu (m)
Aksaray Hasandağı Kış Sporları	-	1.235	-	-	-
Gümüşhane Süleymaniye Kış Sporları	-	1.180	-	-	-
Artvin Kafkasör	-	500	-	-	-
Antalya Alanya Akseki TM	-	-	-	-	-
Bitlis Sapgör Kış Sporları TM	-	-	-	-	-
Düzce Gökaya Kardüz Yaylası	-	-	-	-	-
Malatya Hekiman Yamadağı	-	-	-	-	-
Rize İkizdere Ovit Dağı Kış TM	-	-	-	-	-
TOPLAM	9.549	78.645	86	92.493	106.772

Kaynak: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96268/turizm.html>. Erişim Tarihi. 14.02.2024

Kış turizmi hizmetlerini sunan ülkeler bu turistik faaliyetleri tüm yıla yayarak turizm pazarından daha çok pay elde etme adına önemli bir avantaj sağlamaktadırlar. Çünkü kış turizm destinasyonları yılın her dönemi kış sporlarına uygun iklim koşullarına sahip olduğundan turistlerin yılın her dönem taleplerine cevap verebilmektedirler.

1.3.2. İnanç Turizmi

Dini amaçlarla yapılan seyahatler, insanların seyahat etmelerindeki en eski ve en yaygın olan nedenlerden biridir. Kutsal kabul edilen yerler, türbeler, tapınaklar, kiliseler insanlar için her dönemde çekici olmuş, günümüzde de birçok insanın turistik tercihlerinde en etkili faktör olmaya devam etmektedirler. Bu doğrultuda inanç turizmi, kutsal mekânlara yapılan dini amaçlı turistik seyahatler olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanıma göre ise kişilerin daimî ikamet ettikleri ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşıladıkları, çalıştıkları yerlerden inanç merkezlerine inanışlarının gerekliliği olan taleplerini karşılamak ve bu seyahat sırasında turizm işletmelerinin

ürettiği mal ve hizmetleri talep ettikleri seyahat faaliyetlerine inanç turizmi denilmektedir (Akat, 2000:22). İnanç turizmine yönelik destinasyon varlığının hayli fazla olduğu ülkelerden biri de Türkiye’dir. Türkiye İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik için önemli dini zenginlikleri bünyesinde barındırmaktadır. Tarihin seyri boyunca birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış olan Türkiye’de hemen her inançtan insanların inşa etmiş olduğu eserlere rastlamak mümkündür. Bu özelliği nedeniyle Türkiye, inanç turizmi bakımından zengin arz potansiyeline sahiptir. Türkiye’de 1995 yılında inanç turizmini geliştirmek için çalışmalar başlatılmış ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından inanç turizmini geliştirmeye yönelik projeler üretilmiştir. Bu projelerle günümüze kadar ulaşmış eserler o bölgedeki yerel kurumlar ve kuruluşların da desteği ile restore edilip, tanıtım, ulaşım ve alt yapı çalışmaları tamamlanıp gelen turist sayısının artırılması ve döviz girdisinin buna bağlı olarak yükselmesi hedeflenmiştir.

Tablo 4: 2015-2023 Yılları İtibariyle Türkiye’yi Dini Amaçlı Ziyaret Eden Turist Sayısı ile Toplam Turist Sayısı

Yıl	Dini Amaçlı Gelen Turist Sayısı	Toplam Turist Sayısı
2015	80.194	36.244.632
2016	49.009	25.352.213
2017	27.497	32.410.034
2018	32.350	39.488.401
2019	84.347	45.058.286
2020	12.045	12.734.213
2021	12.755	24.712.266
2022	18.997	51.369.026
2023	61.292	57.077.440

Kaynak: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96268/turizm.html>. (19.11.2023)

Tablo 4’te görüldüğü üzere 2015-2019 yılları arasında Türkiye’yi ziyaret eden toplam turist sayısı sürekli bir artış sergilemiştir. Ancak aynı yıllar arasında Türkiye’yi dini amaçlarla ziyaret eden turist sayıları analiz edildiğinde sürekli bir artış veya azalışın olmadığı anlaşılmaktadır. Bahsi geçen yıllar arasında en yüksek dini amaçlı turist gelişi 2019 yılında 84.347 olmuştur. 2019 yılı Türkiye için hem toplam turist sayısının hem de dini amaçlı gelen turist sayısının maksimum seviyeye ulaştığı yıl olarak kayda geçmiştir. Ancak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de etkisini gösteren Pandemi 2020 yılı itibariyle turist sayılarının hızlı bir şekilde azalışına neden olmuştur. 11 Mart 2020 tarihinde Türkiye’de salgına bağlı ilk ölüm vakasının yaşanması akabinde gerek bireysel gerekse hükümetler bazında tedbirlerin alınması

tüm turizm faaliyetlerinde olduğu gibi inanç turizmi alanında da ciddi olumsuzluklara yol açmıştır. Ayrıca 2015-2019 yılları arasında dini amaçlı gelen turist sayının beklenen oranda tatmin edici olmaması Türkiye'nin alternatif turizm çeşitlerini yeteri kadar değerlendiremediğini göstermektedir. Bu kapsamda turizm tanıtım etkinliklerinin daha planlı ve programlı yapılması, turizm alanında yeni projelerin geliştirilip hayata geçirilmesi, tanıtım etkinliklerine daha fazla bütçe ayrılması ve uluslararası platformlara daha fazla katılım sağlanması gerekmektedir. Böylece Türkiye alternatif turizm potansiyelini daha verimli kullanabilecek ve dünya turizm pazarındaki payını daha fazla artırmış olacaktır. İslamiyet'te Mekke ve Medine, Brahmalık'ta Benares, Hristiyanlıkta ise Kudüs ve Efes çok sayıda turist çeken inanç merkezlerinin başında gelmektedir (Yıldız, 2007:105). İnanç turizmini diğer turizm çeşitlerinden ayıran en önemli özelliği hem dinamik hem de statik bir yapıya sahip olmasıdır. Bu turizm çeşidi yapılan seyahatlerin faaliyet alanlarının genişliği itibarıyla dinamik bir yapıya sahiptir. Normal yaşanan yer dışında bir yere seyahat yapılması ile de statik özelliği göstermektedir. Bu iki özelliği nedeniyle inanç turizmi, faaliyetlere katılan kişilerin istekleriyle birlikte sınırlı bir zaman diliminde yapılması sonucu çevresel değişikliklere neden olmaktadır (Gökdeniz, 2001:25).

1.3.3. Mağara Turizmi

Türkiye'nin en doğusundan en batısına kadar irili ufaklı birçok mağara ve çeşitleri bulunmaktadır. Daha çok karstik arazilerde görülmeleri nedeniyle mağaralar, Toroslar civarında daha yaygın olarak görülmektedir. Bu nedenle Türkiye'de en yaygın mağara turizminin yapıldığı ve faaliyetlerinin planlandığı bölge Akdeniz bölgesidir. 1950'li yıllarda ortaya çıkmış olan bu turizm çeşidi günümüzde çok yaygın olarak icra edilmektedir. Bu turizm türünde temel amaç bu mağaraların turizme kazandırılırken kullanma ve koruma dengesinin ayarlanabilmesidir (Öztaş, 2002:26). Türkiye'deki mağaralardan şu ana kadar tespit edilen en uzun olanı Isparta ili sınırlarında bulunan 16 km uzunluğundaki Pınarözü mağarasıdır. Derinlik olarak ise en derin mağara Anamur'un kuzeyinde yer alan Çukurpınar mağarasıdır. Türkiye'de turizme kazandırmak için hâlihazırda 800 civarında mağara üzerinde çalışma yapılmakta olup, ancak bunların 30 tanesi turizme açılabilmiştir. Sektördeki değerleri bir hayli fazla olan mağaraların turizme açılırken doğal yapılarının bozulmaması için özenle hazırlanan projeler ışığında çevrelerinde ve içerilerinde koruyucu önlemler alınmalıdır. Aşağıdaki Tablo 5'te Türkiye'de turizme açılan mağaralar verilmiştir.

Tablo 5: Türkiye’de Turizme Açılan Mağaralar

Mağara Adı	Bulunduğu İl	Mağara Adı	Bulunduğu İl
Buz Mağarası	Bayburt	Köşekbükü Mağarası	İçel
Damlataş Mağarası	Antalya	Yarımburgaz Mağarası	İstanbul
Dim Mağarası	Antalya	Yediuyurlar Mağarası	İzmir
Karain Mağarası	Antalya	Eshab-ı Kehf Mağarası	Kahramanmaraş
Yalandünya Mağarası	Antalya	Mencilis Mağarası	Karabük
Zeytintaşı Mağarası	Antalya	Dupnisa Mağarası	Kırklareli
Gürcüoluk Mağarası	Bartın	Tınaztepe Mağarası	Konya
İnsuyu Mağarası	Burdur	Fosforlu Mağarası	Muğla
Oylat Mağarası	Bursa	Yerküre Mağarası	Muğla
Tuz Mağarası	Çankırı	İnatlı Mağarası	Sinop
Kaklık Mağarası	Denizli	Çalköy Mağarası	Trabzon
Keloğlan (Dodurgalar) Mağarası	Denizli	Cehennemagzı Mağarası	Zonguldak
Karaca Mağarası	Gümüşhane	Gökgöl Mağarası	Zonguldak
Zindan Mağarası	Isparta	Eshab-ı Kehf Mağarası	İçel

Kaynak: ([http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/Mağara Turizmi](http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/Mağara_Turizmi), Erişim Tarihi:05.08.2023)

1.3.4. Yayla Turizmi

Yükseklikleri farklı olan genellikle akarsular tarafından derine doğru yarılarak şekillenen plato ile de aynı anlama gelecek şekilde tanımlanan coğrafik oluşumlara yayla denilmektedir (Hoşgören, 2014:251). Türkiye sahip olduğu farklı iklimsel özellikleri, kırsal yaşamın fazlaca görüldüğü, doğa sporlarının birçoğunun yapılabildiği bir yapıya sahip olduğu gibi yayla turizmine de oldukça elverişlidir. Ancak yaylalar daha çok diğer doğa sporlarını destekleyici ve tamamlayıcı birer unsur olarak görülmektedir. Kalabalık şehir hayatının insanları fazlaca yorması, kirli havası, gürültüsü ve doğal yaşam olanaklarının neredeyse yok denecek kadar az olması insanları yeşil alanların çok olduğu, havasının temiz, sularının berrak ve temiz olduğu, gürültünün az olduğu alanlara yöneltmiştir. Özellikle son yıllarda yayla turizmi hem yurt içinde hem de yurt dışında çok talep görmektedir. Türkiye’nin en önemli bilindik yaylaları şu şekilde sıralanabilir; Antalya İbradı Maşata, Gaziantep İslâhiye Huzurlu, Giresun Bulancak Bektaş, Giresun Kümbet Yaylası, Giresun Yavuzkemal, Ordu Akkuş Argın, Ordu Aybastı Perşembe, Ordu Aybastı Toygar Kabaktepe, Ordu Çambaşı, Ordu Mesudiye Keyfalan, Trabzon Uzungöl, Ordu Mesudiye Yeşilce-Topçam, Ordu-Fatsa-Çerkezler, Gümüşhane Kürtün Erikbeli ,Rize Anzer, Rize Çamlıhemşin Ayder, Sinop-Ayancık Akgöl, Sinop-Kozfindık, Bozarmut, Sinop

Türkeli Kurugöl, Tokat Akbelen Yaylası, Trabzon Akçaabat Karadağ, Trabzon Araklı Pazarcık, Trabzon Araklı Yeşilyurt, Trabzon Giresun Sis Dağı, Trabzon Maçka Şolma, Trabzon Tonya Armutlu (Çelik, 2018:202).

Şekil 1: Yayla Turizminin Yoğunlukta Olduğu Bölgeler

Kaynak: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96268/turizm.html>. Erişim Tarihi: 23.02.2024

Türkiye bölgeler itibari ile incelendiğinde ağırlıklı olarak Karadeniz, Akdeniz ve kısmi olarak Güneydoğu Anadolu bölgelerinin yaylalar yönünden zengin oldukları görülmektedir.

1.3.5. Sağlık Turizmi

Turizm faaliyetlerine insanları yönelten nedenlerden bir tanesi de sağlıktır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sağlık turizmindeki gelişmelere paralel olarak çok sayıda termal tesis açılmıştır. Sağlık turizmi özellikleri itibari ile spesifik bir turizm çeşididir. Sağlığında bozulma olan ve sağlığını korumak isteyen kişiler sağlık turizm için hedef kitledir. Sağlığa yönelik nedenlerle insanların termal kaynakların bulunduğu bölgelere gitmesi sadece günümüzde gerçekleşen bir olay olmayıp, ilk çağlardan beri süregelen bir faaliyettir (Göksu, 2002:17). Türkiye’de son yıllarda devlet eliyle yapılan yatırımlara ek olarak özel işletmeler tarafından yapılan yatırımlar sektördeki şartların iyileşmesine önemli oranda katkıda bulunmuştur. Dünyada hızla gelişen bu sektörde Türkiye’nin uluslararası alanda önemli bir noktada olabilmesi için rakip ülkelerin uyguladıkları politikalar incelenmeli, kamu otoritelerinin ve özel işletmelerin ilgilerini bu alana çekmeli ve bu alana yapılan yatırımların artması gerektiğinin vurgulanması

gerekmektedir (Karatana ve Özsarı, 2013:136). Türkiye arazi yapısı ve özellikleri bakımından tektonik bir yapıya sahiptir. Alp-Himalaya dağ kuşağında 2000 civarında jeotermal kaynak bulunması nedeniyle Türkiye termal kaynak bakımından dünyadaki önde gelen ülkelerden birisidir. Bunun yanı sıra bu alanda verilen hizmetlerin bir kalite standardı seviyesinde olması gerekmektedir. Türkiye’de bu seviyenin yakalanabilmesi adına T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bazı standartlar belirlenmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Altın, vd., 2012:3);

- ✓ Sağlık hizmeti almak için girişimde bulunanlar ile bu hizmeti sunanlar arasında kültürel iletişimin sağlanması,
- ✓ Personel, ulaşım ve transfer standardı,
- ✓ Uluslararası standarda uygun yeterli bilgi ve tıbbi teknoloji,
- ✓ İhtiyaç duyulan sağlık hizmetlerinin ekonomik ve fiziksel olarak kolay ulaşılabilir olması gerekir,
- ✓ Sunulan sağlık hizmetlerinde etik değerlere saygı göstermek.

1.3.6. Av Turizmi

Avcı olarak tanımlanabilecek özelliklere sahip kişilerce belirli izinler doğrultusunda yapılan faaliyete av turizmi denilmektedir. Avlanacak olan türler, ne zaman avlanacakları, yerleri ve avlanma ücretleri önceden Merkez Av Komisyonu tarafından belirlenmektedir (Çelik, 2018:197). Genellikle üst düzel gelir grubu insanların tercih ettiği bu turizm türü bilinçli ve izinli olarak yapıldığında bu üst gelir grubundan önemli miktarda gelir ekonomiye kazandırılmaktadır (Yıldız, 2007:106). Av turizmine katılan insanlara turizmin gerçekleştirildiği bölgede belirli hizmetler sunulmakta bu hizmetler verildikleri yerlerde bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktadırlar. Av turizminin yaygın olarak icra edildiği ülkelerde yaban hayatına ve çevreye gösterilen özen artmakta, yaban hayvanlarının sayısı azalmanın aksine artış göstermektedir (Öztaş, 2002:27).

1.4. Katılanların Sayılarına Göre Turizm Türleri

Turizm türleri tasnif edilirken turizm faaliyetlerine katılan turistlerin hangi amaçla katıldıklarına göre bir ayırım yapıldığı gibi bu faaliyete katılım sayılarına göre de bir ayırım yapmak mümkün olmaktadır. Bu tasnif sonucu katılım sayılarına göre turizm türleri; Bireysel Turizm, Grup Turizmi ve Kitlesele Turizm olmak üzere 3’e ayrılmaktadır.

1.4.1. Kitle Turizmi

1950'lerden sonra gündeme gelmeye başlayan bu turizm türünde turist olarak tanımladığımız insanlar turizm faaliyetine geniş çaplı büyük kitleler halinde katılım sağlarlar. Kitle turizmi bu yönüyle günümüz turizm hareketlerinin de belirleyici bir konumda bulunmaktadır. Bu turizm çeşidinde kişiler genellikle paket turları tercih etmektedirler. Bu turizm türü bir seferde katılan kişi sayısının sağladığı avantajların yanı sıra, faaliyetlerde oluşturulan grupların süreklilik arz etmeleri de kitle turizminin üstün yanlarından (Kozak vd, 2002:15). Dünyanın büyük çoğunluğunda yıkımlara neden olan 2. Dünya savaşından sonra teknolojik gelişmeler sonucu ulaştırma araçlarının gelişmesi buna bağlı olarak seyahatin daha ucuz ve güvenli olması, dünyaya genel barışın hâkim olması ile turistik faaliyetler kitle halinde yapılmaya başlanmıştır. Kitle turizmine katılan kişi sayısının çok fazla olması, düzenlenen etkinliklerin peş peşe gerçekleştirilmesi bu turizm türüne diğerlerine göre fiyat ve hizmet yönünden üstünlükler sağlamaktadır. Bu yönüyle turizm sektörünün ve faaliyetlerinin daha fazla geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında üzerinde en çok durulan turizm türü kitle turizmi olmaktadır (Yıldız, 2007:111).

1.4.2. Bireysel Turizm

Turizm faaliyetine katılan kişilerin bu faaliyet esnasında turizm organizasyonu yapan hiçbir kuruma veya şahsa bağlı kalmadan gerçekleştirdikleri turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Tekeli, 2001:4). Turizm faaliyetini bireysel olarak gerçekleştirmeyi tercih edenler toplumun yapısına göre analiz edildiğinde bu kişilerin genellikle üst gelir grubuna dâhil kişiler olduğu görülmektedir. İlk zamanlar daha çok erkeklerin tercih ettikleri bireysel turizm artık bayanların da tercihlerinde önemli derecede etkili olmaya başlamıştır. Dünya için günümüzde artık tabiri olarak “küresel bir köy” tanımı yapılması ile insanlar artık bireysel turizme daha çok yönelmektedirler. Çünkü küreselleşen dünyada bireyler sadece yaşadıkları yerleri değil dünyanın tüm köşelerini tanımak ve bilmek istemektedirler.

1.4.3. Grup Turizmi

Ortak değerleri olan ve toplumu oluşturan çeşitli kesimlerin turizm faaliyetlerine birlikte katılmaları ile oluşan turizm türüdür. Grup turizminin kitle turizminden ayrıldığı nokta faaliyete katılan grupların süreklilik arz etmemesi ve kişilerin katılım sayılarının belirli bir rakamsal

sınırlamaya tabi olmasıdır. Katılan kişi sayısı genellikle 11 ile 16 arasında değişen grup turizmine dernek üyeleri, öğrenciler ve meslek organları katılım sağlamaktadırlar.

1.5. Katılanların Yaşlarına Göre Turizm Türleri

Turizme katılan insanların tercihlerinde etkili olan bir diğer unsur da katılım sağlayan insanların yaş durumudur. Yaş durumuna göre turizm türleri “**gençlik turizmi**”, “**orta yaş turizmi**” ve “**üçüncü yaş turizmi**” olmak üzere 3 alt başlığa ayrılmaktadır.

1.5.1. Gençlik Turizmi

Karakteristik özellikleri yönüyle gençlerin diğer yaş gruplarına göre turizm faaliyetlerine katılım oranlarının daha yüksek olduğu yapılan araştırmalar sonucunda görülmüştür. Çünkü genç yaştaki bireylerin diğer yaş gruplarına göre daha hareketli, maceraya açık ve değişim isteğinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca genç bireylerde genellikle aile bağlarının ve sorumluluklarının çok fazla olmayışı seyahat rahatlığı sağlamaktadır. Turizm faaliyetine katılan gençlerin birçoğunun turizm giderlerini ailelerinden temin etmeleri bu turizm çeşidinin bazı zamanlar sosyal turizm olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Günümüz dünyası, insan hakları ve temel özgürlüklerin yaygınlaştığı, çoğulcu ve katılımcı düşüncelerin güçlendiği bir dünyadır. Böyle bir dünyada gençlik, toplumun şekillendirici, öğrenmeye açık, değişimlere kolay ayak uydurabilen dinamik bir kesimini temsil eder. Önyargıları kalıplaşmış olmadığı için farklı kültürleri daha kolay anlayabilirler (Kozak, 2012:23).

1.5.2. Orta Yaş (Yetişkin) Turizmi

Çoğunlukla bir aile yapısına ve düzenine sahip olan, yoğun çalışma döneminde bulunan yaş durumu itibari ile 25-60 yaş aralığında bulunan kişilerin katıldığı turizm çeşididir. Bu kişilerin turistik faaliyetlere katılımlarını etkileyen etmenlerin başında ekonomik değişimler, aile yapıları, okulların tatil aralıkları ve çalışma koşulları gelmektedir. Genellikle bu kişiler ailelerinin uygun olduğu yaz aylarında tatil programlarını planlamaktadırlar. Turistik faaliyetlerinde karar alırken eş ve çocuklarının uygun zaman aralıklarını dikkate almaları, onlarla rahat seyahat adına ulaşım araçlarını seçmeleri bu turizm türünün belirgin bir özelliği olarak kendisini göstermektedir (Öztaş, 2002:78). Bu turist tipleri genellikle kendi hususi araçları ile tatile çıkmayı ve uzun süreli tatil yapmayı tercih etmektedirler.

1.5.3. Üçüncü Yaş Turizmi

Özellikle gelişmiş ülkelerde sağlık koşullarının iyileştirip geliştirilmesi, teknolojik gelişmeler insan ömrünün uzamasına ve 60 yaş üstü bireylerin sayıları toplumda artış göstermiştir. Bu bireyler aktif üretim sürecinden çıkmış, turizm aktiviteleri ve diğer aktiviteler için gerekli boş zamana sahip kişilerdir. Üçüncü yaş turizmine katılan bireylerin genel itibari ile vücut özellikleri aşırı soğuk ve aşırı sıcak, uzun süreli yolculuklara ve yorgunluğa dayanıksız olduğundan tercih ettikleri dönem sezon öncesi veya sezon sonrasıdır. Oluşan bu durum ayrıca sezonun uzamasını da sağlamaktadır (Ahıpaşaoğlu, 2001:59). Bireylerin yaşlarının ilerlemesi ile inançlarının güçlenmesi sonucu inanç turizmine ve kültürel turistik faaliyetlere, sağlık problemleri yaşamaya başlamaları ile birlikte termal turizme olan ilgileri artmaktadır. Üçüncü yaş turizmi aktörleri daha çok gruplar halinde seyahat etmeyi ve tatillerini bir grup halinde geçirmeyi tercih etmektedirler. Yaşlarının hatırlatılmasından hoşlanmayan bu turistlerle iletişimin sağlanması zor olmaktadır. Ekonomik güçleri genellikle emeklilik ikramiyesi, miras ve teşviklere dayanmaktadır. Özü itibari ile bu kesimin çoğunluğunun emekli olması, aktif çalışan olmaması nedeniyle boş zamanlarının yanında gelir seviyelerinin de yeteri düzeyde olması turizm sektöründeki paylarının sürekli bir artış içerisinde olduğu görülmektedir (Akat, 2000:21).

1.6. Turizm Talebi ve Turizm Arzı

1.6.1. Turizm Talebinin Genel Tanımı ve Özellikleri

Talep iktisadi olarak tanımlanırsa, belirli bir malın veya hizmetin belirli bir piyasada belirli bir zaman aralığında, oluşacak fiyatları karşısında malın alıcılarının o maldan alacakları miktarları ifade etmektedir. Turizm talebi ise turizm faaliyetleri için isteği bulunan ve bu isteklerini karşılayabilecek maddi imkâna sahip insan sayısını ifade etmektedir (Turanlı ve Güneren, 2003:2). Turizm talebi ülke içi ve ülke dışı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sektör olarak turizm hem ülkelerin milli gelir seviyelerinde önemli bir yer kaplamakta hem de uluslararası ticari ilişkilerin gelişmesine paralel olarak bireylerin artan gelir seviyeleri nedeniyle yaşam standartlarının yükselmesine katkı sağlamaktadır. Bireylerin artan gelir seviyesine bağlı olarak günümüzde artık turizm ülke ekonomileri için önemli bir sektör haline gelmiştir. Tüm bu gelişmeler turizm sektörü piyasasında aktörlerin artışı yani rekabetin artmasını da beraberinde getirmiştir. Artan bu rekabet ortamında turizm sektöründeki aktörler pazar paylarını artırma

adına turizm talebini etkileyecek farklı politikalar uygulamışlardır. Bununla birlikte turizm talebini etkileyen faktörleri; politik ve psikolojik, ekonomik, sosyal etkenler olarak sıralamak mümkündür.

1.6.2. Ekonomik Etkenler

Turizm talebini etkileyen ekonomik faktörler genel olarak turizm faaliyetine katılan turistlerin gelir düzeyleri, turistik mal ve hizmetlerin fiyatları, seyahatin gerçekleştiği yerin mesafesi ve sektörün alt ve üst yapı durumu şeklinde sıralanabilir.

➤ Harcanabilir Gelir Düzeyi

Turizm talebini etkileyen en önemli faktörlerin başında turistlerin bütçelerindeki harcanabilir gelir seviyeleri gelmektedir. Turistlerin kişisel gelir toplamlarından doğrudan vergiler çıkarıldığında kişilerin kalan gelirleri kullanılabilir geliri, bu gelir düzeyinden de zorunlu harcamalar toplamı düşüldüğünde kişilerin harcanabilir gelir seviyelerine ulaşılır. Turizm mal ve hizmetlerine harcanabilecek gelir, turizm faaliyetine katılan kişilerin turistik mal ve hizmetlere olan talepleri ile gelir seviyeleri arasında doğru orantılı olan kuvvetli bir ilişki mevcuttur. Gelir düzeyi yüksek olan turistlerin talepleri daha çok lüks mal ve hizmetler olurken gelir seviyeleri düşük olan turistlerin hem seyahat niyetleri hem de mal ve hizmetlere olan talepleri düşüktür (İçöz, 1996:48). Bu kişilerin gelir seviyelerindeki artış turistik mal ve hizmetlerin talep seviyesine olumlu bir yansıma yapmaktadır. Turizm talebinin gelir seviyesindeki artış ve azalış eğilimlerine karşı göstermiş olduğu tepki esnekliğinin gelire kaşı yüksel olduğunu göstermektedir. Turizm istatistikleri incelendiğinde turizm talebini etkileyen diğer değişkenler sabitken peş peşe gelen yıllarda turizm faaliyetlerine katılan kişi sayılarında düzenli bir artışın yaşanması bu durumu ispat etmektedir (İslamoğlu, 2010:21).

➤ Mal ve Hizmetlerin Fiyatı

Bir mal ve hizmetin talep düzeyinin etkilenmesi ve belirlenmesinde etkili olması bakımından fiyat ilk sırada gelmektedir. Turistlerin turistik mal ve hizmetleri algılaması ve pazarlama karmasında büyük oranda değişimlere neden olması ile fiyat talep düzeyini büyük oranda değiştirmektedir (Usta, 2009:95). Turizmin arz kısmını oluşturan konaklama, yeme-içme ve ulaşım faktörlerinin herhangi birinin fiyatındaki değişim turizm talebini doğrudan etkilemektedir. Bu üç faktörün fiyatlarındaki artış turizm talebini azaltırken azalış talep artışını beraberinde getirmektedir. Genel olarak turizm hareketleri incelendiğinde, kitlesel turizm hareketleri uluslararası arenada gelişmiş ülkelere göre gelişmekte olan ülkelere doğru gerçekleştiği

görülmektedir. Turizm faaliyetine katılacak birey kararını verirken kişisel harcanabilir gelirine, döviz kurlarına, gideceği destinasyonlardaki fiyat düzeylerine, ulaştırma maliyetleri gibi unsurları muhakkak göz önünde bulundurmalıdır (Yıldız, 2007:118). Çünkü bu faktörleri analiz ederek alınacak karar bireyin turizm faaliyetine katılıp katılmayacağını, katılmayacaksa kararı hangi destinasyona olacağını belirleyecektir. Sonuç olarak sektördeki fiyatların düşmesi talebi etkileyen diğer unsurlar sabitken turizm talebinin artışına, fiyatların artışı ise talep hacminin azalmasına neden olmaktadır (Sezgin, 1995:69).

➤ Ulaşım Olanakları ve Mesafe

Turizm sektöründe talep düzeyine etki eden bir diğer etken tercih edilen destinasyona ait ulaşım olanakları ve destinasyona olan uzaklıktır. Düzenlemesi ve planlaması çok iyi koordine edilmiş yollara sahip, ulaşım araçlarına ait fiyatların istikrar sağladığı ve turistlerin konfor beklentilerini karşılayabilen ülkelerde turizm talebi yüksek olmaktadır. Destinasyonun mesafesi ise turizm faaliyetlerinde ve tercihlerinde caydırıcı bir etkiye sahiptir. Mesafenin caydırıcı etkisi iki faktörün turistleri etkilemesi ile meydana çıkmaktadır. Gidilecek yerin uzak olması yolculuğun daha uzun sürmesi bunun sonucu olarak da yol maliyetlerinin artmasıdır. Bir diğeri ise uzun mesafeli yolculuklar bireyleri daha fazla yormakta daha tatil sürelerinin daha az bir zamanının destinasyonda geçirmelerine sebebiyet vermektedir. Yapılan istatistiki çalışma ve araştırmalarda trenle seyahatlerin 250 km, karayoluyla yapılan seyahatlerin ise 1000 km'ye kadar olduklarını göstermektedir (Kılıç ve Demir, 2017:76). Mesafenin artması ise hava yolu taşımacılığının ön plana çıkmasına, deniz yolu ise daha çok kurvaziye seyahatler için tercih edilmektedir (Sezgin, 1995:70).

➤ Sektörün Alt ve Üst Yapı Kapasite Durumu

Bir destinasyondaki alt ve üstyapı kapasitesi hem bu destinasyonun turistler tarafından tercihlerini hem de turizm talep düzeyini etkilemektedir. Bir bölgenin turizm endüstrisi potansiyeli turistlerin beklentilerini karşılayabiliyorsa, sunulan hizmetin kalitesi bireylerin beklentilerine karşılık verebiliyorsa ve sunulan mal ve hizmetlerin fiyatları orta düzey gelir seviyesini aşmıyorsa o yerin turizm talebinde artış gerçekleşecektir. Bölgenin turizm alt ve üst yapı potansiyeli talepleri karşılamakta yetersiz kalıyorsa ve ekonomik etkilerin sonucu fiyatlar yükseliyorsa bu nedenler turistlerin tercihlerinin farklı ülkelere ve destinasyonlara doğru kaymasına sebebiyet verecektir. Turizm sektörüne yapılan yatırımların artırılması ile hem tercihlerin bu bölgeye doğru olmasına hem de arz miktarındaki artış sonucu fiyat yükselişlerinin önüne geçilecektir. Fakat artan arzın turizm sektöründeki dengeyi bozmaması ve yeterli düzeyde

taleple karşılanması adına bir yandan kamu kesiminden diğer yandan da özel sektör tarafından yoğun bir reklam faaliyetleriyle bireylere ve topluma anlatılması gerekmektedir.

1.6.3. Sosyal Etkenler

Turizm talebini etkileyen faktörlerden bir tanesi de sosyal etkenlerdir. Talep düzeyinde değişimlere etki eden bu sosyal faktörler; Eğitim Düzeyi, Meslek, Aile Yapısı, Dil Güçlükleri, Kentleşme Düzeyi, Boz Zaman şeklinde sıralayabilir.

➤ Eğitim Düzeyi

Bireylerin turizm planlamaları ile gelir ve meslek grupları yakından ilişkilidir. Meslek ve gelir düzeyi ise bireylerin eğitim düzeyine göre şekillenmekte ve belirlenmektedir. İnsanların eğitim düzeyleri artması ile dünyadaki gelişmeler hakkındaki bilgi edinimleri ve araştırmaları artmakta, bilgi ve deneyim birikimlerini artırmak adına seyahat yapma eğilimleri artış göstermektedir. Bu bağlantılar sebebiyle yapılan araştırmalar sonucunda bireylerin eğitim düzeyi ile turizm faaliyetlerine katılım oranları arasında doğru bir orantının varlığı tespit edilmiştir (Doğan, 2004:47). Eğitim hayatları kaliteli geçen insanlar daha çok yeni yerler görme ve keşfetme eğilimde olmakla birlikte bu faaliyetlerden daha fazla zevk almaktadırlar. Ayrıca eğitim seviyesi turizm talebinin bir belirleyici unsuru olurken aynı zamanda eğitim kendi başına da turizm talebini etkileyebilmektedir. İnsanların kendi ülkelerinde arzu ettikleri eğitimi alamamaları sonucu daha iyi eğitim alabilmek ve yabancı dil öğrenimlerini gerçekleştirebilmek adına yabancı ülkelere seyahat gerçekleştirmeleri turizm talebinin doğrudan artmasına neden olmaktadır (Öztaş ve Karabulut, 2006:37). Bu yönüyle eğitim düzeyi ve eğitimin kendisi turizm sektöründe bir Pazar sınıflandırması yapılacağına önemle irdelenmelidir.

➤ Meslek

İnsanların meslekleri aldıkları turizm kararlarında belirleyici bir rol üstlenmektedir. Mesleklerin sınıflandırılması ve sosyal yapılarına göre turizme katılım yoğunlukları bireyler arasında farklılıklar göstermektedir. Örneğin özel kesim ve kamu kesiminde çalışan büro görevi icra edenler, serbest meslek erbapları, öğrenci ve öğretmenler turizm faaliyetlerine daha yoğun bir şekilde katılım sağlarken çiftçiler, bağımsız çalışanlar ve işçiler yeteri kadar boş zamanı bulamamaktan ayrıca kendilerine yeteri düzeyde güvenemediklerinden kültürel gereksinimlerine, turistik ihtiyaçlarına yeteri oranda önem vermemekte yaptıkları seyahatlerin birçoğunu turizm saikiyle yapmamaktadırlar. İnsanların meslekleri, meslek yaşantılarının seyri ve ait oldukları sosyal sınıf turizm taleplerini oldukça yüksek bir oranda etkileyecektir.

Dolayısıyla kişilerin mesleklerini eğitim düzeyleri, meslekleri de gelir düzeylerini belirleyecektir (Akat, 2008:43-44). Gelir düzeyleri ise doğrudan turizm talebinin seyrini belirleyecektir.

➤ Aile Yapısı

Toplumları oluşturan en küçük yapı birimi ailelerdir. Ailelerin karar mekanizmalarını ve aldıkları kararları araştırmak toplumun geneli hakkında araştırma sahiplerine bilgiler vermektedir. Turizm talebinin bir diğer belirleyicisi olan aile yapısının satın alma kararlarının araştırılması tüketicilerin davranışlarının daha doğru yorumlanmalarını sağlayacaklardır. Turizm sektöründe ailelerin satın alma kararlarının önemi günümüzde artık çok daha önemli olması nedeniyle turistik mal ve hizmetlerin ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi hususu üzerinde daha fazla durulması gereken bir konu haline gelmiştir (Emir ve Pekyaman, 2010:160). Ailenin yapısal özellikleri (çocuk sayısının az ya da çok olması, ataerkil bir aile yapısının varlığı, ailenin sosyal yaşantısı, aile içindeki bağlılık ve sorumluluk vb.) turizm hareketine katılma eğilimini etkilemektedir. Yapılan ampirik çalışmalar çocuk sayısının fazla olduğu ailelerin çocuk sayısının az olduğu ailelere göre turizm hareketlerine daha az katılım sağladıklarını göstermektedir. Yine ailede okul çağında ve aile ekonomisine bağımlı çocukların bulunması alınacak tatil kararının tarih planlama aşamasında okulların tatil olduğu dönemleri ön plana çıkarmaktadır. Çocukları ile tatil planlaması yapan aileler genellikle kendi şahsi araçları ile seyahat yapmayı tercih etmektedirler. Bu ailelerin seyahatleri uluslararası olmaktan çok yurt içi fiyatı ucuz destinasyonlara olmaktadır. Akrabaların ziyaret edilmesi amacıyla yapılan seyahatlerde de aile yapısı itibari ile çocuk sayısı fazla olan ailelerin daha ön planda olduğu görülmektedir (Doğan, 2004:46-47).

➤ Dil Güçlükleri

Bireylerin turistik amaçla kendi ülkelerinden başka ülkelere gittiklerinde taleplerini karşılayabilmeleri için en önemli unsurlardan bir tanesi de kendi dilleri ile anlaşabilmeleridir. Bir ülkenin yabancı dil bilen insan bakımından yetersiz envantere sahip olması, turizm faaliyetleri için yeteri gelir ve zaman imkânı bulunan turistlerin dil güçlükleri bulunan ülkeler yerine diğer ülkelere gitmelerine sebebiyet vermektedir. Bu yüzden turistler kendi dilleri ile ortak olan veya dillerine yakın olan dil gruplarının bulunduğu ülkelere doğru turizm hareketlerini yoğunlaştırdığı, turizm taleplerinin kendi dillerinin konuşulduğu veya dillerine yakın dil konuşulan ülkelere olduğu görülmektedir (Usta, 2009:97).

➤ Kentleşme Düzeyi

Dünyadaki teknolojik gelişmeler sonucu insanların yaşantılarında ve sosyal alışkanlıklarında bir dizi değişiklikler meydana gelmiştir. 19.yy'a gelindiğinde sanayi alanındaki gelişmelerin hızını daha da artırması sonucu insanların hayatlarını idame edebilmek için gelir elde edebilecekleri yeni istihdam alanları meydana çıkmıştır. Özellikle kurulan fabrikalar ve sanayi alanları insanların kırsal kesimden bu alanları olduğu yerlere doğru göç etmelerine neden olmuştur. Bu göç hareketi ile kırsal kesim hayatının hüküm sürdüğü bölgeler azalırken milyonlarca insanın yaşadığı metropol şehirler oluşmuştur. Oluşan bu metropollerde insan sayısının fazla oluşu insanların günlük yaşantılarındaki ihtiyaçlarının zorlukla karşılanabilmesine, yoğun bir trafik ve gürültüye, aşırı bir hava kirliliğine, stresli bir iş ortamı ve çalışma hayatına sebebiyet vermiştir. Yaşanan tüm bu olumsuzluklar insanların belli bir zamandan sonra kırsal kesimlere özlem duymalarına neden olmuştur. Bu yüzden metropollerde ve kalabalık şehirlerde yaşayan insanlar şehir hayatının yapay çevresi ve yapısallıklarından, gürültüsünden ve yıpratıcı hayat şartlarından kaçarak doğa ile baş başa doğal, huzur verici, sessiz bir ortamda dinlenmek, şehir hayatında özlem duyduğu kırsal hayatın kendisine imkân sağladığı şartlardan olabildiğine faydalanmak istemektedir (Ürger, 1992:56). Bu sebeplerden ötürü şehir yaşantısının artması ile turizme olan talep arasında doğru orantılı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Ayrıca dünya genelinde sağlanacak barış ve huzur ortamı, teknolojik gelişmelerin artış göstermesi nüfusun artmasını sağlayarak turistik faaliyetlere katılım oranlarını artıracaktır (Öztaş ve Karabulut, 2006:36-37).

➤ Boş Zaman

Bireyler yaşadıkları çağa ve zamana göre şekillenen çalışma ve çalışmanın dışında kalan süre şeklinde bir ömür sürmektedir. Bu iki zıt zaman dilimleri ile şekillenen insan yaşantısında genellikle çalışma hayatın merkezine alınmıştır. Çalışmanın dışında kalan zaman kısmına ise zamanla alışkanlık haline gelerek boş zaman denilmiştir. Dolayısı ile çalışmanın karşıtı olarak konuşlandırılan boş zaman kavramının çalışma hayatından bağımsız olarak değerlendirilmesi yapılan değerlendirmeyi eksik ve tutarsız kılacaktır. Boş zaman değerlendirilme durumuna göre sosyal boş zaman, turistik boş zaman, sportif boş zaman ve yaratıcı boş zaman olmak üzere dört kısma ayrılmaktadır (Hazar, 2003:7). Günümüzde artık turistik faaliyetler boş zamanların değerlendirilmesi şeklinde olmaktadır. Kapitalist ekonomik sistemde iş bölümü ve uzmanlaşmanın gerçekleşmesi ile iş bölümünden kaynaklanan problemler boş zaman ihtiyacını daha da önemli hale getirmiştir. Netice olarak kapitalist doktrinin öğretisi olan ucuzdan pahalıya

meta sarmalı içerisinde kendisini bulan insanlar bir dönemler ruhsal ihtiyaçlarının karşılanması olarak kullandıkları boş zamanlarını, kaynaklarını pek de bilmedikleri bir takım problemlere kapitalist sistemin çözüm olarak sunduğu pahalı metaların satın alınması için harcanan bir zaman haline dönüşmüştür. Boş zaman kavramının sınırlarını bir ülkede çalışma zamanları, resmi ve dini bayramlar, okul tatil dönemleri ve parasal değerler belirlemektedir. Bireylerin turizm faaliyetlerine katılabilmek için yeteri kadar maddi güce sahip olmaları bazen yeterli olmayabilir. Gelir seviyesinin yeteri düzeyde olmasının yanında insanların turizm faaliyetlerine katılabilmek için yeteri kadar boş zamana da ihtiyaçları vardır. Sonuç olarak denilebilir ki boş zamanın fazlalığı ile turizm talebi arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

1.6.4. Psikolojik Etkenler

Turizm talebini artış ve azalış yönünde etkileyen faktörlerden bir diğeri psikolojik etkenlerdir. Talebi etkileyen bu psikolojik etkenleri; Kişilik Yapısı ve Motivasyon, Kültürel Uzaklık, Moda Zevk ve Alışkanlıklar, Snobizm (Gösteriş ve Özentî), Reklam ve Tanıtım, Dini İnançlar şeklinde sıralamak mümkündür.

➤ Kişilik Yapısı ve Motivasyon

İnsanların olgunlaşıp oluşan kişilik yapıları hayatlarının şekillenip hayat tarzlarının belirlenmesine aracılık etmektedir. Motivasyon ise şahısların arzu ve isteklerinin şiddetini ayarlamaktadır. Turizm sektöründe de turistleri turizm faaliyetlerine yönlendiren birçok farklı motivasyon türü bulunmaktadır. Bu motivasyon türleri; duygusal ve fiziki açıdan kendini yenileme, merak, tarihi ve kültürel özellikleri bulunan yerleri görme, eğlenme isteği, dinlenme, sürekli hayatını sürdürdüğü ortamdan kısa süreli uzaklaşma isteği, spor, macera isteği, farklı insanlarla tanışma ve doğal ortamlara daha yakın olma isteği şeklinde sıralanabilmektedir (Kozak, 2010:85). Tüm bu motivasyon türlerinin insanlarda bulunma oranına göre turizme olan talepleri artış veya azalış göstermektedir.

➤ Moda Zevk ve Alışkanlıklar

Bireylerin yaşantılarını yönlendiren, şekillendiren en önemli faktörlerin başında gelen moda, zevk ve alışkanlıklar iktisadi diğer mal ve hizmetlerde olduğu gibi turistik mal ve hizmetlerin de talebini etkilemektedir. Moda, zevk ve alışkanlıkların en belirgin özelliği ekonomik olarak fiyat ve gelir düzeyi faktörlerinin turizm talebi üzerindeki etkilerini azaltmalarıdır. Aksi takdirde turistik mal ve hizmetlerin fiyatlarının artış göstermesi mukabilinde taleplerinin de artış eğiliminde olması iktisadi olarak açıklanamayacaktır. Aynı şekilde

alışkanlıkların da turizm talebi üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Bireylerin belirli periyotlarla gittikleri destinasyonların onlarda alışkanlık oluşturmalarının sonucu olarak fiyat hareketleri onlar için talep olarak bir değişim oluşturmayacaktır (Usta, 2009:99). Turizm türleri olarak özellikle eğlence turizmi ve spor turizmi moda, zevk ve alışkanlıkların etkisinin daha fazla hissedildiği turizm türleridir.

➤ **Snobizm (Gösteriş ve Özentî)**

Snobizm kelime anlamı itibari ile bireylerin yaşantılarını başkaları gibi yaşamaya çalışmaları, kendilerini başkalarının yerine koymaları ve onlar ne yapıyorlarsa kişinin de onların yaptığını yapmak istemesi anlamına gelmektedir. Teknolojik gelişmeler ile turistik hareketlerin aynı yönde gelişme göstermesi sonucu belirli bir bölgede yaşayan insanlar dünyanın diğer yerlerindeki insanlarla birlikte olabilmek, onların yaşantıları gibi yaşayabilmek, özendikleri kültürlerini öğrenebilmek ve onların turistik faaliyetlerle gittikleri yerlere gidebilmek için birçok girişimde bulunmaktadırlar. Türkiye’den örnek vermek gerekirse, medyatik olan ünlülerin gerek gerçek hayatlarında gerekse rol aldıkları dizilerde kış mevsimi tatili için Uludağ kayak merkezine, yaz mevsimi tatili için ise sahil şeridi deniz, kum ve güneş turizmini tercih etmeleri sonucu halk tatil planlarını bu destinasyonlara göre yapmaktadırlar. Bu şekilde Snobizm etkisi ile belirli destinasyonlarda yoğunlaşan turizm faaliyetleri o bölgede yaşamlarını sürdüren kişilerin de farklı bölgeleri görme, gezme ve öğrenme isteklerini artırmaktadır. Ayrıca bir bölgeye turistik amaçla giden bireyler daha sonra bu bölgede edindikleri tecrübe ve deneyimlerini yakın çevresi, akrabaları ve iş arkadaşları ile paylaşmaktadırlar. Bunun sonucu olarak bu etkileşime giren bireyler de turizm faaliyetlerine katılım eğilimi içine girmektedirler. Bu mekanizma bize turizm ekonomisinde çoğaltan etkisini göstermektedir (Kozak, 2010:86-87).

➤ **Dini İnançlar**

Turistik mal ve hizmetlerin talep edilme nedenlerinden bir tanesi de kişilerin dini inanış ve uygulamalarıdır. Turizm faaliyetlerine katılan kişiler gerek dini inançlarının gereklerini yerine getirmek, inanç duygusunun tatmini için ülke içerisinde gerek uluslararası seyahatler yapmaktadırlar. Turizm faaliyetlerinin uluslararası özellik göstermesi nedeni ile bireyler değişik ülkelerde değişik turistik mal ve hizmetler talep etmektedirler (Yağcı, 2003:89).

➤ **Reklam ve Tanıtım**

Reklam genel olarak potansiyel müşteri grubunun hedef alınarak oluşacak kararlarının istenilen şekilde etkilenmesi olarak tanımlanabilir. Diğer bir tanımı ise belirlenen hedef kitleleri etkilemek, bilgi vermek, ikna etmek amacıyla basın yayın organlarında yer ve zaman satın

alınarak belirlenmiş iletilmesi istenen mesajların bir koordine edici tarafından alıcılara ulaştırılması olarak tanımlanmaktadır (Rızaoğlu, 2004:73). Reklam ve tanıtımların turistik mal ve hizmetlerin üzerinde, dolayısı ile turizm talebi üzerindeki etkisi pozitif olarak gerçekleşmekte, reklamı ve tanıtımı yapılan ürün ya da destinasyon hakkında tüketicilere bilgi vermektedir. Turizm talebini artırmaya yönelik bu faaliyet aynı zamanda potansiyel talebi de harekete geçirmektedir (Yıldız, 2007:126).

➤ **Kültürel Farklılık**

Turist olarak nitelenen insanları yaşadıkları ülke veya bölge ile turistik amaçla gittikleri destinasyon arasında kültürel farklılıkların bulunması turizm talebinin azalış veya artış yönünde etkilenmesine neden olmaktadır. Turizm ekonomisi literatüründe kültürel etkinin turizm talebine pozitif mi yoksa negatif mi etki ettiği konusu tartışmalıdır. Ancak ağırlık kazanan görüş etkinin pozitif yönlü olduğu şeklindedir. Çünkü günümüz turist tipi kendi kültüründen farklı olan kültürleri merak etmekte ve yakından tanımak istemektedir. Bu merak ve öğrenme isteği ise turizm talebine olumlu yansımaktadır. Bu nedenle bir destinasyonun kültürel yapısı ne kadar farklılık gösterirse turistler açısından o kadar fazla cezbedici bir özelliğe sahiptir (Kozak, 2010:85).

1.6.5. Turizm Piyasasında Talebi Sınırlayan Etkenler

Turizm piyasasında turizm talebini teşvik eden, artıran faktörler olduğu gibi talebi kısıtlayan, azaltan etkenler de bulunmaktadır. Bu engeller piyasanın kendi yapısından ve turistik ürünlerden kaynaklanabildiği gibi piyasa dışı aktörlerin müdahaleleri sonucu da oluşabilmektedirler.

➤ **Seyahatlerin Vergilendirilmesi**

Turistik amaçlarla planlanan seyahatlere yönelik dünyanın değişik ülkelerinde değişen oranlarda vergiler uygulanmaktadır. Uygulanan bu vergiler turistlerin toplam maliyetlerinde artışa neden olduklarından dolayı destinasyon seçimlerinde vergi avantajı bulunan destinasyonlar daha önce tercih edilmektedir. Ters olarak vergi muafiyetleri ve indirimleri uygulanan ülkelerde ise turizm talebinde kayda değer artışlar yaşanmaktadır.

➤ **Devlet Kontrolleri**

Ülke ekonomi modellerine hükümetlerinin uyguladıkları birçok politika vardır. Serbest piyasa ekonomisi pür haliyle bugün dünyanın hiçbir ülkesinde uygulanamamakta olup az çok devlet erki tarafından ekonominin işleyişine müdahaleler yapılmaktadır. Bu müdahale

yöntemlerinden bir tanesi de vergiler kanalıyla bazı malları kullanımın kısıtlanması (uyuşturucu, alkol, ateşli silahlar vb.) şeklinde uygulanmaktadır. Turizm ekonomisinde turistik mal ve hizmetler ile turistik faaliyet amaçlı seyahatlere getirilen sınırlamalar ise daha geniş kapsamlı ve uygulama alanı fazla olan uygulamalardır. Turistlere yönelik vize ve pasaport konularında uygulanan kontroller, başka ülkelere turistik faaliyet amacıyla seyahat gerçekleştirmenin önündeki en belirgin engelleri teşkil etmektedir. Bu uygulamaların yanında turizm talep oranını değiştiren devletlerin belirleyip uygulamaya koydukları yasal düzenlemeler de bulunmaktadır. Bu düzenlemeler iki başlık altında toplanabilmektedir (İçöz, 2005:153).

i) Turist Gönderen Ülkelerin Uyguladıkları Düzenlemeler

- Yurt dışına çıkışların kısıtlandığı uygulamalar
- Seyahat yapabilmek için gerekli belgelerin temininde kısıtlayıcı uygulamalar
- Bireyler üzerinde döviz miktarı yönünden kısıtlamalar
- Gümrük bölgelerinde giriş ve çıkışları kısıtlayıcı uygulamalar

ii) Turist Gelen Ülkelerin Uyguladıkları Düzenlemeler

- Ülkeye girişlerde vize engelleri, kalınacak süre kısıtlamaları
- Turistik faaliyet amacı ile ülkeye gelen bireylerin mülk edinmelerini engelleyici düzenlemeler
- Turistler için koyulan çeşitli vergiler ve döviz taşımanın sınırlandırılması
- Bireylerin şahsi araçları ile ülkeye girişlerinin engellenmesi ve sürücü belgelerinin kabulündeki zorluklar.

1.6.6. Uluslararası Siyasi Durum

Turizm ekonomisinin etkilendiği en önemli unsurlardan bir tanesi ülkenin içinde bulunduğu siyasi durumdur. Sırası ile bunları; anarşik olaylar, toplu gösteriler, savaş vb. gibi insan hayatını tehlikeye sokacak olaylar gelmektedir. Bu ve bu benzeri olayların yaşandığı destinasyonlar ne kadar cazibe merkezi olsalar bile o destinasyona yönelik turizm talebinde ani ve yüksek oranda düşüşler yaşanmaktadır. Bir ülke uluslararası arenada turizm alanında söz sahibi yön belirleyici bir konuma gelmek istiyorsa öncelikli olarak siyasi ve yönetsel olarak huzuru ve istikrarı sağlamalıdır.

1.7. Turizm Arzının Genel Tanımı ve Özellikleri

Turizm arzı tanım olarak irdelendiğinde, iktisadi literatürdeki klasik arz tanımından farklı olarak birkaç farklı tanımının yapıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları şöyledir;

Bir ülkenin turizm faaliyetleri ile uğraşan firmalarının ve kurumlarının eliyle turistlere sunduğu maddi ve manevi değerlerin toplamına turizm arzı denilmektedir (Olalı ve Timur, 1988:171). Bir diğer tanıma göre ise turizm arzı, bir destinasyonun yerleşik halkı tarafından sahip olunan turizm zenginliklerinin belirli bir karşılıkla destinasyona gelen turistlere satılmaya hazır olmasıdır (Ünlüönen vd., 2014:75). Yine bir başka tanımda turizm arzı, turistik amaçla yapılan tüketimin ve toplam turizm talebini karşılayacak olan mal ve hizmetlerin üretimini gerçekleştiren işletmelerin tümüdür. Ekonomi literatüründeki klasik arz tanımı incelendiğinde arz fonksiyonu; üretim için gerekli üretim faktörlerinin maliyeti, iklim koşulları, zevk ve tercihler, geleceğe yönelik oluşan beklentiler, fiyat, teknolojik bilgi düzeyi gibi çok sayıda faktörden oluştuğu görülmektedir (Ertek, 2009:64). Turizm arzını oluşturan unsurlar ise turizme bağımlılık durumuna göre “turizme bağımlı arz” ve “turizmden bağımsız arz” olmak üzere 2’ye ayrılmaktadır (Aydın ve Gencür, 2015:45).

Turizme bağımlı olan arz faktörleri sıralanacak olursa; turistik mal ve hizmetleri doğrudan üreten ve sunan kurum ve kuruluşlar (Turist danışma büroları, Turizm polisi), ulaşım faaliyetlerini koordine eden kuruluşlar (Tur acenteleri, Havaalanları vb.), konaklama ihtiyacı ile turistik mal ve hizmetlerin pazarlamasını yapan kuruluşlar (Araç kiralama şirketleri, kuyumcular, halıcılar, otel işletmeleri, restoranlar vb.), turizm faaliyetlerini destekleyen kuruluşlar (Bankalar, döviz büroları vb.) yer almaktadır. Turizmden bağımsız arz faktörleri ise; tarihi yapı ve kalıntılar, yöresel yemek ve giysiler, iklim özellikleri, kumsallar, deniz yapısı, fuar etkinlikleri, ulaşım özellikleri, alt ve üst yapı durumu vb. sayılmaktadır (Eröz, 2014:27). Tüm bu tanım ve özelliklerden turizm arz fonksiyonunda bulunan ekonomik faktörleri izleyen başlıkta sıralanmıştır.

1.7.1.1. Fiyat

İktisadi literatürde arz kanunu olarak tasvir edilen tanıma göre, arzı yapılan malın fiyatındaki artışlar arz edilen miktarı artırmakta fiyat azalışları ise arz edilen miktarı azaltmaktadır. İktisadi mallardan normal malların fiyatları yükselişe geçtiğinde arz edilen miktarlar da artmakta, fiyat düşüşleri yaşandığında ise arz edilen miktarlar da azalmaktadır (Dinler, 2009:299). Ancak turistik mal ve hizmetlerin arzı ile fiyatı arasındaki ilişki bu genel

tanımlamayla tam anlamında örtüşmeyebilir. Analiz yapılırken malların esnekliklerinin de analize dâhil edilmesi gerekmektedir. Turizm ekonomisi piyasasında arz iki türlü gerçekleşmektedir. Bu arz çeşitlerinden ilki bir turistik destinasyonun sahip olduğu doğal, tarihi ve turistik kaynaklardan ortaya çıkan arzdır. Diğeri ise turistik faaliyet amacı ile yaşamını sürdürdüğü yerden farklı bölgelere gitme eğiliminde olan bireylerin bu ihtiyaçlarını karşılayan tüm turistik mal ve hizmetlerin oluşturduğu arzdır.

1.7.1.2. Tüketicilerin Zevk ve Tercihleri

Turistlere sunulan hizmetlerin tüketicilerin zevk ve tercihlerine ne derecede uygun olduğu turistlerin o destinasyona geliş frekanslarını ve diğer bireylere tavsiye oranlarını etkilemektedir. Beklentilerine uygun hizmet alan turistlerin bağlılıkları, hayranlıkları ve sadakatleri o turistik bölgeye karşı artmakta, dönüş sonrası yakın çevresindeki bireylere de tavsiyelerini yapmakta böylece turizmin çoğaltan mekanizması işleyişini gerçekleştirebilmektedir. Sunulan turistik mal ve hizmetlerin tek tip olma özelliği göstermeleri düşünülemez. Turistik mal ve hizmet talep eden bireylerin psikolojik, sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik özellik şekillerine göre farklı özellikler gösteren turistik mal ve hizmet sunumu gerçekleştirilmelidir (Ünlüöner vd., 2014:78).

1.7.1.3. Rakip Hizmetler ve İkame Mallar

Ekonomide piyasadaki diğer değişkenler sabitken üretimi gerçekleştirilen bir malın rakibi olan bir malın fiyatı yükselişe geçtiğinde fiyatı sabitliğini koruyan malın arzı azalırken, fiyatı yükselen rakip malın üretim kaynaklarının o mal üretimine kaydırılması nedeniyle arzı artmaktadır (Dinler, 2009:231). Turizm arzında ise aynı coğrafyayı veya yakın coğrafyayı paylaşan turizm arzı gerçekleştiren ülkeler arz ettikleri turistik mal ve hizmetlerin birbirinin rakibi olması nedeniyle yoğun bir rekabet içerisindeyler. Turistik mal ve hizmetlerin ikame olanaklarının yüksek olması arz edicilerin rekabet üstünlüğü sağlayabilmek için çeşitli riskler almalarına neden olmaktadır.

1.7.1.4. Teknolojik İlerlemeler

Üretim tekniklerinde yeni buluşlar ve teknolojik gelişmeler bir yandan verimliliği artırmakta diğer yandan da maliyetlerin azalarak arzın artmasına imkân vermektedir (Yıldırım, 2011:85). Turizm piyasasında teknolojik gelişmeler ürün farklılaştırılmasına imkân sağlarken, aynı zamanda verimliliğin artarak daha az maliyetlerle daha çok mal ve hizmet üretimine yani

arzına imkân sağlayacaktır. Turizm sektörü genel itibari ile incelendiğinde teknolojinin getirdiği yenilik ve gelişmelere uyumlu bir sektördür (Bahar ve Kozak, 2014:86). Ancak teknolojinin sunmuş olduğu yenilik ve gelişmeleri sadece belli bir ölçeğin üzerinde ve yeteri kadar finansmana sahip firmalar gerçekleştirebilmektedir. Yeteri kadar finansman gücü ve ölçek büyüklüğü olmayan firmalar ise piyasada oyun kurucu olmaktan çok oyun kabul edici olarak gelişmeleri geriden takip edebilmektedirler.

1.7.1.5. Piyasada Faaliyette Bulunan Firma Sayısı

Turizm piyasasında faaliyette bulunan firma sayısı arttıkça arz edilen mal ve hizmet miktarı da artış gösterecektir (Stone, 2008:62). Piyasanın rekabetçi yapısı analiz edilirken özellikle piyasada faaliyet gösteren firma sayısının âdeti çok önem arz etmektedir. Turizm faaliyetlerine aracılık eden tur operatörleri ve şirketleri de piyasanın önemli aktörlerindendir.

1.7.1.6. Teşvik ve Vergiler

Hükümetler tarafından verilen teşvik ve vergi muafiyetleri hangi mal ve hizmet piyasasında olursa olsun arzın ve talebin artış yönlü etkilenmesine neden olmaktadır. Turizm sektöründe de turistik mal ve hizmetlere yönelik verilen teşvikler ve uygulanan vergi indirimleri arzın artışına tam tersi olarak vergilerin artırılması da arzın azalmasına neden olmaktadır (Yıldırım, 2011:85).

1.7.1.7. Üretim Faktörleri Fiyatı

Turizm piyasası özelliği itibari ile emek yoğun üretim gerçekleştiren bir piyasadır (Cruz, 2006:11). Turizm arzı için kullanılan sermayenin, doğal kaynakların ve emeğin piyasadaki fiyatının artması veya azalması turizm arzını olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir. Arz için kullanılan girdilerin maliyetlerindeki artışlar turistik mal ve hizmetlerin fiyatlarına yansıtıldığı takdirde talep oranlarında azalış yaşanacak ve piyasa küçülme eğilimine girecektir.

Turizm arzını etkileyen yukarıda sıralanan faktörler açıklanırken Ceteris Paribus yani diğer koşulların sabit olduğu varsayımında bulunulmuştur. İktisadi literatürde varsayımlanan bu durum acaba turizm arz piyasasında geçerliliğini ne kadar göstermektedir? Arz piyasası incelendiğinde gerçek hayatta görülmeyen ve ekonomistler tarafından idealize edilmiş tam rekabet piyasasının gerçekleşmediği görülmektedir. Bilindiği üzere tam rekabet piyasası koşullarının gerçekleşebilmesi için ekonomide dört temel koşul olan atomisite, mobilite,

homojenlik ve açıklık aynı anda gerçekleşmesi gerekmektedir (Dinler, 2009:289). İlk bakışta hizmet talep edenlerin yani turist sayılarının çok oluşu ve hizmet sunucuların sayıca fazla oluşu piyasanın tam rekabet piyasa yapısında olduğu izlenimi verse de detaylı bir piyasa analizi yapıldığında durumun öyle olmadığı görülmektedir. Çok sayıda (n) alıcı ve satıcının piyasada karşılaşması hiçbir alıcı ve satıcının piyasa fiyatını kendi başına etkileyememesine atomisite denilmektedir (Ertek, 2009:267).

Daha önce de açıklandığı gibi alıcı ve satıcıların çokluğu bu koşulu sağlıyor gibi gözükse de piyasada oluşan fiyatın tek bir fiyat olma özelliğinde olmayışı tam rekabet için gerekli olan bu şartı geçersiz kılmaktadır. Hizmet sunucular ve hizmet talep edenler açısından uygulanacak değişik politikalar sonucu piyasada farklı fiyatlar oluşabilmektedir. Tam rekabet piyasası için şart olan bir diğer koşul mobilitedir. Mobilité hizmet talep eden ile hizmet arz edenlerin yani alıcı ve satıcıların piyasada hiçbir engel ile karşılaşmadan piyasaya istedikleri zamanda girip çıkabildikleri bir modeli ifade etmektedir. Ancak bu koşulun hem alıcılar hem de satıcılar açısından gerçekleşmesi oldukça güçtür. Alıcılar açısından yani turistlerin hizmet talep ettikleri bir bölgeye ulaşımındaki zorluklar, yaşanan siyasi ve ekonomik krizler, savaşlar neticesinde giriş ve çıkışlarında engeller ile karşılaşabilmektedirler. Satıcılar ise hizmet sunumu yapabilmek için yasal zorunluluk olan belgelere sahip olmak, mevzuatın getirdiği kriterleri sağlayabilmeleri gerekmektedir.

Bu şartlar gerçekleşmeden istedikleri zaman bir engelle karşılaşmadan piyasaya giriş ve çıkış yapamazlar. Ayrıca turizm yatırımları yapılırken büyük ölçekli tesisler için büyük miktarda bütçeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu maddi desteğin sağlanamaması piyasaya giriş için bir engel oluşturmaktadır. Belki de bir sıralamaya tabi tutulsa tam rekabet piyasası için gerekli koşullardan en çok aksayanı homojenlik koşuludur. Turistik hizmet sunumunu gerçekleştirenler kendilerine belli bir müşteri kitlesi oluşturabilmek, pazar paylarını artırabilmek adına kendilerini piyasadaki diğer hizmet sunuculardan farklılaştırma yoluna gidebilmektedirler. Ayrıca destinasyonların bulunduğu coğrafi bölgelerin coğrafik yapılarının farklı oluşu turizm arzı açısından homojen bir yapıdan çok heterojen bir yapı meydana çıkarmaktadır.

Son koşul olan açıklık şartı ise tam rekabet piyasası için en çok gerçekleşmeye yakın koşuldur. Teknolojideki gelişmeler sonucu tam mükemmel bir bilgi akışı olmasa da gelişmelerin yakından takibinin sağlanabildiği imkânlar elde edilebilmiştir. Ancak sonuç itibari ile bu dört koşulun bir arada gerçekleşmediği ve turizm arz piyasasında tam rekabet koşullarının geçerli olmadığı görülmektedir. Peki, bu durumda aksak rekabet şartları geçerli olduğuna göre turizm

arz piyasası hangi aksak rekabet piyasası özelliğini göstermektedir? Tek bir satıcının çok sayıda alıcı ile karşılaştığı yasal veya doğal şartlar sonucu bu tek satıcının piyasaya hakim olduğu sunumunu yaptığı malın ikamesinin olmadığı aksak rekabet türüne monopol tekelci rekabet denir (Dinler, 2009:3249). Turizm sektöründe tekelci bir yapının bulunmadığı sektör analizi yapıldığında görülmektedir. Çünkü piyasaya tek bir firma hâkim olamamakta ayrıca sunulan hizmetlerin birçok ikamesi bulunmaktadır.

Hizmet talep edenlerin yani turistlerin konaklama ihtiyaçlarını karşıladıkları oteller özellikle 5 yıldızlı oteller marka değeri olmaları ve küresel ölçekte etkinliklerinin bulunması piyasaya hâkim oldukları görüntüsü verse de tamamıyla piyasaya hâkim olduklarını söylemek oldukça zordur. Sadece büyük ölçekli oteller ve işletmeler dikkate alındığında oligopolistik bir piyasa yapısı ortaya çıkmaktadır. Oligopol piyasanın en temel özelliği firmaların aldıkları kararların birbirlerini etkileyecek kadar az sayıda firma bulunmasıdır. Piyasada faaliyet gösteren firmaların ürün fiyatlama politikaları, pazarlama faaliyetleri adına alınan kararlardan etkilenmekte olup rakip firmaya karşı etki-tepki sürecine girmektedirler (Türkay, 2002:228). Monopolcü rekabet piyasasında piyasada çok sayıda firma bulunmakta ve bu firmaların Pazar paylarının küçük oluşu nedeniyle uyguladıkları politikalar birbirlerini etkilememektedir (Ertek, 2009:319). Bu piyasanın en önemli özelliği ürün farklılaştırmasının yapılabilmesidir. Turistik ürün sunan firma ürün farklılaştırmasında ne kadar başarılı olursa o kadar yüksek monopol gücüne sahip olabilmektedir. Monopolcü gücünü elde eden firma kısa dönemde aşırı kâr elde edebilmekte, uzun dönemde ise aşırı kâr normal kâra dönmektedir. Sonuç olarak turizm piyasasında turistik mal ve hizmet sunanlar ile alıcıların sayıları analiz edildiğinde, monopolcü özellikler daha belirgin olduğu genel itibarı ile piyasada oligopol ve monopolcü rekabet piyasası özelliklerinin hâkim bir şekilde gözlemlendiği söylenebilmektedir.

1.7.2. Turizm Arzının Özellikleri

Turizm arzının özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- Turizm sektörünün genel özellikleri nedeniyle talep edilen turistik mal ve hizmetleri karşılamak için yapılan üretimlerde üretilen mal ve hizmetleri stoklamak mümkün olmadığından tüketicinin üretimle eş zamanlı yapılması gerekmektedir.

- Turizm arzının esnekliği zaman bakımından analiz edildiğinde, kısa dönemde inelastik bir özelliğe sahip olduğu görölmektedir. Kısa dönemde turizm talebinde yaşanacak bir artışın arz edilerek karşılanması söz konusu değildir.

- Turistik mal ve hizmetlerin özellikleri kısmında daha önce açıklandığı gibi turistler talep ettikleri turistik mal ve hizmetleri alabilmek için üretildikleri yerlere gitmek zorundadırlar. Örneğin tarım sektöründeki bir ürün(domates) araçlar vasıtasıyla ikamet edilen yerde marketlerden tedarik edilebilmekte sanayi sektöründeki bir ürün (buzdolabı) yine araçlar vasıtası ile tüketicinin bulunduğu yerde tedarik edilebiliyorken turistik mal ve hizmetler üretildikleri yerlerde tedarik edilebilmektedir. Konaklamak için otel odasına gidilmesi, yemek ihtiyacı için restoranta gidilmesi, kayak için dağ yamacına çıkılması vb. gibi.

- Turizm sektörünün temel özellikleri bakımından turizm arzı çoğunlukla emek yoğun üretim yapmaktadır. Ancak son yıllarda teknolojiadaki gelişmeler üretim süreçlerinde emek yoğun seyrini değiştirme imkanını sunmaktadır.

- Turizm arzının özelliklerinden bir diğeri de turistik amaçla gidilen bölgedeki insani, fiziki, doğal ve kültürel değerler bölgeyi ziyaret eden turistler üzerinde ve bölge hakkındaki düşüncelerinde olumlu veya olumsuz etkiler meydana getirmektedirler. Bu nedenle bir bölgede hizmet sunan tesisler, coğrafi yapı ve hizmeti sunan beşerî faktör olan insan ayrı düşünölmemelidir.

1.8. Türkiye'ye Turistik Amaçla Gelen Yabancıların Profili

Türkiye'yi yabancı ölkelerden ziyaret etmek bakımından Batı Avrupa Ölkeleri birinci sırayı almakla birlikte bu ölkeleri sırasıyla Orta ve Doğu Avrupa Ölkeleri, Güney Avrupa ve Asya Ölkeleri ile İsrail'in de dâhil olduğu Ortadoğu Ölkeleri takip etmektedir (Mengü, 2008:46). Genel itibariyle değerlendirildiğinde, Türkiye'ye giriş ve çıkışların analizinde ölkeye dışarıdan girişlerin ölkeden dışarıya çıkışlara göre fazla gerçekleştiği görölmektedir.

1.8.1. Türkiye'ye Turistik Amaçlı Gelen Yabancılar İçerisinde Ortadoğuluların Durumu

Turizm sektöründe Arap pazarı son yıllarda Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de diğer pazarlara nazaran yükselişe geçmiştir. Tarihi ve kültürel geçmişinin Türkiye'yi Arap dünyasında diğer ölkelere göre daha avantajlı duruma getirmesi turizm sektöründe de kendisini göstermiştir. Özellikle 2010 yılında Ortadoğu ölkelerinin çoğunu etkisi altına alan Arap baharından sonra

Türkiye Arap ülkeleri için popüler bir turizm merkezi haline gelmiştir. Arap vatandaşlar açısından Türkiye'nin bu denli bir cazibe merkezi haline gelmesindeki nedenlerden bir tanesi müttekabiliyet yasasının yabancıların Türkiye'de mülk edinmesi önündeki sınırları kaldıran 6302 sayılı yasa olarak görülebilir (Bayram, 2016:1686). Bunun yanı sıra Arap dünyası ile Türkiye arasındaki ilişkilerin hızla gelişmesini tek bir nedene bağlamak doğru olmayacaktır. Çünkü bu durumun arkasında yatan birçok neden bulunmaktadır. 2002 yılında iktidarın değişmesiyle birlikte Ortadoğu politikaları değişmiş yeni hükümet aradaki tarihsel ve kültürel bağlara vurgu yaparak yatırım ve yeni pazarların güvencesi adına önemli adımlar atmıştır. Ancak Arap dünyası ile ilişkilerin daha fazla geliştirilmesi olayı yeni gündeme gelmiş bir olay değildir. Adnan Menderes hükümeti ve Turgut Özal hükümetinin de gündemlerinde bulunan bu konu en hızlı gelişimini 2002 yılından sonra yaşamıştır. 2002 yılından sonra hükümetin Ortadoğu ülkelerine yönelik siyasi anlayışının “komşu ülkelerle sıfır problem”, “bölgedeki ekonomik bağı daha fazla artırma”, “bölgesel anlaşmazlıklarda üçüncü kişi rolü üstlenme” ana başlıkları etrafında şekillenmesi turizm sektörünü de olumlu etkilemiştir.

Arap yarımadasının iklim şartları da Arap turistlerin Türkiye'yi tercih etmelerinin başında gelmektedir. Ortalama harcama düzeylerinin yüksek olmasının yanı sıra ayrıca Türkiye ile olan inanç, kültür ve dil yakınlığı sebebiyle önemi artan Arap turistlerin diğer turistlere göre kendilerine özgü özellikleri vardır. Bu özellikler (Arifin ve Haşim, 2009):

- Gelir kapasitelerinin kişi başına yüksek olması
- Harcama potansiyellerinin yüksek olması ve tatil sürelerinin uzunluğu
- Seyahatlerini ferdi değil genelde ailecek yapmaları
- Tatillerinde sakinlik ve kalite arayışı
- Tercihlerini en çok yönlendiren faktörün yeşillik alan ve dağların bulunduğu yerler olması
- Seyahatlerini daha çok dinlenme ve tatil amaçlı planlamaları

1.9. Ortadoğu Bölgesinin Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapı Özellikleri

Tarihsel olarak medeniyetlerin geliştiği, semavi dinlerin doğup yayıldığı ve dünya ticareti için çok önem arz eden yolların geçtiği, çok sayıda kültürün kaynaştığı ve dünyanın diğer bölgelerine sirayet ettiği bir kesişme noktası olması nedeniyle Ortadoğu bölgesi tarihin seyri boyunca her zaman önemli bir bölge olmuştur. Bir diğer tanımlamayla dünyanın tüm zamanlarda ilgi odağı olan Ortadoğu; kültürel ve politik yapısının karmaşıklığı yanında iktisadi ve dini

yapısının karmaşık haliyle eski dünya olarak literatüre geçmiş Asya, Avrupa ve Afrika'nın birleştiği noktada adeta bir köprü görevi görmektedir.

Uluslararası siyasette ve bilimsel çalışmalarda ikinci dünya savaşı sonrası dönemde kullanımı giderek artan “Ortadoğu” kavramı ilk kez Amerikan stratejist ve deniz tarihçisi Alfred Thayer Mahan tarafından 1902 yılında National Review’de yayınlanan “The Persian Gulf and International Relations” adlı Basra Körfezinin ele alındığı çalışmasında Arabistan ve Hindistan bölgesi arasındaki bölüm olarak bahsetmiştir.(Mengü, 2008:74).Ortadoğu üzerine hazırlanan birçok bilimsel çalışma incelendiğinde Arap Dünyası ve Ortadoğu kavramının birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Bütün dillere hemen hemen yerleşmiş olan Ortadoğu kavramı genellikle batı tarafından kullanılmaktadır. Temelde “Ortadoğu” kavramı, “Şark” (Doğu) ve “Yakındoğu” (Near East) kavramları gibi Batı merkezli bir kavramlaştırmanın ürünüdür. Bu kavramlaştırmada Avrupa dünyanın merkezi olarak kabul edilmekte ve dünyanın diğer bölgeleri bu merkeze olan uzaklıklarına göre “yakın”, “orta” ve “uzak” şeklinde kategorize edilmektedir (Dursun, 2005:1234). Arap ülkelerinde ise literatürde Ortadoğu yerine Arap Dünyası veya İslam Ülkeleri terimleri kullanılmaktadır. Tüm bu farklı tanımsal kullanımlara ve anlam farklılıklarını dikkate almak kaydıyla bugün dar anlamıyla Ortadoğu, Türkiye ve Körfez Ülkeleri, Mısır, Arap Yarımadası, İran ve Mezopotamya’yı içine alan bölge olarak kullanılmaktadır. Geniş anlamda ise dar anlamın içerisine Afganistan, Libya, Sudan ve Cibuti eklenmektedir.

1.9.1. Ekonomik Yapı ve Özellikleri

Ekonomik yapısı ve özellikleri yönünden Arap dünyası incelenirse, özellikle petrol faktörü irdelenmeli ve geniş yönleriyle ele alınmalıdır. Bugün dünya ekonomileri için petrolün ne denli önemli bir materyal olduğu göz önüne alındığında, Arap ülkelerinin ekonomik yapı taşını oluşturan en büyük materyalin petrol olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir. Bu ülkelerin ihracatlarında geniş bir yere sahip olan petrol ilgili ülkelere bol miktarda döviz girdisi sağlamakta, ayrıca kişi başı gelir düzeyini yukarıya çekmektedir. Bu yüksek kişi başı gelir düzeyi bu ülkelerin turizm harcamalarına olumlu yansımakta ve ekonomik göstergelerdeki iyileşmelere bağlı olarak gelişimini pozitif olarak sergilemektedir.

1.9.2. Turizm Pazarı Olarak Ortadoğu Bölgesinin Genel Özellikleri

Zengin enerji kaynakları bakımından günümüzde önemli bir konumda olan Ortadoğu bölgesi geçmişte de bu bölgeden geçen ticaret yolları nedeniyle önemli bir noktada bulunmuştur.

Hem sanayileşme hem de teknoloji üretiminde bölge ülkelerinin çok gelişmiş oldukları söylenemez (Dursun, 2005:1258). UNWTO’nu tahminlerine göre turizm pazarı olarak Ortadoğu artan nüfusu ve geliri ile gelecek 20 yılda en hızlı büyümeyi gösteren Pazar olacaktır. Ortadoğu turizm pazarına ait özellikler sıralanacak olursa (Yıldırım, 2014:13);

- Genç nüfus popülasyonunun gittikçe arttığı,
- Gelir düzeyi kişi başına yüksektir,
- Seyahat süresi uzun, harcama eğilimi ise fazladır,
- Bölgeden turizm amaçlı ayrılışların çoğunluğu yakın mesafeli destinasyonlara gerçekleştirilmektedir.

1.9.2.1. Arap Turistlerin Karakteristik Özellikleri

Bölge ülkelerinin vatandaşlarının karakteristik özellikleri birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Örnek olarak Suudi Arabistan’da kadınların tek olarak yurt dışına çıkışları yasaklanmıştır. Bölge ülkeleri analiz edildiğinde Kuveyt ve Suudi Arabistan’ın diğer ülkelere göre daha muhafazakâr oldukları söylenebilir.

1.9.2.2. Kültürel ve Dini Özellikler

Arap turistlerin kültürel ve dini özellikleri genel olarak şöyledir;

- Genelde Arap turistler ramazan ayında yurt dışına çıkmamayı tercih etmektedirler.
- Tatil planlamalarını genelde aile olarak yapmakta, maceraya pek açık yerleri tercih etmemektedirler. Bunun yanında her yıl farklı yerleri görmeyi ve gezmeyi istemektedirler.
- Kadınların kıyafetleri (özellikle Kuveyt ve Suudi Arabistan) tüm vücudun kapatılması şeklinde olması aktivitelerin ve yüzmenin sınırlı olmasına neden olmaktadır.
- Yediklerinin helal olması konusunda duyarlı davranmaktadırlar.
- Tatil paketleri seçimlerinde Arap turistler genelde her şey dahil şeklindeki paketleri tercih etmemektedirler. Bunun nedenleri ise genelde dışarıda yemek yeme alışkanlığı, uyku saatlerinin pakete uymaması (Tatilde öğlene kadar uyumak veya erken kalkılmışsa 12:00-16:00 saatleri arasında uyuma alışkanlığı) ve alkol tüketmeme olarak sıralanabilir.

1.9.2.3. Ulaşım Alışkanlıkları

- Çoğu Arap turist toplu taşımayı kullanmamaktadır. Genellikle taksi veya araç kiralama yolunu tercih etmektedirler.

- Hava yolu taşımacılığını tercih etmekte ve daha çok ucuz aktarmalı uçuşlar yerine pahalı direk uçuşları tercih etmektedirler.
- Geliri yüksek olan turistler kendilerine özel araç ve şoför talep ederken, VIP turistler businessjet, limuzin, helikopter ve yat kiralamayı tercih etmektedirler.

1.9.2.4. Konaklama Alışkanlıkları

- Arap turistler genellikle konaklayacakları mekânları büyük kent merkezlerinde tercih etmektedirler. Apart oteller ve süitler en çok tercih ettikleri arasında bulunmaktadır.
- Bölge ülkeleri incelendiğinde bu ülke vatandaşlarının genellikle tatillerde, doğayla iç içe olabilecekleri, eşlerinin ve bayanların alışveriş yapabilecekleri, çocukların ise oyun oynayabilecekleri geniş oyun alanlarının bulunduğu tatil merkezlerini tercih etmektedirler.
- Seyahatlerini bireysel planlama yerine daha çok acenteler aracılığı ile yapmaktadırlar.
- Yaz dönemlerinde özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında serin olan orman, dağ ve göl kenarlarını tercih etmektedirler.
- En çok tercih ettikleri aktivitelerin başında spa ve termal kaynakların kullanımı gelmektedir.

1.9.2.5. Tercih Edilen Destinasyonlar

- Tercihlerini yaparken Arap turistlerin en çok önem verdiği hususlar emniyet ve güvenlidir.
- 11 Eylül olayından sonra Avrupa ülkelerine yönelik seyahatlerde azalma görülmekle beraber son yıllarda Avrupa ülkelerine gidişlerde artma gözlemlenmektedir. Çoğu imkânı olan Arap aileler çocuklarını Avrupa ülkelerine eğitime göndermekte, tatillerini de bu ülkede çocuğunun yanında geçirmeyi tercih etmektedir.
- Tercih edilen destinasyonlar sıralanacak olursa; Mısır, Lübnan ve Suriye ye son yıllarda yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Mısır ve Lübnan'a gidişlerde azalma Suriye ye ise gidişler tamamen bitmiştir. Diğer tercih edilen destinasyonlar ise İspanya, Fransa, İngiltere, Avusturya, Yunanistan, Malezya, Tayland, Endonezya, Türkiye ve Amerika'dır.

1.9.2.6. Alışveriş Alışkanlıkları

- Arap turistler genelde kredi kartı ve dövizle alışveriş yapmaktadırlar.

- Genelde yaz dönemlerinde tatile çıktıkları için harcamaları bu dönemde diğer zamanlara göre daha fazla artış göstermektedir.

- Tatillerdeki etkinlikleri destinasyon yakınlarındaki gezip görülecek yerleri gezmek, alışveriş yapmak ve dışarıda yemek yemek şeklinde olmaktadır.

- Daha çok tekstil malzemeleri, kozmetik ve elektronik ürünleri tercih etmektedirler.

Bölge vatandaşları daha çok bölge içi seyahat gerçekleştiriyorken 11 Eylül olaylarından sonra daha çok islamifobyanın da etkisiyle daha çok gidişler İslam yanlısı ülkelere olmaktadır. Bu ülkeler arasından daha çok rağbet Türkiye'ye olmakla birlikte Malezya ve Tayland gibi ülkeler yer almaktadır (Arifin ve Haşim, 2009:42). Turistik amaçlı yurt dışına çıkışlar daha çok dinlenme ve tatil amaçlarına yönelik gerçekleşmektedir. Bu amaca yönelik tatil faaliyetleri genellikle yaz sezonlarında ve okulların tatil olduğu Haziran ve Ağustos aylarında gerçekleşmektedir. Geriye kalan yurt dışı çıkışlar ise iş amaçlı seyahatlerdir. (Arifin ve Haşim, 2009:43).

1.9.3. Turistik Kümelenme

Kümelenme kavramının günümüzde henüz net bir tanımı yapılamamakla birlikte en yaygın tanımı şöyle yapılmaktadır; Üretim zinciriyle birbirine bağlı ve katma değer ekleyen, herhangi bir hizmetin veya ürünün üretilmesi hususunda birbiriyle doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim içerisinde bulunan aktörlerin (üreticilerin, müşteriler, tedarikçiler, sivil toplum kuruluşları, araştırma şirketleri, danışmanlık şirketleri, kamu kurum ve kuruluşları, medya, finans kurumları, yerel yönetimler) paydaş bir coğrafyada yoğunlaşması olarak tanımlanabilmektedir (Eraslan vd., 2008:3). Diğer bir tanımda ise kümelenme; birbirine katma değer ekleyen üretim zincirine bağlı, tedarikçileri de içeren bilgiyi üretilip kullanıma sunan kurumlar (mühendislik şirketleri, araştırma kurumları, üniversiteler) kümelenmeye destek veren ilgili kamu kurum ve kuruluşları, müşteriler, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin oluşturduğu karşılıklı bağımlı ilişkiler (Bulu, 2009:21). Bu tanımlar ve benzer diğer tüm kümelenme tanımları incelendiğinde tanımlamalardaki en önemli faktörün kümelenmede aktörler arasındaki bağımlılıktır. Kümelenmeler hem özelliklerine hem de derinliklerine göre farklılıklar göstermektedirler.

1.9.3.1. Kümelenmelerin Faydaları

Kümelenmeler işletmelerin kümelenmenin olduğu coğrafi mekânda etkin bir iş birliği sağlayabilmek adına bilgi ve birikimlerini birbirleriyle paylaşmaları neticesinde etkin bir verimlilik sağlamaktadırlar. Şüphesiz kümelenmelerin faydalarının en önemlisi olduğu sektördeki aktörler arasındaki rekabeti artırarak piyasanın kalitesini artırmasıdır. Ayrıca araştırma geliştirme, pazar bilgisi, uzmanlık gerektiren konular, teknoloji vb. konularda yeteri kadar bilgi ve birikimi olmayan işletmeler kümelenmeler sayesinde bu eksikliklerini giderebilmektedirler. Maddeler halinde sıralamak gerekirse kümelenmelerin faydaları;

- Şirketlerin karşılaşacağı olası riskleri azaltır.
- Pazara hâkim şirketlerin diğer aktörlerin pazara girişlerini engellemelerine izin vermez.
- Kümelenme ile inovasyon faaliyetlerinde artışlar meydana gelmekte ve bunun sonucu olarak yeni ürün ve üretim süreçleri meydana çıkmaktadır.
- Yeni iş alanlarının açılması ve doğal sonucu olarak istihdam artışına pozitif etki eder.
- Üretim süreci için gerekli olan kalifiye elemanların aynı coğrafi alanda toplanmalarını sağlayarak üretim maliyetlerinin azalmasını sağlar.
- Şirketlerin gereksinim duydukları teknolojiye daha kolay ulaşmalarını sağlar.
- Kümelenmenin bulunduğu alan ilgili sektörün diğer aktörleri tarafından bilinir hale geldiğinde bu o kümelenmenin markalaşmasına imkân verir.

Hizmet sektörünün her geçen gün ülkelerin ekonomilerindeki etkilerini artırmaları kümelenme uygulamalarının turizm sektöründe de sık sık uygulanmasına neden olmaktadır. Turizm hizmetler sektörünün en önemli aktörü olması nedeniyle kümelenme faaliyetleri bu sektörde daha fazla önem arz etmektedir. Turizm sektöründe kümelenmeler yayla turizmi, yat turizmi, golf turizmi, sağlık turizmi, kongre turizmi, termal turizm, yayla turizmi, eğitim turizmi gibi birçok turizm çeşidinin belirli bir bölgede yoğunlaşması ile oluşmaktadır.

Kümelenmede bulunan paydaşların birbirlerine olan bağlılıkları nedeniyle birinin başarısı diğerinin de başarısı olmaktadır. Kümelenmenin olduğu bölgeden ayrılan ziyaretçilerin süreç sonucundaki hoşnutluk düzeyi sadece rutin aktivitelere bağlı olmamakta, konakladıkları oteller, alışveriş yaptıkları alışveriş merkezleri, yemek yedikleri restoranlar ve buralara ulaşımında ulaşım imkânlarının ne düzeyde olduğu gibi birçok faktöre bağlıdır.

1.9.4. Turizmde Kümelenme Aktörleri

Turizm kümelenmesindeki temel aktörler ve faaliyetleri sıralanacak olursa;

- Konaklama tesisleri,
- Bilgilendirme merkezleri,
- Kalifiye eleman sağlayan kuruluşlar,
- Bilgi üreten kurumlar,
- Hediyelik eşya üreten ve satan işletmeler,
- Ulaşım İşletmeleri (Demiryolu İşletmeleri, Otogar İşletmeleri, Karayolu İşletmeleri, Deniz yolu İşletmeleri, Hava Yolu İşletmeleri, Araç Kiralama Filoları),
- Tanıtım, Reklam ve Pazarlama İşletmeleri,
- Merkezi ve Yerel Yönetimler,
- ARGE ve İnovasyon Kurumları,
- Turizm Acenteleri (Seyahat Acenteleri, Tur Operatörleri,
- Yeme-İçme İşletmeleri,

Daha önce de belirtildiği gibi kümelenmenin en temel hedefi rekabeti artırmak ve piyasadaki hizmet kalitesini yükseltmektir. Turizm faaliyetleri yönünden pasifize olan bir coğrafi bölgede kümelenme çalışması yapıldığında sonuç olarak turizm faaliyetlerinin nicelik ve nitelik bakımından kalite artışına ulaştığı gözlemlenecektir. Sonuçta kümelenmenin sağladığı turist gelişlerindeki artış kümelenmenin yaşandığı bölgede istihdam artışına ve turizm gelirlerinin artmasını sağlayacaktır. Bir turistin hediyelik eşya satan bir işletmeye veya bir lokantaya hizmet veya satın aldığı ürün karşılığında bıraktığı birkaç dolar ekonomideki çarpan/çoğaltan etkisiyle daha fazla bir etki yapacak ve GSMH'yi olumlu etkileyecektir. Ayrıca kümelenmenin yaşandığı coğrafi bölgede daha önce aynı çatı altında toplanamayan turizm paydaşlarının aynı proje kapsamında bir araya gelmelerini sağlayacaktır. Kümelenmenin bir diğer olumlu faydası ise üretim sürecinde kalifiye eleman ve girdi temininin daha kolay hale gelmesidir. Kümelenmedeki aktörler arasındaki bağımlılık sonucu bilgi akışının hızlı olması ile ekonomik faaliyetler daha hızlı işlemekte ve iş olanakları normale göre daha fazla artmaktadır. Turizmin ülke ekonomisine olumlu katkılarından biri de katma değer yoluyla sağladığı katkıdır. Turistik ürünlerin ekonomiye sağladığı katma değer diğer sektörler göre çok daha fazladır.

Yapılan incelemelere göre turizm sektörü 35-40 sektörle ilişki içerisinde bulunmaktadır. Yani bir bölgedeki turizm faaliyetlerinin gelişmesi demek 50'ye yakın sektörün gelişmesi ve

istihdamının artması demektir. Bu analizi Türkiye'nin geneli için yapılacak olursa öne çıkmış bazı bölgelerin kalkınmasında turizmin payının çok fazla olduğu görülmektedir. Ancak turizm potansiyeline göre yeteri kadar gelişim ve kalkınma düzeyine ulaşamamış bölgeler de mevcuttur. Bu bölgelerin gelişimi ve kalkınması için turizm sektörü öncü olarak belirlenerek kalkınma kutbu oluşturulabilir (Kartal, 2013:198). Enerji tüketimi yönünden ilk sıralarda yer alan turizm sektörü son yıllarda enerji tasarrufu, çevreye saygılı ekolojik işletme yöntemine evrilmiştir. Ekolojik işletmecilik olarak adlandırılan bu yöntemde; çevrenin doğal yapısına saygı, katı atıkların doğru değerlendirilmesi, ekolojik sürdürülebilirlik belli başlı uygulamalardır. Turizm kümelenmesi bir coğrafi bölgenin ekonomik yapısına katkı sağlarken aynı zamanda da sosyo-kültürel yapısına etki etmektedir.

1.9.5. Turizm Kümelenme Çeşitleri

Kümelenme turizm sektöründe tek bir tip olarak kendisini göstermemekte, farklı şekillerde kümelenme örnekleri görülmektedir (Kuşat, 2010:128).

- **Yatay Kümelenme:**

Tur operatörlerinin ve otellerin ağ sistemlerine benzer olarak büyük endüstri ve işletmeler de kümelenmeye gidebilirler.

- **Dikey Kümelenme:**

Kümelenmenin uygulama ve üretim aşamalarında iç bağlantıya sık olarak rastlanır. Böyle durumlarda önemli olan bu bağlantıyı başlatan ve uygulayan aktördür.

- **Odaklanmış Kümelenme:**

Şirketler tarafından oluşturulan kümelenmeler, eğitim kurumları ve teknoloji merkezleri tarafından oluşturularak belli bir amaca odaklanırlar. Odaklanılan bu amaç şirketler arasındaki iş birliğinin temel amacını oluşturmamakla birlikte iş birliğinin nasıl gerçekleşmesi gerektiğini göstermektedir.

- **Coğrafi Kümelenme:**

Kıyı turizmi ve dağ turizmi yapılan bölgelerde oluşturulan bu kümelenme çeşidinde kümelenmeye katılan aktörlerin üyelikleri yerel olarak başlar daha sonra genele yayılır.

1.9.6. Kümelenmenin Ekonomik Hedefleri

Turizm kümelenmelerinin ekonomik kalkınmadaki hedefleri kısaca aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kartal, 2013:96):

- Özel sektör tarafından gerçekleştirilen yatırımların tüm paydaşların yararına olacak şekilde gerçekleştirilmesi,
- Kalkınmanın yerel kısmına kümelenmeye katılan tüm iş çevrelerini dâhil etmek,
- Alt yapı yatırımlarında kamu ve özel sektörün iş birliğini sağlamak,
- Kümelenmenin olduğu coğrafi alan halkı ve yatırımcılar için gelecek beklentisinin olumlu olmasını sağlamak,
- Kümelenmenin kurulduğu bölgenin sektörde çekiciliğini artırmak için rakip bölgelere göre yatırımların daha spesifik alanlara kaydırılması.

Sayılan tüm bu hedeflere ulaşabilmenin en geçerli yolu kuşkusuz kümelenmelerdir. Kümelenmeler ve belli alanlardaki uzmanlaşmalar gelir ve inovasyonun daha da artmasına imkân sağlamaktadır. 1970 ve 1980’li yıllardan başlayarak artan rekabet koşulları nedeniyle havayolları, tur operatörleri ve oteller günümüzde de artarak devam eden dikey bütünleşme (sektörleri ortak ancak farklı üretim dallarında olan şirketler birleşmesi), yatay bütünleşme (sektörleri ve faaliyet sahaları aynı olan şirketlerin birleşmesi, diyagonal bütünleşme (Turizm sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerle bilgi ortaklığı yapmak suretiyle faaliyetlerini sürdürmeleri) turizm sektörünü giderek daha fazla kontrol altına almaya başlamışlardır (Bulu ve Eraslan, 2007:38). Turizm sektörünün ülke ekonomisine etkileri ve bölge kalkınmasına sağladığı faydalar irdelendiğinde daha önce saydığımız kümelenmenin faydaları daha iyi anlaşılacaktır. Turizm sektörünün vazgeçilmezi olan seyahat acenteleri, tur operatörleri, oteller, hava yolu şirketleri, restoranlar, alış-veriş mağazaları diğer birçok sektörle sıkı bir ilişkiye sahip olduğundan turizm sektöründeki bir canlanma diğer sektörleri de etkilemektedir. Sektörlerin tamamının analiz edilmesi sonucu görülmektedir ki kümelenme ekonominin en temel yapı taşlarından birisidir. Oluşturulan bir kümelenmenin başarıya ulaşabilmesi için öncelikli olarak şu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir;

- Kümelenmenin oluşturulacağı bölge ve kümelenme tipi seçilirken kümelenmeye katılacak diğer paydaşların önerileri alınmalı ve seçimde gerçekçi kararlar alınmalıdır.

- Kümelenmeye katılan tüm paydaşların güç birliği yapmaları ve karar alıp uygulamaya hızlı bir şekilde geçmeleri gerekmektedir.
- Kümelenmenin oluşturulacağı yerel bölgenin tipik özelliklerinin belirlenmesi için fizibilite çalışması yaptırılmalıdır.
- Çalışmalar hem kamu otorite destekli hem de yerel yönetim destekli yürütülmelidir.
- Diğer kümelenme bölgelerindeki veya sektörlerdeki aktörler düşman gibi görülmemeli aksine kendi işleyişini tetikleyici bir unsur olarak görülmelidir.
- Kurulan kümelenmeyi eş değer kümelenmelerden ayıran farklı kılan bir özellik olmalıdır.
- Verilen teşvikler daha çok kurulan kümelenmeleri desteklemeye, daha çok geliştirmeye yönelik olmalı kurulan bir kümelenmeyi farklı bir bölgeye göndermek için olmamalıdır.

1.10. Dünya Geneline Turizm Hareketleri

Turizm amaçlı faaliyetler tarihsel olarak analiz edildiğinde, sanayi devriminin yaşanması ile insanların hayatlarında eğitim, kültür ve gelir düzeyinin artması, çalışma şartlarındaki iyileşmeye paralel olarak boş zaman artışı, kentleşmenin ve şehir yaşamının getirmiş olduğu yorgunluk ve rahatsızlıkların çoğalması, çalışma dışında kalan boş zamanların farklı etikliklerle değerlendirilmek istemesi ve hak ve özgürlük alanlarında yaşanan pozitif gelişmeler sonrasında artış göstermiştir. Ticaretten sağlığa, din, macera gibi etkinlik alanlarında faaliyet gösteren turizm günümüz seviyesine Sanayi devriminin insan yaşantısını getirmiş olduğu etkilerle ulaşmıştır. Sanayi devrimi ile insanların üzerinde görülen etkiler aşağıdaki gibidir (Özcan, 2013:20).

- İnsanların gelir seviyelerinin sürekli bir artış göstermesi ile satın alma gücünde artış yaşanmıştır. Bunun sonucunda ise yaşam düzeyi yükselmiş dolayısıyla insanların turizm için ayırmış olduğu gelir payı da artış göstermiştir.
- Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler neticesinde üretim için insanların zorunlu olduğu çalışma süreleri kısalarak boş zaman artışı yaşanmıştır.
- İnsanların satın alma güçlerindeki artış tüketim alışkanlıklarının değişmesine neden olmuştur.
- Sanayi Devriminin yaşanması sonucu çalışan insan sayısındaki artış sonraki yıllarda kapitalist ekonomi düzenine karşı oluşan işçi sınıfı odaklı rejimlerin ilk olarak kuram daha sonra

da uygulama olarak kendilerini göstermelerine zemin hazırlamıştır. Bahsi edilen bu rejimlerin faaliyetleri sonucu çalışan kesime ücretli tatil hakkı da dâhil birçok hak verilmiştir.

Çağımızda artık turizm bir bilim dalı olmasının yanında aynı zamanda bir endüstri dalı olma özelliği göstermektedir. Fiziksel olmayan ancak insanların gereksinimlerini karşılayan faktörlere hizmet denmektedir. Günümüzde ekonomi literatüründe en çok önem arz eden hizmet sektörlerinden birisi de turizmdir. Ekonominin bir alt sektörü olan turizm geleneksel hizmetler kategorisinde yer almaktadır. Ekonomi için büyük etkiler meydana getiren ve turizm diye adlandırılan bu olayın çağımız uygarlığının temel bir özelliğini gözler önüne sermektedir (Uçkun, 2004:28). Turizm ekonomisindeki gelişmeler incelendiğinde dönem dönem oluşan şoklara rağmen turizm hareketliliğinin azalış göstermeden sürekli bir artış seyri gösterdiği görülmektedir. İkinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda diğer tüm alanlarda olduğu gibi ulaştırma alanında da bir hayli ilerleme kaydeden çalışmalar olmuştur. Meydana gelen bu gelişmeler sonucu turizm sektörü için bir hayli önemli olan ulaşım olanakları faktörlerinde deniz ve demir yolu taşımacılıkları önemlerini kaybederken, yüksek ücretler ve zor işlemlerin yanı sıra devlet kontrolünde olması nedeniyle çok az tercih edilen hava yolu taşımacılığı 1960'lı yıllardan sonra serbestleşmeye ve özelleşmeye başlaması ile uluslararası turizm hareketlerinde de önemli ölçüde artış meydana gelmiştir. Turizmin gelişimine etki eden faktörler aşağıda şekil 2 'de belirtilmiştir.

Şekil 2: Turizmin Gelişmesine Etki Eden Faktörler

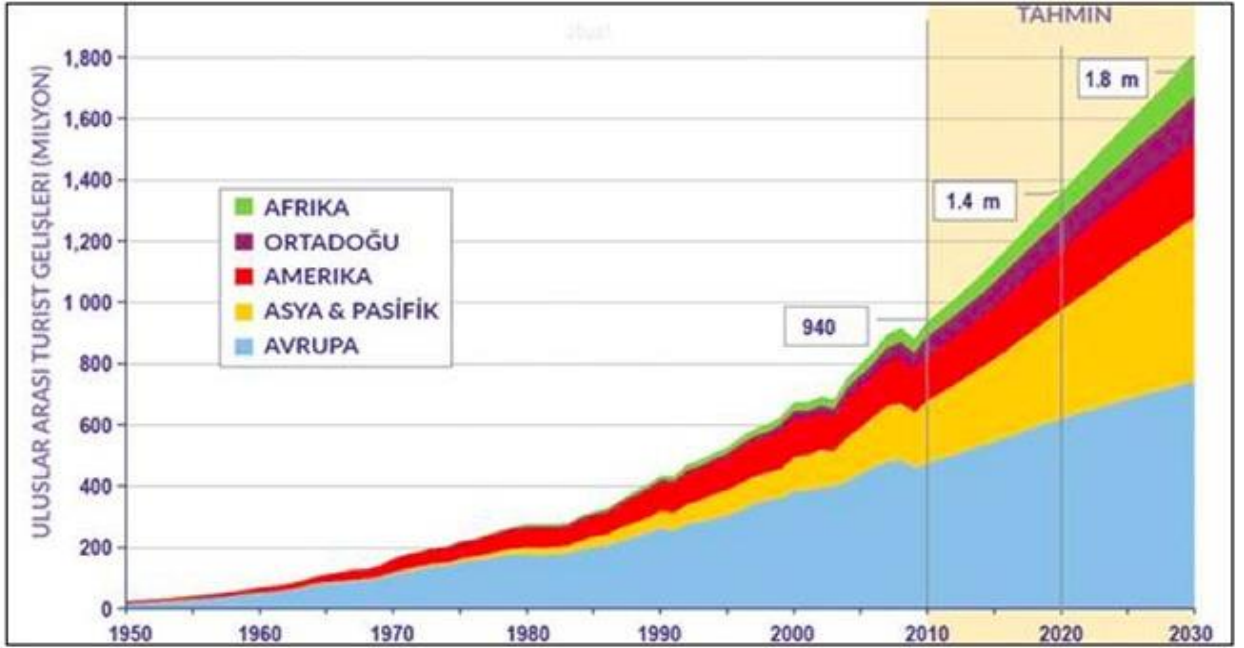

Kaynak: Kozak, 2012:43

Tarifesiz uçuşların düşük maliyetlerle gerçekleştirilebilmeleri, teknolojik gelişmelerle birlikte hava yolu taşıtlarının uçuş mesafelerinin artması seyahatlerde uzaklık üst sınırını artırmış ve sınırların ortadan kalkmasına imkân sağlamıştır. 1980’li yıllara gelindiğinde ise ekonomik krizlerin petrol fiyatlarını artırması uluslararası turizm hareketlerinde daralmalara neden olmuştur. Fiyatlardaki bu artış turistlerin maliyet artışlarına karşı turistik kararlarında daha çok paket turlarla seyahat etme eğilimlerinde olmalarına neden olmuştur. Denilebilir ki 1980’li yıllar paket turların ekonomi literatürüne girdiği yıllar olarak tarihteki yerini almıştır. Turizm sektörünün ekonomiye sağladığı gelir yönünden incelendiğinde son 65 yılda sürekli gelişen ve büyüyen sektörlerin başında gelmektedir.

Türkiye ekonomisi açısından ve özellikle milli gelire yaptığı katkıdan dolayı turizm sektörü ülke genelinde istihdamı artıran ve cari açık oranını azaltan stratejik öneme sahiptir (Zengin vd. 2014:2). Turizm sektörünün ekonomiye birçok etkisi olmakla birlikte makroekonomik etkileri şöyle sıralanabilir; ödemeler bilançosuna pozitif katkı sağlayacak olan yabancı para girişi, gelir-çarpan etkisini harekete geçirecek yabancı yatırımcı girişi, ülke geneline yayılan istihdam artışı, GSYİH’yi pozitif olarak etkileyecek hizmet sektörü büyümesi (Türkcan, 2015:109). Ülke gündemlerine ve ekonomik konjonktüre göre zaman zaman dalgalanmalar yaşansa da uluslararası turist gelişleri neredeyse hiç azalmaya uğramamıştır. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütünün gelecek dönemlere ait tahminlerini içeren Tourism Towards 2030 incelendiğinde 2030 yılına kadar tüm dünyadaki turist gelişleri 2010 yılından 2030 yılına kadar %3.3’lük bir artış göstererek 1.8 milyara ulaşacaktır. Yine aynı yıllarda ortaya yeni çıkan destinasyonlara gelişlerde tahmini olarak % 4.4’lük bir artış beklenmektedir. Bu durum aşağıdaki şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3: WTTC'ye Göre Uluslararası Turist Gelişleri

Kaynak: WTTC, 2017:8

1.11. Türkiye’de Turizm Hareketleri

Dünyadaki turizm hareketleri hızla gelişme gösterirken bunun ekonomik etkileri de uluslararası makro dengeleri değiştirmekteydi. Türkiye’de ise bu hızlı gelişimin etkileri ancak 1980’li yıllarda görülmeye ve ekonomik olarak fark edilmeye başlanmıştır. 1983-1989 yılları arasında turist sayılarında ve turizm gelirlerinde rekor düzeyde artış görülmüştür (Çımat ve Bahar, 2003:2). Turizmi Teşvik Kanunu’nun kabul edildiği 1982 yılından günümüze kadarki süreçte Türkiye’ye giriş ve çıkış açısından ülkeye yurt dışından giriş hacminin, ülkeden yurt dışına gidişlerin üzerinde bir artış sergilediği sonucuyla karşılaşılmaktadır (Mengü, 2008:44). Denilebilir ki, 1948 yılı itibariyle dünya ekonomisinde görülen küreselleşme olgusu diğer ekonomik sektörleri olumlu, olumsuz yönleriyle etkilerken turizm sektörünü de etkisi altına almıştır. Ulusal ekonomilerin ve uluslararası ticaretin gelişmesinde, sosyal ve kültürel alanda uluslararası iyi niyet ve anlayışın yerleşmesinde turizmin oynadığı rol, ulusların bu sektöre büyük önem vermelerini zorunlu hale getirmiş ve bu konudaki kalkınma yarışını hızlandırmıştır. (Paksoy, 2005:1046-1057).

Özellikle 1980 yılından sonra hız kazanan küreselleşmeye bağlı olarak konaklama, ulaşım ve iletişim sektöründeki gelişmeler turizm sektörünün dünya ekonomisi için ne denli

önem arz ettiğini göstermiştir. Küresel gelişmeler sonucu ortaya çıkan ve turizm sektörünü de etkisi altına alan diğer bazı gelişmeler ise şunlardır: Küreselleşme, özellikle ulaşım, hız, konfor, kapasite, fiyat, küresel seyahatin demokratikleşmesi, yatırımlar, hisse devirleri, sermaye hareketleri, finans ve bankacılık sektörlerinin turizm ile olan ilişkilerinin güçlenmesi, iletişim teknolojilerindeki yenilikler, farklı seyahat güdülleri ile dağıtım kanallarının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Çeken, 2003:120).Türkiye'nin yıllar itibari ile turizm verileri aşağıdaki tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Türkiye'nin Yıllara Göre Turizm Verileri (2004-2023)

YILLAR	GELEN ZİYARETÇİ SAYISI	ÇIKAN ZİYARETÇİ SAYISI	TURİZM GELİRİ (1000 USD)	ORTALAMA HARCAMA (USD)
2004	20 753 734	20 262 640	17 076 607	843
2005	25 045 142	24 124 501	20 322 111	842
2006	23 924 023	23 148 669	18 593 951	803
2007	27 239 630	27 214 988	20 942 500	770
2008	31 137 774	30 979 979	25 415 067	820
2009	31 759 816	32 006 149	25 064 482	783
2010	32 997 308	33 027 943	24 930 997	755
2011	36 769 039	36 151 328	28 115 692	778
2012	37 715 225	36 463 921	29 689 249	814
2013	39 860 771	39 226 226	33 073 502	843
2014	41 627 246	41 415 070	35 137 949	848
2015	41 114 069	41 617 530	32 492 212	781
2016	30 906 680	31 365 330	22 839 468	728
2017	37 969 824	38 620 346	27 044 542	700
2018	46 112 592	45 628 673	30 545 924	669
2019	51 747 199	51 860 042	38 930 474	751
2020	15 971 201	15 826 266	14 817 273	936
2021	30 038 961	29 357 463	30 173 587	1 028

YILLAR	GELEN ZİYARETÇİ SAYISI	ÇIKAN ZİYARETÇİ SAYISI	TURİZM GELİRİ (1000 USD)	ORTALAMA HARCAMA (USD)
2022	51 387 513	51 369 026	46 477 871	905
2023	56 693 837	57 077 440	54 315 542	952

Kaynak: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96268/turizm.html>. Erişim Tarihi: (15.02.2024)

Tablo 6’ dan da anlaşıldığı üzere küreselleşme sonucu hız kazanan turizm faaliyetleri hem ziyaretçi sayısını hem de turizm gelirlerini oldukça artırmış, ekonomik olarak makro ve mikro bazda ne kadar önemli bir sektör olduğunu göstermiştir. Yaşanan küresel entegrasyon turizm sektöründe daha çok turistik işletmeler açısından etkili olmuş ve turistik işletmelerin bütünleşmesini sağlamıştır. Oluşan küresel ve bölgesel bütünleşmeler sonucu turistik işletmelerin hizmet kaliteleri uluslararası standartlara uyum sağlamak zorunda kalmış, böylece sektörün ülkeler bazında hizmet kalitesi artmıştır.

1980 yılından sonra turizm sektörüne verilen teşvikler sonucu Türkiye’nin dünyadaki tüm turistler için önemli bir destinasyon merkezi haline geldiği görülmektedir. Bu odak merkezi olmanın en önemli adımı ise çıkarılan “2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanun’un 1980 yılından sonra ekonomide turizm sektörünü teşvikler yönüyle desteklemiş olmasıdır. Küresel gelişmelerin etkisiyle, artan turistik talebi karşılayabilecek turistik arzın karşılanabilmesi amacıyla çıkarılan bu kanunun özü; yatırımcıları turizme yöneltmek ve ülkede yeterli düzeyde olmayan arz (oda, yatak ve tesis sayısı vb.) kapasitesini arttırmaktır (Küçükaltan, 2005: 92).

2022 yılı itibariyle Türkiye’nin tesis ve yatak kapasitesi aşağıdaki Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Türkiye’nin Tesis ve Yatak Kapasitesi (2022)

BAKANLIK BELGELİ TESİSLERİN ODA VE YATAK SAYILARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI						
(ARALIK 2022)						
	İŞLETME BELGELİ			YATIRIM BELGELİ		
Şehir	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Adana	159	6.389	12.775	4	540	1.128
Adıyaman	33	1.446	2.862	1	48	80
Afyonkarahisar	137	6.444	13.951	7	1.471	3.236
Ağrı	85	2.686	4.436	-	-	-
Aksaray	51	1.615	3.249	1	99	164

BAKANLIK BELGELİ TESİSLERİN ODA VE YATAK SAYILARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI						
(ARALIK 2022)						
	İŞLETME BELGELİ			YATIRIM BELGELİ		
Şehir	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Amasya	91	1.513	2.921	1	15	30
Ankara	366	21.290	41.450	20	1.929	3.901
Antalya	2.521	283.540	606.098	82	16.603	36.743
Ardahan	37	756	1.422	-	-	-
Artvin	104	2.094	4.205	4	282	580
Aydın	598	32.356	66.299	14	2.568	5.796
Balıkesir	1.064	22.964	50.641	13	894	1.711
Bartın	209	2.372	4.765	1	12	24
Batman	26	1.443	2.665	2	176	372
Bayburt	12	457	820	1	90	180
Bilecik	53	1.599	3.404	1	11	22
Bingöl	18	439	854	-	-	-
Bitlis	22	747	1.509	1	45	90
Bolu	152	4.288	8.879	8	655	1.330
Burdur	109	1.688	3.279	1	36	80
Bursa	307	11.679	23.997	20	2.069	4.358
Çanakkale	886	12.895	26.506	20	678	1.697
Çankırı	18	594	1.179	-	-	-
Çorum	44	1.300	2.567	-	-	-
Denizli	158	6.806	13.625	7	839	1.690
Diyarbakır	99	3.998	8.227	5	358	633
Düzce	97	2.003	4.302	3	92	192
Edirne	163	4.683	9.457	5	196	405
Elâzığ	49	1.877	3.742	1	142	284
Erzincan	56	1.507	2.970	-	-	-
Erzurum	108	3.684	7.527	4	641	1.382
Eskişehir	97	4.397	8.972	-	-	-
Gaziantep	95	5.387	10.827	8	897	1.799
Giresun	84	1.726	3.567	3	163	341
Gümüşhane	14	430	811	-	-	-
Hakkâri	14	411	866	1	165	334
Hatay	230	7.264	14.894	8	1.270	2.764
İğdır	22	760	1.454	-	-	-
Isparta	83	2.851	5.665	-	-	-
İstanbul	2.844	116.702	232.565	80	7.239	14.611

BAKANLIK BELGELİ TESİSLERİN ODA VE YATAK SAYILARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI						
(ARALIK 2022)						
	İŞLETME BELGELİ			YATIRIM BELGELİ		
Şehir	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
İzmir	1.844	42.831	88.085	66	5.300	11.893
Kahramanmaraş	215	4.684	9.353	4	181	3.140
Karabük	117	1.521	3.197	4	145	296
Karaman	15	762	1.504	2	229	493
Kars	82	2.354	4.802	13	784	1.661
Kastamonu	98	2.079	4.191	6	287	569
Kayseri	111	4.336	8.784	9	705	1.468
Kırıkkale	10	336	625	1	32	64
Kırklareli	132	2.912	6.215	3	96	197
Kırşehir	18	826	1.696	-	-	-
Kilis	4	132	266	-	-	-
Kocaeli	258	8.540	17.174	4	447	861
Konya	147	6.365	12.727	3	213	428
Kütahya	111	2.704	6.279	7	440	978
Malatya	48	2.309	4.480	-	-	-
Manisa	105	3.724	7.597	1	124	248
Mardin	73	3.075	6.413	9	510	1.084
Mersin	565	13.799	30.078	29	4.972	10.626
Muğla	2.497	101.657	235.190	71	9.544	22.055
Muş	48	1.238	2.537	1	25	40
Nevşehir	633	13.579	28.085	17	1.036	2.201
Niğde	38	1.106	2.221	2	139	284
Ordu	110	2.727	5.604	5	413	800
Osmaniye	13	499	995	-	-	-
Rize	117	2.749	5.637	7	366	720
Sakarya	474	6.895	14.115	5	458	1.033
Samsun	157	4.219	8.743	2	115	230
Siirt	9	466	904	-	-	-
Sinop	133	2.062	4.921	-	-	-
Sivas	72	2.367	4.746	1	29	82
Şanlıurfa	85	2.670	5.900	8	371	858
Şırnak	12	671	1.344	1	40	110
Tekirdağ	164	4.247	8.469	4	323	752
Tokat	61	1.749	3.479	2	120	240
Trabzon	260	9.030	18.391	10	830	1.687

BAKANLIK BELGELİ TESİSLERİN ODA VE YATAK SAYILARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI						
(ARALIK 2022)						
	İŞLETME BELGELİ			YATIRIM BELGELİ		
Şehir	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Tunceli	18	442	856	3	52	122
Uşak	31	964	1.774	3	344	788
Van	70	2.851	6.021	6	459	949
Yalova	180	4.701	10.174	6	722	1.451
Yozgat	30	1.163	2.358	1	128	208
Zonguldak	54	1.730	3.495	3	202	440
Genel Toplam	20 534	860 151	1 809 629	646	70 404	155 013

Kaynak: www.tursab.org.tr.23.09.2023

Tablo 7 incelendiğinde turizm sektörüne yapılan teşviklerin Türkiye'nin turizm hacmine ve sektörün gelişimine ne denli katkı sağladığı daha iyi anlaşılabacaktır. Turizm arz kaynakları açısından çok zengin olan Türkiye'de siyasi çalkantılar ve bunalımlar neticesinde geçte olsa uygulamaya konulan bu teşvikler, turizm sektörü olarak küresel kaliteyi yakalamamızda bir hayli etkili olmuştur. Uluslararası turizmin hareketlerindeki sürekli ve kesintisiz artış, gelişen birçok ülkenin devamlı büyüyen bu sektöre ilgi duymasına neden olmuş ve bunun üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkenin bu pazardan pay almak üzere uluslararası turizm sektörüne ilgi duymasının nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır (Manisalı ve Yarcan, 1987: 9).

- Turizm talebinin her geçen gün daha çok artarak devam etmesi,
- Turizmin döviz sorunlarına çözüm getirebilmesi,
- Turizm sektörünün gelişme maliyetlerinin düşük olması,
- Turizmin ekonomik kısıtlamalardan, tarife ve kotalardan daha az etkilenmesi.

Turizm sektörünün dünyadaki bu hızlı gelişimi yaşanırken, Türkiye'de de gerek mikro ölçekte gerekse yatırımlar bazında turizm sektörü dünya konjonktürünü yakalama noktasında kayda değer gelişim göstermiştir. Ülke olarak ödemeler bilançosu açık olan Türkiye turizm sektörüne yapılan bu yatırımlarla hem istihdam hem de ödemeler bilançosundaki açık sorununda iyileşme sağlamıştır. Aşağıdaki tablo 8'de Türkiye'nin turizm sektöründeki istihdam verileri yer almaktadır.

Tablo 8: Türkiye’de Turizm Sektöründe İstihdam (Bin Kişi)

YILLAR	DOĞRUDAN İSTİHDAM	YILLIK DEĞİŞİM ORANI	DOLAYLI İSTİHDAM	DOĞRUDAN + DOLAYLI İSTİHDAM	TÜRKİYEDE TOPLAM İSTİHDAM	TURİZMİN TOPLAM İSTİHDAMDAKİ PAYI
2005	474	-	1.260	1.734	22.046	7,86
2006	488	2,97	1.199	1.687	20.954	8,05
2007	435	-10,78	1.252	1.688	21.189	7,97
2008	458	5,19	1.283	1.742	21.194	8,22
2009	451	-1,47	1.373	1.825	21.277	8,58
2010	458	1,37	1.152	1.609	22.594	7,12
2011	487	6,47	1.367	1.855	24.110	7,69
2012	507	4	1.308	1.815	23.937	7,58
2013	531	4,84	1.450	1.981	24.602	8,05
2014	580	9,16	1.550	2.130	25.933	8,21
2015	614	5,86	1.596	2.210	27.341	8,08
2025*	915	15,69	1.902	2.817	-	

Kaynak: <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergelerTam.aspx>, Erişim Tarihi: 22.01.2024.

WTTC, Kalkınma Bakanlığı (*Tahmini Veriler).

Tablo 8 incelendiğinde, Türkiye’de son 11 yılda toplam istihdamda rakamsal veriler itibari ile önemli bir artış sağlandığı görülmektedir. Ekonomideki toplam istihdam düzeyi 22 milyondan 27 milyona yükselmiş ve istihdam artış oranı %24 olarak gerçekleşmiştir. Turizm sektörünün sağladığı katkılardan en çok toplam istihdam rakamları etkilenmiştir. Doğrudan istihdama sağladığı katkılar incelenirse doğrudan istihdam oranları %29 artış göstererek 474 bin kişiden 614 bin kişiye yükselmiştir. Eş zamanlı olarak dolaylı istihdam ise 1 milyon 260 bin kişi seviyesinden 1 milyon 596 bin kişi seviyesine yükselmiştir. Oransal olarak bu artış ekonomi kayıtlarına %26’lık bir artış olarak geçmiştir.

Ayrıca WTTC (Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi)’nin tahmini rakamları incelendiğinde 2025 yılında Türkiye’de turizm sektörünün doğrudan istihdama katkısı ile 915 bin dolaylı istihdamın ise 1 milyon 902 bin kişi seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Turizm sektörünün istihdama sağladığı katkı incelenirken en önemli istihdam sağlayıcı alan konaklama işletmelerini istihdam oranları olmaktadır. Konaklama işletmeleri; turistik amaçlarla gelen kişilerin geçici olarak kaldıkları, barınma, yeme-içme gibi zorunlu ihtiyaçlarının karşılandığı ve eğlence, kültür gibi alanlarda hoş vakit geçirebilecekleri mekânlardır (Olalı ve Korzay, 1993:14). Turizm hareketlerine katılan insanlara birincil olarak güvenli barınma olanağı sunmak olmak üzere, onların konfor, dinlenme, yeme-içme, eğlenme gibi gereksinimlerini de karşılayan

konaklama işletmeleri kendi içerisinde otel, motel, tatil köyü, pansiyon, dağ oteli, termal tesis gibi çeşitlere ayrılmaktadır (Kozak, 2012: 56). Turizm sektöründe konaklama faktörü birinci derecede önem arz etmektedir.

Toplam istihdama etkisi ise endüstriyel olarak emek yoğun olması nedeniyle gelir ile istihdam ilişkisinin pozitif yönlü olmasıdır. Konaklama işletmelerinin emek yoğun bir özelliğe sahip olması ve iş görenin müşterilerle doğrudan bir iletişim kurmak durumunda olması, insan kaynağını bulma, seçme ve işe yerleştirme işlevini yerine getirirken daha titiz çalışılmasını gerektirir (Tutar, 2013:21). Türkiye'nin ekonomik göstergeler ışığında ekonomi trendi hem sanayi hem de hizmet sektörlerinde üretim ve talebin artması yönündedir. Türkiye'nin sadece tarım ve sanayi ürünleri ihracatından dış açığını kapatabilmesini beklemek çok gerçekçi bir beklenti olamayacaktır. Bu sebeptir ki turizm sektörünün Türkiye için önemli ölçüde döviz girdisi sağlayacağı görülmektedir (Çımat ve Bahar, 2003:4).

Resmî gazetede yayınlanan Cumhurbaşkanlığının yıllık programında Pandemiden olumsuz etkilenen sektörlerin başında turizm sektörünün geldiği, 2021 yılındaki uluslararası turist sayısının 2020 yılına göre 5,8 artarak 429 milyon kişiye ulaşmış olması küresel bir toparlanmaya işaret etse de 2019 yılında gerçekleşen verilerin %70,7 alt seviyesinde kalmıştır. Aynı şekilde 2021 yılına ait uluslararası turizm gelirleri %6,8 artışla 617 milyon USD seviyesine ulaşmasına rağmen 2019 gelir düzeyinin ancak %39,4 seviyesinde kalmıştır.

2020 yılında yaşanan pandemiye bağlı büyük daralma neticesinde Türkiye'de turizm sektörü bir önceki yıl verilerine göre analiz edildiğinde, büyük oranda küçülme göstermiştir. Ülke sınırlarının kapanması, turizm için oldukça önem arz eden hava yolu seferlerinin durdurulması ve seyahatlere getirilen kısıtlamalar yaşanan bu büyük daralmanın başlıca nedenleri arasındadır. 2021 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısı ile 2019 verileri karşılaştırıldığında bir önceki yıla göre Türkiye'ye turistik faaliyet amacıyla gelenlerin sayısı %88,3 artarak 29,9 milyon, turizm geliri ise %103 artarak 24,5 milyar USD olarak gerçekleşmiştir (2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı (www.sbb.gov.tr)).

Bu veriler ışığında Türkiye, turist girişiyle uluslararası turizm pazarından %6,7 pay alırken, Avrupa turizm pazarından % 9,9 pay almıştır. Turizm gelirlerinde ise bu paylar sırasıyla %3,4 ve %6,7 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye, ülkeye gelen turist sayısı açısından dünyada dördüncü sırada yer alırken, turizm geliri açısından sekizinci sırada bulunmaktadır. Ayrıca turistlerin kişi başı ortalama harcamaları analiz edildiğinde 2020 yılında 762 USD olan kişi başı

ortalama harcama 2021 yılında 834 USD seviyesine yükselmiştir (2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı (www.sbb.gov.tr)).

Tablo 9: Dünyada ve Türkiye’de Turizm Hareketleri ve Turizm Gelirleri (2018-2022)

	2018	2019	2020	2021	2022 (1)
DÜNYA					
Turist Sayısı (Milyon Kişi)	1413	1465	406	429	880
Yıllık Değişim (%)	6	3,8	-72,3	5,8	104,9
Turizm Geliri (Milyar USD)	1439	1483	548	617	1026
Yıllık Değişim (%)	7,1	3,1	-63	6,8	66,4
TÜRKİYE					
Turist Sayısı (Milyon Kişi)	45,8	51,2	15,9	29,9	50,3
Yıllık Değişim (%)	21,8	11,9	-69	88,3	68,2
Yabancı Ziyaretçi Sayısı (1 Milyon Kişi)	39,5	45,1	12,7	24,7	43,3
Yıllık Değişim (%)	21,9	14,1	-71,7	94,1	75,2
Turizm Geliri (Milyar USD)	29,5	34,5	12,1	24,5	41,4
Yıllık Değişim (%)	12,2	16,9	-65,1	103	69,1
Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama (USD)	647	666	762	834	813

Kaynak: 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı (www.sbb.gov.tr) 23.09.2023

Türkiye’de Pandemi sürecinin getirdiği toplumsal yaşantı değişiklikleri turizm faaliyetlerinin kitlesel yapılmasından ziyade küçük/bireysel gruplarla yapılması yönünde eğilim sergilemektedir. Bu kapsamda kitle turizminden ziyade bireysel turizm türlerinin desteklenerek ön plana çıkartılması gerekmektedir. Ayrıca yaşanan Covid-19 salgın dönemi ardından tüm yaşantı alanlarında olduğu gibi turizm sektörünün uygulama alanlarında da dünyada dijitalleşme, temassız işlemler ve çevrim içi uygulamalar kendini göstermeye başlamıştır.

Türkiye de bu alanda dünya piyasasında yaşanan dijital değişim ve gelişim sürecini yakından takip etmeli ve gerekli aksiyonları almalıdır. Turizm faaliyetlerinin yapılma alanı en fazla çevresel açık alanlarda olması nedeniyle sektör iklimsel değişimlerden oldukça fazla etkilenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÜRESEL ISINMA VE SERA ETKİSİ

2.1. Küresel Isınma ve İklim Değişikliği

2.1.1. Küresel Isınma

Atmosferin dünya yüzeyine yakın kısımlarındaki ortalama sıcaklıklarda doğal ve antropojenik artışlar küresel ısınma olarak tanımlanmaktadır. Dünyanın yüzey sıcaklıkları beş temel madde tarafından belirlenmektedir (Aksay vd., 2005:32):

- Dünyanın güneşten aldığı ışık miktarı,
- Dünya tarafından geri yansıtılan güneş ışığı miktarı,
- Atmosfere göre sıcaklığın muhafazası,
- Dünya yüzeyindeki suların buharlaşması ve yoğunlaşması,
- Metropol kentlerin ortaya çıkışı ve kentleşme oranı.

Son 60-70 yılda etkilerinin daha çok görüldüğü küresel ısınmanın neden olduğu sorunların başında su ve sıcaklık alanlarında yaşanan sorunlar gelmektedir. Tüm dünyada görülmeye başlanan aşırı sıcaklıklar ve kuraklıkların yanı sıra büyük çaplı zararlara neden olan sel olayları insanoğlunun bu asırda çözmesi en acil sorunu olan küresel ısınmaya işaret etmektedir. Türkiye küresel ısınmanın olumsuz etkileri kapsamında risk grubuna dâhil olan ülkelerdendir. Türkiye’de kuraklık ve sel felaketleri artış gösterirken, temiz içme suyu oranı hızla azalmaktadır. Gerekli önlemlerin hızlıca alınmaması halinde Türkiye yaklaşık 100 yıl sonra Kuzey Afrika benzeri bir ülke olacaktır. Sanayi devrimi akabinde ortaya çıkan ve hızla sayısı artan metropol kentler de küresel ısınmaya etki etmektedir. Bahsi geçen metropollerde konutlar, iş yerleri gibi her türlü alt yapı ve üst yapılar genellikle beton ve asfaltlama yöntemiyle yapılmaktadır. Betonlaşma ve asfalt dökümü doğallığı bozduğu gibi yeryüzüne ulaşan ısıyı hapsederek küresel ısınmanın artışına neden olmaktadır (Kayan, 2022:239).

Dünyanın en büyük ve tek enerji kaynağı güneştir. Dünya güneşten aldığı enerji ile canlı türleri için yaşanılabilir bir gezegen haline gelmektedir. Güneş kısa dalga radyasyonları dünyaya gönderirken, dünya güneşten gelen bu radyasyonların yaklaşık %31’lik oranını atmosferde yer alan bulutlar, aerosoller, kar örtüsü ve buzul kütleleri gibi yansıtıcı özelliği olan

etmenler vasıtasıyla uzaya geri göndermektedir. Yaşanılan bu döngü olayına yeryüzünün albedosu denilmektedir (Lutgens, vd. 2013: 503). Güneşten dünya yüzeyine gelen güneş ışınlarının geriye kalan %69'luk kısmının üçte ikisini yeryüzü emip içine çekerken üçte birlik kısmını ise atmosferde bulunan gazlar tarafından emilmektedir (Talu, 2015:27). Güneşten dünya yüzeyine ulaşan kısa dalga radyasyon ışınları havanın bulutsuz olması halinde atmosfer tarafından kolayca dünya yüzeyine iletilir. Gelen ışınlar neticesinde ısınan dünya yüzeyi tarafından yansıtılan uzun dalga radyasyon ışınları atmosferde bulunan su buharı, karbondioksit ve diğer gaz çeşitleri tarafından emilir (Lutgens, vd. 2013: 504). Tüm bu enerji akışı sonucunda sera etkisi ile hava ısınarak insanlar için yaşanılabilir bir hale gelmektedir.

Yeryüzüne sabit ısıma ile gelen bu enerji sayesinde dünyanın yüzeyinde sıcaklık oranı belli bir düzeyde kalır. Canlı yaşantısı için olmazsa olmaz olan bu denge atmosferin bileşenleri olarak bilinen ve sera gazı olarak adlandırılan su buharı (H₂O), karbondioksit (CO₂), metan (CH₄), nitroz oksit (diazotmonoksit) (N₂O), yer seviyesi ozonu (O₃) ve diğer eser miktarda bulunan sera gazları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bahsedilen gazlar sayesinde dünyanın sıcaklığı (+ 15)- (+ 16) °C'lik dengede oluşmaktadır (Akdeniz, 1994:183). Canlı yaşantısı için son derece önemli olan sera etkisini oluşturan atmosferdeki gazların en fazlası %60'lık bir oranla su buharı olurken, %26'lık kısım CO₂, %8'lik kısım O₃, % 6'lık kısım ile de CH₄ ve N₂O diğer gaz bileşenlerini oluşturmaktadır.

Küresel ısınma ve iklim değişikliği alanlarında yapılan bilimsel araştırmalar, insan kaynaklı etkenlerin atmosferin radyasyon özelliklerini ve karbon döngüsünü büyük çapta değiştirebilecek bir seviyeye ulaştığını belirtmektedir (Aksay vd., 2005:34) Küresel ısınma ve iklim değişikliğine neden olan sera gazlarının ekonomik faaliyetlerin ayrılmaz bir parçası olması, dünyadaki tüm insanları hem sorumlu hem de mağdur konumuna getirmektedir. İklim ve insanların refahı arasındaki yakın ilişki, küresel ısınma ve iklim değişikliklerinin olası etkilerinin azaltılması politikaları için tahsis edilen kaynak konuları doğrultusunda bilimsel bir sorun olmasının yanın da şüphesiz aynı zamanda bir siyasi mesele haline gelmiştir (Türkeş, 2008:27). Yerkürenin iklimsel yapısının insanoğlunun yerleşik düzene geçmesinden günümüze kadar değişimler yaşadı, durağan bir yapıya sahip olmadığı görülmektedir (Şanlı ve Özekicioğlu, 2007:460). Bazı iklimbilimcilerin yapmış olduğu araştırmalara göre, dünya belli aralıklarla periyodik olarak soğuk ve sıcak dönemler yaşamıştır. Bu geçiş dönemlerinde yaşanan doğal değişimlere uyum sağlayamayan hayvan ve bitki türleri yok olmuştur. Bir kısım iklimbilimciler

bu değişimlerin dünyanın soğuma ve ısınmasına bağlı olduğunu ileri sürerken, bazıları ise bu değişimin volkanik patlamalardan kaynaklandığını belirtmişlerdir ( imen, 2023:8). Dünya üzerinde herhangi bir bölgede belli bir zaman aralığında kayıt altına alınan sıcaklık, buharlaşma, rüzgâr, hava basıncı, nem, yağış vb. meteorolojik olayların istatistiki verilerle ortaya koyulmasına iklim denilmektedir. Belirtilen hava olaylarının iklim olarak tanımlanabilmesi için uzun yıllar boyunca aynı bölgede gözlemleniyor olması gerekmektedir. Kısa süreli yaşanan hava olayları iklim olarak tanımlanamamaktadır.

Bir bölgede yaşamlarını devam ettiren insanların hayatlarını en çok etkileyen etmenlerin başında iklim gelmektedir.      bölgede hüküm süren iklim tipi sadece insanoğlunun değil tüm canlıların yaşam alanlarını doğrudan etkisi altına almaktadır. İnsanların yaşam tarzları ve hayatını sürdürebilmesinde etkili olan faaliyetler bütünü ilkim ile doğrudan ilişkilidir. Bir meteorolojik olayın iklim olarak tanımlanabilmesi için uzun bir s renin gerekliliği iklim değişiminde de geçerlidir. Bir bölgede iklim değişiminden bahsedilebilmesi için uzun süreli gözlem ve ölçümlerin yapılması ve karşılaştırmalı analizlerin kayıt altına alınması gerekmektedir. İkl m, “Dünyanın herhangi bir bölgesinde uzun yıllar boyunca hava şartları ve koşullarında meydana gelen ortalama değerler toplamıdır. İkl m değişimi ise; hava şartlarında uzun zaman diliminde küresel olarak iklim sistemi bileşenlerinin aritmetik ortalamalarında meydana gelen artış veya azalış”, iklim değişimleri olarak tanımlanmaktadır (Büyükşahin, 2018:14-26). Tanımdan da anlaşılacağı üzere iklim değişikliği buzullarla kaplı bir bölgede ani buzul erimeleri ile bölgenin sıcak bir bölgeye dönüşmesi veya bol yağışlı bir bölgenin aniden sıcaklık artışı ile kurak bir bölgeye dönüşmesi değildir.

İnsanoğlunun yerküre üzerinde bulunan kaynakları aşırı tüketmesi, doğayı önemsemeyerek tahrip etmesi, fosil yakıtlarını yüksek oranda kullanması ve tarımsal faaliyetlerin yanlış uygulamalarla yürütülmesi sonucu olarak küresel anlamda tüm canlıların yaşamını tehdit eden sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ozon tabakasının incelmesi ve delinme noktasına gelmesi, canlı türlerindeki yok oluşlar, atmosferde bulunan metan, azot oksit gazları, karbondioksit, su buharı oranlarının artması vb. bu sorunların  nde gelenlerindendir.

Bahsi geçen sorunlar kısa süre içerisinde meydana çıkmamakta uzun etkileşimler sonucu kendilerini ve etkilerini yeryüzünde göstermektedirler. İnsanların yaşam kalitelerini daha yukarı seviyelere çıkarma istekleri, doğanın zenginliklerinden çok daha fazla faydalanmak istemeleri ve bunları yaparken doğal dengeleri hiçe sayması doğaya hâkim olabileceği yanılgısı tüm bu

davranışları neticesinde ortaya çıkan sorunlarla baş başa kalınmasını kaçınılmaz kılmıştır. Gelişmiş ülkeler incelendiğinde bugünkü gelişim seviyelerine ulaşmalarında ana etkenin sanayileşmeye dolayısıyla fosil yakıt kullanımı olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkeler ise fosil yakıt kullanımında en az paya sahip olmalarına rağmen küresel iklim değişiminden en çok etkilenecek olan ülkelerin başında gelmektedirler. Yaşanan bu ters orantılı etkileşim ve adaletsizlik 50 ülkenin imzası ile yürürlüğe girmiş olan “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk” ilkesini içeren sözleşme ile giderilmeye çalışılmıştır. “Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk” ilkesinin benimsenerek imzalanan sözleşmenin tüm taraflarına sera gazı emisyon oranlarının azaltılması yönünde sorumluluklar yüklenmiştir (Sözbilir, 2023:2).

Kyoto Protokolü ile sera gazı emisyonunun azaltılma sorumluluğu sadece gelişmiş ülkelere verilirken, Paris anlaşmasında ise taraf olan tüm ülkelere “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk” ilkesi kapsamında kendi kapasitelerine göre sorumluluklar yüklenmiştir. İklim koşullarının değişim nedeni her zaman küresel ısınma ve sera gazı kaynaklı olmayabilir. Bazen yerkürenin doğal değişimleri ile de iklimsel değişiklikler yaşanabilmektedir. Ancak bu değişimler küçük çaplı ve doğanın dengesinde herhangi bir bozulmaya sebebiyet vermeyecek ölçüde gerçekleşmektedir. Günümüz dünyasında yaşanan ve gelecek zamanlar içerisinde etkisini daha da artıracak olan küresel ısınma ve iklim değişikliğinin hem nedeni hem de sonuçlarının başlıca müsebbibi insanoğludur. Ancak belirtmek gerekir ki dünya üzerinde yaşam süren tüm insanlar bu sorunların yaşanmasında aynı oranda sorumlu değildir. Çoğunlukla küresel ısınmaya neden olan faaliyetleri gerçekleştirenler gelişmiş ülkelerin belirli bir refah seviyesinde yaşayan ve bu seviyeden hiç ödün vermek istemeyen insanlardır.

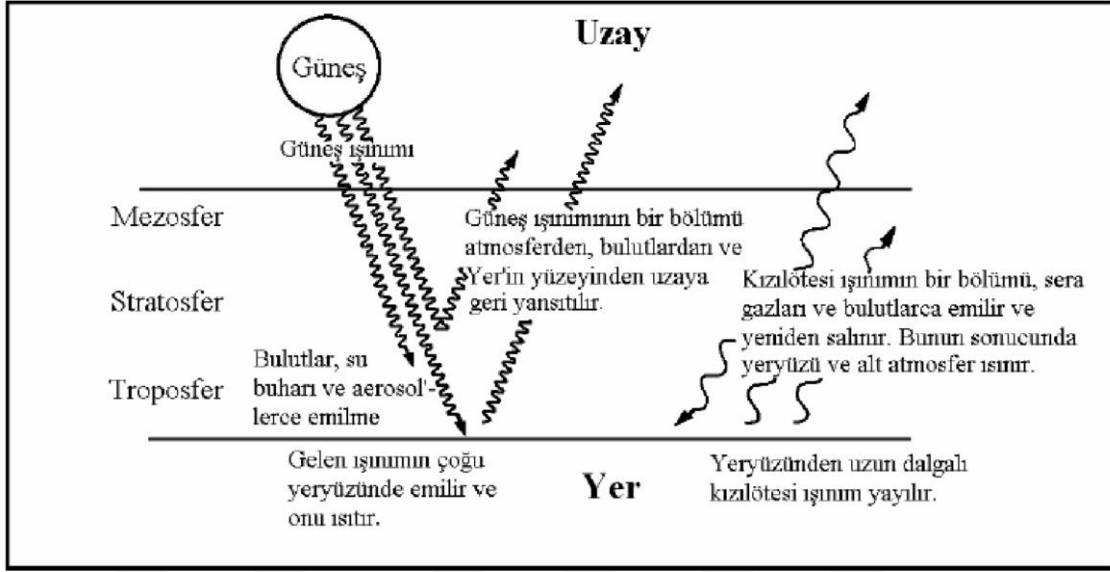
Yüzyılımızda çokça kullanılmaya ve üzerinde araştırma yapılmaya başlanan çevresel sorunların kapsamını belirten iki olgu küresel ısınma ve iklim değişikliğidir. Neden oldukları sorunlar itibari ile birbirlerine benziyor olsalar da küresel ısınma ve iklim değişimi birbirlerinden farklı olaylardır. Günümüzde sanayi devrimi sonrasında artış gösteren insan kaynaklı etkileşimler, atmosfere salınan yabancı atıklar (metan (CH₄), kloroflorokarbon (CFC), karbondioksit (CO₂) ve partiküllerin neden olduğu “sera etkisi” artışı ile açıklanmaya çalışılmaktadır (Nişancı, 2007:89). Bu kapsamda insanlar tarafından atmosfere salınan gazların sera etkisi oluşturması sonucunda yerkürenin sıcaklık oranlarının artmasına “küresel ısınma” denmektedir. İnsanlar tarafından son 50 yıldır daha çok fark edilen ve ölçülebilen bir hale gelen bu durum günümüzde daha da önem kazanmıştır. İklimlerin düzenli ve zamanında oluşabilmesi

için yadsınamayacak bir öneme sahip olan sera gazları aracılığı ile hem yer hem de güneşten gelen radyasyonların tutulması sonucu atmosfer canlı yaşantısı için uygun olan sıcaklık düzeyine ulaşmaktadır. Bu sebeple sera gazlarının atmosferde bulunmaması halinde günümüzde ölçümlenen sıcaklık değerleri yaklaşık 30°C daha soğuk bir hal alacaktır. Atmosfere salınan azot oksit gazlar, metan gazları, karbondioksit, ozon ile su buharı oranlarının artması sonucu yeryüzü tasvir edilmesi gerekirse bir örtü ile kaplanmakta, troposfer ve yeryüzü güneşten gelen ısıyla ısınmakta ancak dışına sıcaklığı salmayan bir sera görünümü vermektedir. Bu sebeple yaşanan bu olaya “sera etkisi” denmektedir.

Tüm canlılar için hayati öneme sahip olan iklim sistemi için olmazsa olmaz etmenlerin başında şüphesiz sera etkisi gelmektedir. İsminden de anlaşılacağı üzere sera etkisinin işleyişi insanlar tarafından kurulan bitki seraları ile çok benzerlik sergilemektedir. Yetiştirilmesi için hassas şartlar gerektiren bitkiler ile maddi ticari olarak her dönem yüksek değere sahip bitkilerin yetiştirilmesi için insanlar tarafından bitki seraları inşa edilmektedir. Bu seralar kısa dalga diye tanımlanan güneş ışınlarını geçirmekte, diğer yandan uzun dalgalı termik (yer) ışınlarının çok büyük bir bölümünün de kaçışına engel olmaktadır. Kurulan seranın içerisinde tutulan bu termik ışınlamalar seranın ısınmasını sağlayarak bahsi geçen bitkilerin yetiştirilmesi için uygun ortamı sağlamaktadır. Atmosferin işleyişinde de benzer sıralama mevcuttur. Açık ve bulutun olmadığı bir havada bitki serasında olduğu gibi yine kısa dalgalı olarak adlandırılan ışınlar atmosferi geçerek yeryüzüne ulaşır ve yeryüzünde emilerek tutulur.

Buna karşılık yeryüzünden salınan uzun dalgalı yer ışınlamaları uzaya ulaşmadan atmosferin üst kısımlarında bulunan sera gazları (eser gazlar) tarafından emilerek tekrar salınım yapılır. Atmosferde bulunan bu gazların Güneşten gelen ışınlamalara karşı geçirgen olması, yeryüzünden salınan uzun dalgalı ışınlamalara karşı ise az geçirgen bir yapıya sahip olmaları nedeniyle yerkürenin olması gerekenden daha fazla ısınmasını sağlayıp ısı dengesini düzene koyan bu doğal süreç ‘sera etkisi’ olarak adlandırılmaktadır. (Türkeş vd, 2000:3).

Şekil 4: Sera Etkisinin Şematik Gösterimi

Kaynak: Tükeş vd., 2000:3

Atmosferde insan kaynaklı (antropojen) bulunan sera gazlarının miktarları 19. yüzyılda sanayi devrimi akabinde artmaya başlamış olup, günümüze kadar sürekli bir artış tirendi sergilemiştir. Sanayi devriminin yaşanması akabinde devrin insanları eskiye göre çok daha fazla enerjiye ihtiyaç duymuşlardır. Oluşan bu enerji talebi ise büyük çoğunlukla fosil yakıt tüketimi yoluyla karşılanmaya çalışılmıştır. Yaşanan küresel nüfus ve refah artışları sonucu araç kullanım sayısında ciddi oranda artış yaşanmıştır. Yaşanan bu kullanım artışı da sera gazı artışında bir diğer etkidir. Bahsedilen nedenler ve benzer olumsuz durumlar neticesinde sera gazları bilinçsiz bir şekilde atmosfere salınmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde iklimbilimcilerin vardığı sonuçlara göre yeryüzünün birçok farklı bölgesinde, sıcaklık değerleri hem yıllar bazında hem de uzun yıllar verilerine göre sapmalar göstermektedirler. Karasal iklim koşullarının görüldüğü iklimlerde ve orta enlem bölgelerinde yıllar arasındaki bu sıcaklık sapmaları daha şiddetli ve daha fazladır.

İklim değişimlerinin tarihsel analizi yapıldığında insanoğlunun yerleşik yaşantıya geçmesinden sanayi devrimine kadar geçen süre içerisinde önemli bir değişimin yaşanmadığı tahmin edilmektedir. Ancak yapılan çalışmalar ve elde edilen bulgular yerküre iklim sisteminin durgun bir yapısının olmadığını göstermektedir. Sıcak iklim dönemlerinin milyonlarca yıl sürmesinin ardından soğuk iklim dönemlerinin onlarca milyon devam etmesi, yaşanan bu

dönemlerin içerisinde tahmini on bin yıl süren ılık hava ve bu ılık hava içerisinde yüzlerce yıl süren sıcaklı, soğuklu dönemler mevcuttur.

İklim bilimcilerin bazılarına göre 250 bin yıllık dönemlerin ardı sıra dünya yaklaşık 1 derece ısınıp soğumaktaydı. Bu bilgiler ışığında günümüzde yerküre soğuma evresine girmiş olmalıydı. Ancak günümüzde yapılan araştırma ve yaşanan doğa olayları durumun hiç de öyle olmadığını göstermektedir. Araştırmalar ve yapılan gözlemler bahsedilen şekilde soğuk bir döneme değil aksine tüm yerküre için tehlikeli olabilecek oranda sıcak bir döneme girdiğini göstermektedir (Gülbahar, 2008:163). Dünya üzerindeki sıcaklık ölçümleri 19.yy sonlarında kayıt altına alınmaya başlamıştır. Ortalama olarak 20.yy boyunca sıcaklıklar 0.6 °C artış göstermiştir. Yaşanan bu sıcaklık artışı sonucu deniz seviyelerinde de yaklaşık olarak 10-20 cm arasında yükseliş gözlemlenmiştir. Küresel ısınmanın etkisi sanıldığığının aksine yerkürenin her yerinde hava sıcaklığının artışı biçiminde olmayacaktır. Orta enlem ve Ekvator bölgesinde sıcaklık artış oran kutup bölgelerine göre farklı olacaktır.

İklim bilimciler tarafından Ekvator bölgesindeki sıcaklık artışlarının dünya ortalamasının altında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Yaşanan bu iklimsel değişim dünya üzerinde hüküm süren iklim sistemlerinin de köklü ve dönüşü zor değişimlerine yol açacaktır. Dünyanın bazı bölgelerinde aşırı iklimsel olaylar yaşanırken bazı bölgelerinde ise tam tersi iklimsel olaylara maruz kalınacaktır. Örneğin bazı bölgelerde hasar ve kayıplara neden olan sel ve taşkınlar, şiddetli kasırgalar yaşanırken, bazı bölgelerde ise çölleşme ve şiddetli kuraklıklar hâkim olacaktır. Günümüzde hayli fazla olarak gözlemlenen küresel ısınmaya bağlı iklimsel değişimler insanoğlunun gelecek adına tedbir alınmaması halinde zor ve dönülmesi güç hasarlarla ve zararlarla baş başa kalacağının kaçınılmaz olduğunu göstermektedir.

Hayli önem arz eden küresel ısınma insan hayatını çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere farklı alanlarda etkilemektedir. Bu etkiler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Atalık, 2006:6):

- Sıcaklık artışları sonucu yağış miktarlarında azalmalar yaşanmakta buna bağlı olarak da kuraklık ve çölleşme sorunları baş göstermektedir.
- Turistik özelliğe sahip destinasyonların doğal dokuları bozulup özelliklerini kaybetmektedirler.
- Kutup bölgelerindeki buzullar ısınma sonucu erimekte buna bağlı olarak ta deniz suyu seviyeleri yükselmektedir.

- Artan sıcaklıklar okyanus sıcaklık seviyelerini değiştirmekte bunun sonucunda da okyanus bölgesi ve çevresinde yaşam sürdüren birçok hayvan ve bitki türü yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

- Tarımsal ürün verimlerinde ve çeşitliliklerinde düşüşler yaşanmaktadır.
- İnsanların can ve mal kaybına neden olan sel, heyelan erozyon vb. doğal afetler meydana gelmektedir.

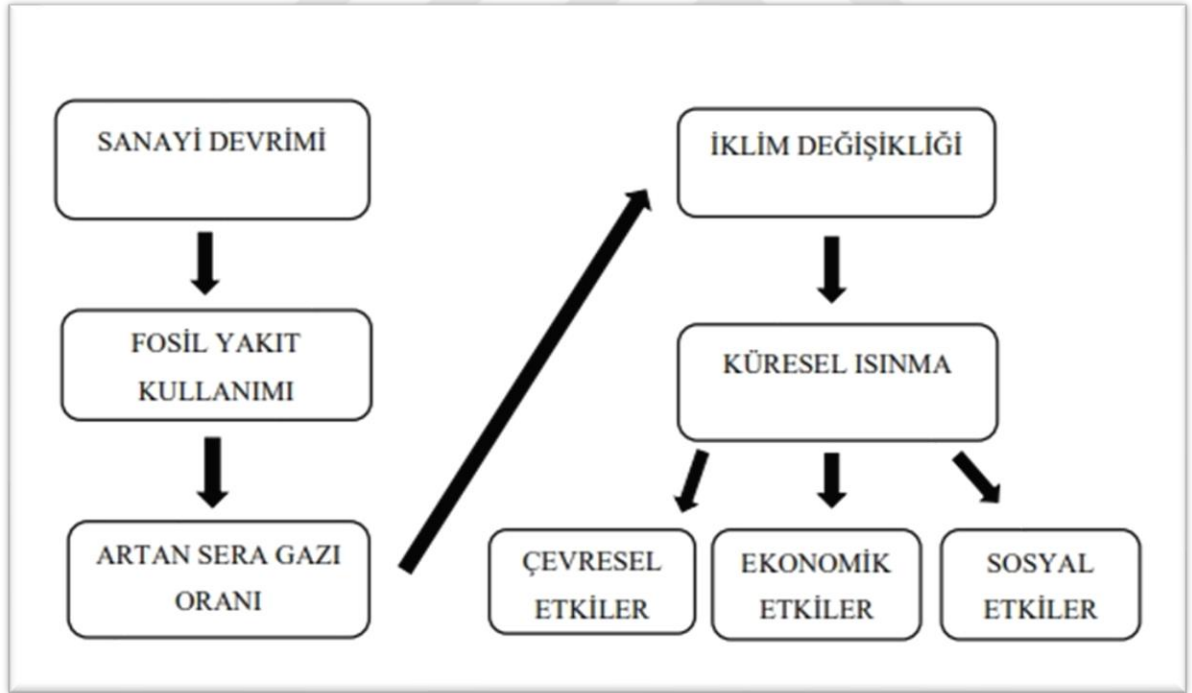
- Sıtma ve benzeri hastalıkları taşıyan canlılar çoğalıp salgın hastalık tehlikesi meydana çıkar.

- İklim değişimlerine bağlı olarak hava olaylarındaki ani değişimler canlı türlerinin kalıtsal yapılarının değişmesine neden olur.

- Gece ile gündüz arasındaki sıcaklık oranlarının fark katsayısı giderek azalmaya başlamaktadır.

- Sıcaklık artışları farklı bölgelerden farklı oranda göçlerin yaşanmasına neden olacaktır.

Şekil 5: Küresel Isınmanın Oluşumu ve Etkileri

Kaynak: Temur, 2017:18

Tüm bu sonuçların yanı sıra son yüzyılda buzul oranlarında ve kar tabakası boyutlarında küçülmeler yaşanmıştır. Gelecek yıllarda küresel ısınma sonucu okyanus sularının sıcaklıklarının azalması sonucu kutup bölgelerindeki buz örtüsünün erimeye başlaması, kalıcı dağ buzul

oranlarında azalma yaşanması nedeniyle farklı bölgelerdeki deniz seviyelerinde 9-100 cm arası bir artış yaşandığı tespit edilmiştir. Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kuruluşu tarafından hazırlanan raporlarda yaşanan tüm olumsuz iklimsel gelişmeler değerlendirilmekte ve sorunlar belirtilmektedir. Yayınlanan raporlar analiz edildiğinde şayet gereken önlemler alınmaz ise 2100 yılına gelindiğinde sıcaklık değerleri yaklaşık olarak 1.4-5.8°C artış gösterecek, deniz suyu seviyelerinde ise sera gazlarına bağlı olarak 0,09-0,88 m yükselme yaşanacaktır (Abay ve Baykan, 2007:158-159). Her geçen gün etkisi artarak devam eden küresel ısınma gelecek zamanlarda artışa bağlı olarak kutuplardaki buzul tabakalarının erimesiyle birlikte deniz seviyelerinin yükselmesine neden olacaktır. Yaşanan bu yükselişler sonucu deniz seviyesinde ve deniz seviyesinin altında bulunan bazı ülkelerin (Almanya, Hollanda, Danimarka vb.) toprakları su altında kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Yine geride bıraktığımız 50 yılda Kuzey Yarım Kürede kar örtüsü %10 oranında azalma göstermiştir (Samur, 2008:7).

2.2. Küresel Isınmanın Başlıca Etkileri

2.2.1. Isınmanın Politik/Sosyoekonomik Etkileri

Küresel ısınmanın Politik/sosyal etkilerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- İnsan yaşantısı için olmazsa olmaz bir öneme sahip olan su kaynaklarının kirlenmesi ve azalmasına bağlı olarak tarımsal ve orman ürünlerinde azalmalar yaşanacaktır.
- Turistik faaliyetlere bağlı olarak cazibe merkezi haline gelen destinasyonların turistik özelliklerini kaybetmelerine bağlı olarak birçok sektör kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Bu durum ise makro anlamda ekonomik sıkıntılara neden olacaktır.
- Küresel boyutta ülkelerde yaşanan ekonomik krizler bireyler üzerinde çaresizlik ve korumasızlık duygusunu çoğaltacaktır. Oluşacak bu durum sonucu insanların yaşadığı psikolojik travmaların sosyal yansımaları olarak toplumlarda asayiş ve ayaklanma sorunları artış gösterecektir.
- Ülkelerde yaşanan toplumsal kargaşalar ve kaos ortamları ekonomik olarak az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere iltica taleplerine sebep olacaktır.
- Ekonomik, siyasi ve askeri yapıları zayıf olan az gelişmiş ülkelerin yaşadıkları bu toplumsal kargaşa ve huzursuzluk ortamından süper güç ülkelerin rantsal beklentileri doğrultusunda müdahale girişimleri durumu daha da kötü bir hale getirecektir.

•

2.2.2. Isınmanın Ekolojik Sistemlere Olan Muhtemel Etkileri

Küresel ısınmanın Ekolojik sistemlere etkilerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Sıcaklık oranlarının aşırı yükselişi sonucu buharlaşma oranında artışların yaşanması orman alanlarında yangınların yaşanmasına neden olacaktır. Ayrıca nehir, ırmak ve göl debilerinde yaklaşık %20'lik bir azalma yaşanacaktır.
- Uzun yıllar hüküm süren iklim şartlarının değişimi sonrası birçok bitki ve hayvan türü yok olacaktır.
- Kutup bölgelerindeki kalıcı buzul tabaklarının azalışı sonrası deniz suyu seviyelerinde yükselişler yaşanacaktır.
- Deniz suyu seviyelerinde yaşanacak olan yükselişler konum olarak deniz seviyesinde ve deniz seviyesinin altında olan ülkelerin kıyı bölgelerinde su baskınlarına neden olacaktır. Yaşanan bu baskınlar sonucu önemli ölçüde toprak kaybı yanında temiz içme suyu yataklarının kirlenmesi su sorununu beraberinde getirecektir.

2.2.3. Isınmanın Türkiye ve Diğer Dünya Ülkelerindeki Etkileri

Küresel ısınmanın Türkiye ve diğer dünya ülkelerine etkilerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Gülbahar, 2008:170):

- Dünya üzerinde bulunan buzulların yaklaşık %10'una sahip olan Peru'da buzul miktarının dörtte bir oranında azaldığı tespit edilmiştir.
- Yapılan son araştırmalara göre Alaska bölgesinde küresel ısınmanın sonucu olarak yeni bitki türleri ve tundralarla karşılaşmıştır.
- Kuzey bölgelerinde orman ve yeşil alan oranlarının artış göstermesi, iklim bilimcilere göre tropik bölgelerin çölleşmesi anlamına gelmektedir.
- Akdeniz'in deniz suyu seviyesinde beklenen 30 cm'lik yükseliş birçok kuş türünün doğal yaşam alanlarını yok edecektir.
- Bilim adamlarınca en önemli 200 havza arasında sayılan, Konya Kapalı Havzası'nda çeşitli türlerde on binlerce kuşun uğrak yeri olan Kulu, Samsam, Kozanlı, Akşehir, Meke, Eşmekaya, Ereğli, Hotamış, Eber, Düden gibi sazlık ve göllerinin kısa bir süre öncesine kadar bulunan suları küresel ısınma sonucu kurumuştur. Ayrıca Türkiye'nin toplam yer altı suyu miktarının %40'ına sahip olan Konya Kapalı Havzasının su seviyesi son 20-30 yılda büyük oranda düşerken, yerüstü sularında da sürekli bir azalma yaşanmıştır.

- Türkiye son kırk-elli yılda sahip olduğu 2,5 milyon hektarlık sulak alanlarının yarısını kaybetmiş vaziyettedir. Bu oran neredeyse Marmara Denizi'nin yüzölçümü oranına denk gelmektedir.

- Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'nin yapmış olduğu son çalışmalara göre yaşanan küresel ısınma için gerekli önlemlerin alınmaması halinde Türkiye'de 2030 yılında birçok bölgede sıcak ve kurak bir iklim şartları hüküm sürecektir.

- Su seviyesi ile ilgili tahminlere göre ise Akdeniz havzasındaki deniz suyu seviyesi 2030 yılına kadar 12-18 cm arasından, 2050 yılına kadar 14-30 cm, 2100 yılına kadar ise 35-65 cm civarında artış gösterecektir (Kadioğlu, 2007:264-265).

- Yine Konya bölgesi göllerinden Beyşehir Gölü'nün gerekli önlemler alınmaması halinde 3-4 yıl içerisinde bataklık bir hale geleceği öngörülmektedir.

- Türk Edebiyatında önemli bir yere sahip olan ve gölü mayalama olayıyla özdeşleşen Nasreddin Hoca'nın mayalama işlemini yaptığı göl olan Akşehir Gölü tamamen kurumuş bir vaziyettedir.

- Küresel ısınmanın fauna ve flora üzerindeki olumsuz etkileri geniş kitlelerce kabul edilmektedir (Spence, 2007:90-91).

- Bilim insanlarının yapmış olduğu son araştırmalara göre son 30-40 yılda çiçeklerin beklenenden daha erken açtığı, Avrupa ve Amerika'da bulunan kuş türlerinin daha erken yumurtlayıp, normal süresinden önce göç ettiği, kelebeklerin kozalarından daha erken çıktığı tespit edilmiştir (Samur, 2008:7).

- Türkiye'de son yıllarda bazı bölgelerde aşırı kuraklıklar yaşanırken, bazı bölgelerde ise ani yağış ve seller etkisini göstermektedir.

- Literatürde "Dünyanın Nazar Boncuğu" olarak tasvir edilen ve tahminlere göre yaklaşık 5 milyon yıl önce oluşan Meke Gölü günümüzde tamamen bataklık haline gelmiştir. Konya kapalı havzasında insanlar tarafından yapılan 30 bin kaçak su kuyusu Meke gölü gibi birçok irili ufaklı gölün sonunu getirmiştir.

- Türkiye meteorolojik olarak bilinen hava kütlelerinin hemen hemen tamamından etkilenmektedir. Bunun bir sonucu olarak karmaşık bir iklim yapısı bulunan Türkiye küresel ısınmadan etkilenen ülkelerin başında gelmektedir.

- Türkiye'de yaşanacak olan olumsuz etkilerden özellikle su kaynaklarının azalış göstermesi, kuraklık ve çölleşme, ormanlık alanlarda yaşanan büyük çaplı yangınlar ekolojik dengelerde ciddi bozulmalara neden olacaktır.

- İklim kuşaklarının daha kuzeye doğru kayması sonucu Türkiye olduğundan daha sıcak ve kurak iklim koşullarının etkisinde kalacaktır.
- Türkiye'ye komşu olan Yunanistan'da yaz aylarındaki bunaltıcı sıcaklıklar turistik faaliyetleri olumsuz etkileyecek olup, ayrıca orman yangınlarının artmasına ve su sıkıntısının yaşanmasına neden olacaktır.
- Alp Dağlarının yüksek kesimlerindeki bazı bitkiler ölecek, tamamen buz tutmuş göller ve buzullar eriyecektir. Ayrıca turizm sektörü için büyük öneme sahip kayak faaliyeti pek çok bölgede yapılamayacaktır (Gülbahar, 2008:176).
- Türkiye'deki kuş cenneti olarak tabir edilen milli parklar tahrip olurken, göçmen kuşların göç yolları ve uğrak mekânları değişecektir (Kadıoğlu, 2007:340).

2.2.4. Küresel Isınmanın Turizm Sektörüne Olan Etkileri

Turizm, iklim, çevre, ekonomi ortak etkileşim ve ilişkiyi ifade eden kavramlardır. Turizm sektörünün kaynağını çevre oluştururken, aynı zamanda da çevre turizm faaliyetlerinden etkilenmektedir. Bunun yanı sıra turistik faaliyetlerin baş unsuru olan insanların ekonomik durumları faaliyetlerini etkilemekte olup, iklimsel değişimler insanların hem turizm faaliyetlerini hem de ekonomilerini etkilemektedir. Tüm bu ilişkiler açısından çıkarılacak sonuca göre turizm sektörünün var olabilmesi için çevrenin varlığı bir zorunluluk olmakta, çevrenin varlığı ise iklim koşullarına bağlı olmaktadır.

Adeta bir zincir halkalarına benzeyen turizm, çevre, iklim, ekonomi kavramlarından herhangi birinde yaşanacak olan değişim, bozulma diğer tüm halkaları etkileyecektir. Birçok turizm çeşidi iklimsel koşulların uygunluğuna göre ortaya çıkmakta, insanların yapmış olduğu tercihler sonucunda da değişim göstermektedirler (Akıncı vd. 2007:464). Bazı iklim bilimcilerin öngörüsüne göre küresel ısınma sonucu yaşanacak olan iklim değişimleri turizm konseptlerinin ve destinasyon tercihlerinin değişimi sonucu turizm sektörünün olumsuz etkileneceğini, bazı iklim bilimcilere göre ise bazı bölgelerde turizm mevsiminin uzaması ve deniz suyu sıcaklıklarının artması sonucu turistik faaliyetlerde artış yaşanması gibi olumlu gelişmelerin yaşanacağını belirtmektedirler. Dünyadaki birçok ülkenin iklim şartları turizm için önem arz etmesine rağmen, akademik turizm çalışmalarında iklim ve hava değişikliği olayları geri plana atılmakta, iklimsel değişimler ve yaşanan olumsuz hava koşullarının turizm ve rekreasyon

sektörünü çok önemli oranda etkileyeceği genellikle ön plana çıkarılmamaktadır (Paul, 1972:132-146; Pery, 1997:240-248).

Turizm türleri incelendiğinde birçok türün bir ülke veya bölge de var olması ve gelişim gösterebilmesi için uygun iklim ve doğal şartların sağlanıyor olması gerekmektedir. Bunun sonucu olarak küresel ısınmanın getireceği etkiler bazı bölgelerde turizm türlerini olumsuz etkilerken başka bir bölge de olumlu etkileyebilecektir. Yaşanacak olan bu etkileşimler sonucu hangi turizm türlerinin yok olup yerlerini hangi türlerin alacağını yapılan akademik çalışmalarla tespit edilmesi sonucu turizm sektör stratejileri açısından oldukça önemlidir. Turistlerin destinasyon seçimleri tercihlerinde en önemli etkenlerden bir tanesi şüphesiz iklim koşullarıdır. Özellikle günümüzde hala en çok tercih edilen deniz-kum-güneş türü tercihler birinci sırada iklim faktöründen etkilenmektedir.

Günümüzde meteoroloji uzmanları ile tatil uzmanlarının yeteri kadar iletişim içerisinde olmayışı iklimsel değişimlerin turizm sektörü üzerindeki etkilerinin saptanmamasına ve gerekli önlemlerin alınamamasına neden olmaktadır. İklim değişimlerinin turizm sektöründeki olası etkilerinin tespit edilebilirliğinin ve anlaşılabilirlik düzeyinin sınırlı kalması endişelere neden olmaktadır (Wall, 1992:194-236). İklim ve hava olaylarının turizm üzerindeki etkileri ülkelere turist girişleri ve turist çıkışları şeklinde incelenebilmektedir. Ülkelere turist girişleri ve çıkışlarında hava koşulları ve sıcaklık çok önemli etkiye sahiptir. Turistlerin tatil planlarını yaparken bir önceki meteorolojik tahmin ve verilere baktıkları göz önüne alındığında küresel ısınma sonucu değişim gösteren iklim ve hava olaylarının turistlerin tercihlerini ne denli etkilediği anlaşılmaktadır.

2.2.5.Küresel Isınmanın Turizm Türleri Üzerindeki Etkileri

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Raporu verilerine göre Endonezya ve Maldivler gibi turizm sektörünün çok önemli bir yere sahip olduğu ada ülkelerinin yetkilileri tarafından gelecek zamanlarda adaların bir kısmının sular altında kalacağı, deniz seviyesinde bulunan bazı devletlerin okyanus sularının yükselişi sonucu ciddi oranda yıkımla karşılaşılabilmesi belirtilmiştir (Gülbahar, 2008:178). Bangladeş'te su seviyelerinde yaşanacak yükselişler sonucu ülke yüz ölçümü yaklaşık %12-28 oranında küçülme ve kayboluş yaşayacaktır (TÜDAV, 2007:1). Sular altında kalıp kaybolan bu bölgelerde birçok turizm faaliyeti yapılamayacak olup, özellikle deniz-kum-güneş, su altı dalış ve yat turizmi yok olma

seviyesine gelecektir. Sıcaklıklardaki artışlar ise turistik faaliyetleri ve açık hava etkinliklerini Kuzey Avrupa ülkelerinde artırıp, Güney Avrupa ülkelerinde ise azalışına neden olmaktadır.

Yaşanacak olan bu sıcaklık değişimleri turistlerin tercihlerinin Akdeniz yönünde olmamasına neden olacaktır. Küresel ısınma nedeniyle sıcaklıkların artması sonucu Akdeniz’de bulunan ülkelerde deniz-kum-güneş turizmi daha kısa sürelerle sıkışabilir, yaz mevsiminden sonbahar, ilkbahar ve kış dönemlerine doğru kayabilir. Ayrıca tatil planlamalarında öne çıkan su altı dalış, golf, yat turizmi, yayla turizmi, mağara turizmi, kuş gözlemciliği, av turizmi gibi birçok turizm çeşitlerinin Akdeniz ve Güney Avrupa gibi bölgelerden nispeten daha serin olan kuzey bölgelere kayabilecektir. Giderek etkisini daha da çok hissettiren küresel ısınmanın en çok etkileyeceği turizmin çeşitlerinden biri de şüphesiz kış turizmidir.

Kar yağışındaki miktar azalmaları ve kış turizmine ayrılan sezon süresinin kısılması ile sonuçlanacak olan sıcaklık artışları önlem alınmaz ise yakın gelecekte bu turizm türünün çok kısa süreler ve dar alanlarda yapılmasına neden olacaktır. Kar yağışı miktarındaki azalmaların bazı bölgelerde 2050 yılına kadar %30 oranında olması beklenmektedir (Viner ve Agnew, 1999:17). Kış turizmindeki bu olumsuz tablonun özellikle Avrupa ve Alplerdeki kayak merkezlerinde yaşanacağı tahmin edilmektedir. Küresel ısınma ile değişim gösteren iklim şartlarının etkilerinin görülmeye başlandığı Alp dağlarında bulunan buzul kütlelerinin son 20 yılda 50cm küçülme yaşadığı, gelecek 30-40 yılda ise kayak etkinliğinin sadece bölgenin yüksek kısımlarında yapılabileceği, Cenevre civarında bulunan kayak merkezlerinin ise kapanabileceği tahmin edilmektedir.

Son dönemlerde geliştirilmeye çalışılan kar oluşturuvcu teknolojik atılımlar ile 2050 yılında kar miktarındaki kayıpların %10-32 civarında, 2080 yılında ise % 22-49 civarında engellenebileceği tahmin edilmektedir (Durgun ve Memişoğlu, 2007:318). Ancak insan eli ile bozulan doğal dengenin yine insanoğlu tarafından geliştirilen teknoloji ile ne kadar düzeltilebileceği ve ortaya çıkan hasarların ne kadar azaltılacağını öngörmek oldukça zordur. Ayrıca planlaması yapılan turizm hedeflerine ulaşılmasını engelleyeceği tahmin edilen sel, orman yangını, yüksek oranlı sıcaklık dalgaları gibi iklimsel olayların artması beklenmektedir (Spence, 2007:90,91).

Türkiye’de 2006 yılı Aralık ayında yeteri kadar kar yağışının olmaması nedeniyle kış turizminin yapıldığı birçok merkez de sezon geç açılmış ya da hiç açılmamıştır. Bahsi geçen bu

merkezlerden bir tanesi olan Kars iline bağı Sarıkamış ilçesinde yer alan Cıbıltepe Kayak Merkezinde yılın bu dönemlerinde kar yağışının görülmemesinin ancak 10-15 yılda bir rastlanılacak bir olay olduğu belirtilmektedir. Bu bölgede kayak yapılabilmesi için en az 50 cm kar örtüsünün bulunması gerekmektedir. 2006-2007 sezonunda bölge tesisleri diğer zamanlara göre boş kalmış önceden yapılan rezervasyonlar ise iptal edilmiştir (Gülbahar, 2008:180). Hızla ilerleme kaydeden küresel ısınmanın Türkiye'deki turizm faaliyetlerine olan etkileri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir;

- Sıcaklık değerlerinin artışı sonucu kar yağışlarının yerini yağmurların alması beklenmektedir. Ayrıca yaşanan bu sıcaklık artışı ve kar yağış tutarlarının azlığı nedeniyle kış turizminin yapıldığı turizm merkezleri geç açılabilir veya hiç açılmayabilir. Turizm merkezlerindeki tesislerde doluluk oranları beklenenin altında kalması ile verimlilik azalışı yaşanacak sonuç olarak da Türkiye turizm gelirleri ciddi oranda zarar görecektir (Kadioğlu, 2007:343-344).

- Küresel ısınma ile riskli düzeylere çıkan sıcaklık seviyeleri sonucu bazı bölgelerde ölümcül hastalıkların görülme oranı artacaktır. Yaz aylarında Türkiye'deki sıcaklık değerleri 40 °C'nin üzerine çıkacaktır.

- Buzul kütlelerinin ısınmaya bağı olarak erimesi sonucu tüm dünyada yaşanan etkiler Türkiye'de de deniz suyu seviyesinin yükselmesine neden olacaktır. NASA'nın (Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) Ortadoğu bölgesi için hazırlamış olduğu kapsamlı rapora göre Türkiye'de deniz suyu seviyelerinin 2030 yılında 30 cm, 2050-2100 yılları arasında ise yaklaşık 1 metre yükseleceği tahmin edilmektedir.

- Türkiye'de yaşanacak olumsuz gelişmelerden bir diğeri ve belki de en çok yıkıcı etkiye sahip olanı ise kuraklıktır. Yaşanacak olan kuraklık orman alanlarında yangınlara, sıcak hava dalgalarının uzun süreli etkisine, tarım alanlarının zararlı haşerelerce istila edilmesine ve nihayetinde kıtlık olayına neden olacaktır. Uzmanlar yaşanan kuraklık sonucu turistik bölgelerin bu durumdan olumsuz yönde etkileneceğini, bunun sonucu olarak da Türkiye'ye turist girişlerinin azalış yönünde eğilim göstereceğini tahmin etmektedirler.

- Küresel ısınmaya bağı olarak Türkiye'deki birçok verimli ovalar zamanla çölleşmekte, nehir ve göl havzalarındaki su miktarları azalmakta hatta kuruma noktasına gelmektedir. Ayrıca Türkiye fauna ve florasında yer alan birçok canlı türü yok olmakta birçoğu da yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

- İstanbul Teknik Üniversitesi Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü'nün çalışmaları sonucu tahminlerine göre gerekli tedbirlerin alınmaz ve aynı şekilde devam ederse 2070 yılına gelindiğinde Türkiye'de sıcaklıklar ortalama 6 °C artış gösterecektir. Bu sıcaklık artışı sonucu yaz mevsiminde Türkiye'nin batı ve kuzey bölgelerinde sıcaklıklar 5-6°C Orta ve Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 3-4°C civarında artış gösterecektir. Kış aylarında ise 2-3°C civarındaki sıcaklık artışları ile Türkiye'nin ekosistem yapısı değişim göstermekte ve pek çok tür ve canlı yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

- Türkiye'de küresel ısınmaya bağlı olarak şehirlerdeki gece sıcaklıklarının artması beraberinde enerji tüketim miktarının artmasını getirecektir.

- Milli parkların tahrip olmaları sonucu göçmen kuşların uğrak yeri olan kuş cenneti ve benzeri doğa harikaları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır (Kadıoğlu, 2007:340).

- Mevsimlerin geçişlerinde yaşanan karmaşalar sonucu insanlar bahar mevsimini yaşamadan yaz mevsimine geçiş yapacaklardır.

- Türkiye'de günümüze kadar yaz tatillerinde en çok tercih edilen Akdeniz ve Ege kıyı bölgeleri tercihlerde yerlerini Karadeniz bölgesine bırakacaktır.

- Yakın bir gelecekte turizm mevsiminin daha çok bahar aylarına doğru kayması, güney sahil bölgelerinin aşırı sıcak olması nedeniyle Karadeniz bölgesi turistler için çok daha cazip hale gelecektir. Turizm faaliyetleri sıcaklık değerleri beklenenden fazla olan güney sahil bölgelerinden, insan yaşantısı ve faaliyetleri için daha makul sıcaklık değerleri olan ve yağış miktarı artan Karadeniz bölgesine kayacaktır (Karaca ve Şen, 2008).

- Küresel ısınmanın Türkiye'de hasara ve yıkıma neden olacak bir diğer etkisi ise ani oluşan seller ve yıldırım olaylarıdır. Yaşanacak olan ani sel ve yıldırım olayları av turizminden yayla turizmine, akarsu turizminden mağara turizmine, golf turizminden termal turizme, dağcılık faaliyetlerinden kuş gözlemciliğine kadar birçok turizm faaliyetini etkileyecektir.

Sonuç olarak daha birçok olumsuz etkisinin sıralanabileceği küresel ısınma iklim sistemlerinin değişmesine, yağış rejimleri ve miktarlarındaki değişimlere, aşırı sıcaklıklarla organik maddelerin olağandan daha hızlı parçalanmasına, yağışların çok şiddetli olması ve rüzgârların çok hızlı esmesi ile yaşanan erozyon nedeniyle toprak kaybına, kurak bölge ormanlarında yaşanan büyük çaplı orman yangınları ile insanlarda sıcaklık stresini beraberinde getirecektir.

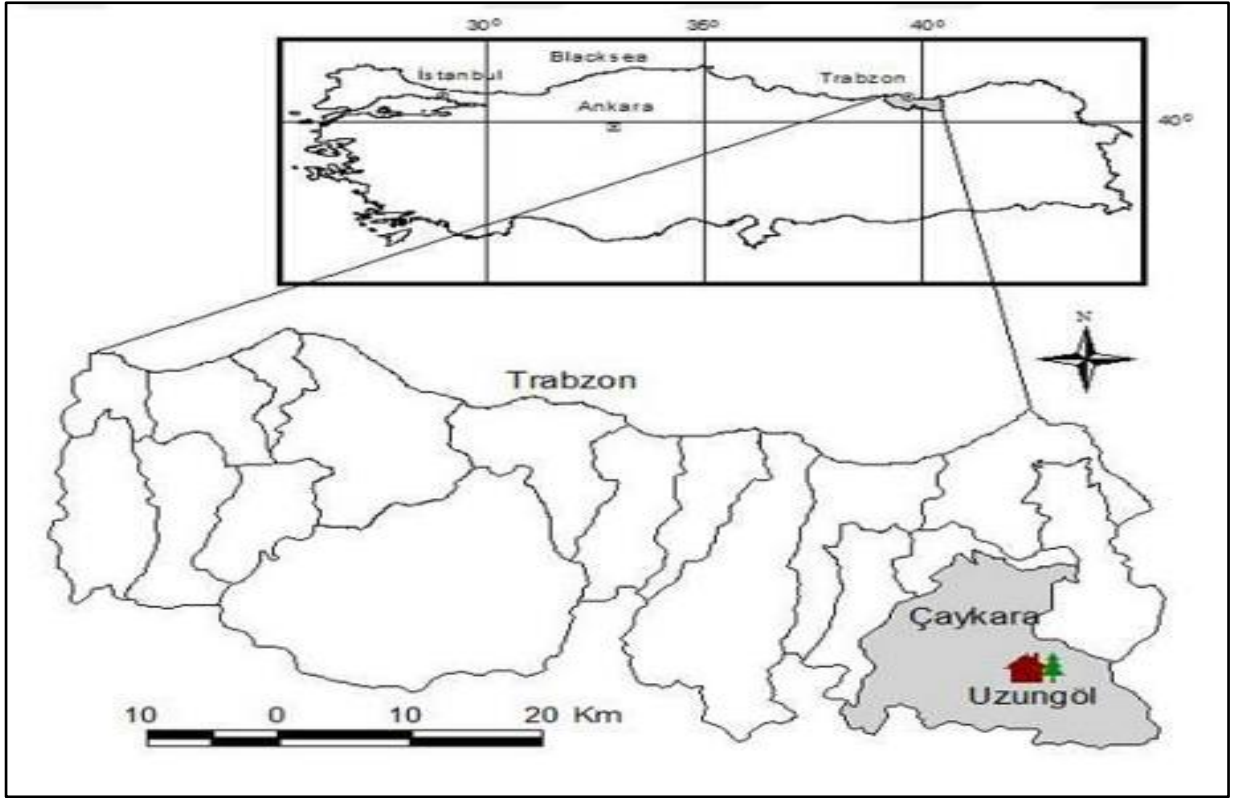
Sıcaklık değerleri olması gerekenden çok fazla olan tropik ve sup tropik bölgelerde sıcaklıkların daha da artması insan yaşantısı için gerekli olan ürünlerde ciddi boyutlarda düşürlere neden olacaktır. Tüm bu saydığımız sebeplerden ötürü hiç zaman kaybetmeden Türkiye’de dâhil tüm dünya ülke yönetimleri tarımsal uygulamaları çevre bilimcilerinde görüşçüleri doğrultusunda çevreyle dost ve doğaya en az zararlı bir yapıda dizayn etmelidir. Sürdürülebilir tarım uygulamalarının desteklenmesi, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan bitki ve hayvan türleri ve önemli ekosistemlerin korunması için hızlıca eylem planları oluşturulmalıdır. Küresel ısınmanın ortaya çıkartacağı etkilerin azaltılması ve su kaynaklarının israf edilmeden kullanılması için; su kalitesinin takip edilerek su kirlilik düzeylerinin azaltılması, yer altı su kuyularından aşırı su çekimleri, sulama faaliyetlerinin aşırılığı sonucu oluşan tuzlanma, erozyon, habitat bozulmaları ve sulak arazilerin yok olmasının önüne geçilmelidir (Önen, 2010:134-154).

2.3. Uzungöl Turizm Merkezinin Genel Özellikleri

2.3.1. Coğrafi Yapı

Solaklı Vadisi’nin oluşumunda rol oynayan ana kollardan biri olan Haldizen Deresinin üzerinde bulunan doğal bir set gölü olan Uzungöl tipik Kaçkar dağları karakteristik özelliğine sahip soğanlı Dağları ile Haldizen Dağlarının başlangıç noktası arasında 40°37'09"N kuzey enlemi, 40°17'40"E doğu boylamı (göl içi) üzerinde yer almaktadır. Denize olan yüksekliği 1120 m olan göl, alanın güney kısmında yüksekliği 3270 metreye kadar çıkabilen zirve noktaları ile su ayırım hattını oluşturur. Oluşan bu ayırım hattı aynı zamanda 149,12 km² alana sahip Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesinin güney hattını oluşturmaktadır. Haldizen Dağları’nda yıl boyu erimeyen buzulların rastlandığı; Balık Gölü, Aygır Gölü, Karagöl, Sarıçiçek, Pirömer, Multat Karagöl gibi irili ufaklı birçok buzul göl bulunmaktadır. Uzungöl’ün coğrafi konumu aşağıda şekil 5’de gösterilmiştir.

Şekil 6: Uzungöl'ün Konumunu Gösteren Harita

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?safe=Uzungöl+harita>, (erişim tarihi: 19.03.2024)

Uzungöl'ün oluşumuna neden olan büyük heyelan kütlesi, uzun yıllar sonra bölgedeki yerleşim alanlarının topografyasını büyük oranda etkilemiştir. İlk oluşum zamanında blok kütle olarak dere önünü kapayan heyelan kütlesi sonraki zamanlarda gölden çıkan dere tarafından dikine yarılması ve uzun yıllar süren aşındırma sonucu karşılıklı yerleşim alanlarının oluşumuna neden olmuştur. Aynı derenin gölün doğu kesimlerinde katı madde taşını mı yapması ile oluşan sığlaşma neticesinde çevresine göre daha düz yerleşim alanlarının ortaya çıkmıştır. Gölün çevre kısmındaki eğim oranı %0-10 arasında değişirken yamaç kesimlerin eğimi %60 seviyelerine çıkmaktadır.

Şekil 7: Uzungöl'ün Havadan Görüntüsü

Kaynak: İnan, 2019:2.

Uzungölün oluşumunu sağlayan Haldizen Deresine katılan ve gölün debisini oluşturan dereler; Multat deresi, Dornorim deresi, Stalorim deresi, Baca deresi ve su hattının kuzey kısmında kalan küçük buz yalağı göllerdir. Eğimin fazla olması nedeniyle aşındırma gücü ve sediment taşıma oranı çok fazla olan ana derenin üzerine DSİ tarafından 4 adet tersip bendi inşa edilmiştir. Ana gölü besleyen yan derelerin taşınım miktarını azaltmak için ise daha küçük boyutlu tersip bentleri inşa edilmiştir.

V tipi bir yapıya sahip olan vadinin de yüzeysel suların sediment taşımaya büyük oranda katkısı bulunmaktadır. DSİ tarafından inşa edilen ana hat bentler ve yan kaynak bentleri suyun taşıdığı büyük çaplı malzemelerin büyük kısmını tutmasına rağmen, askıda bulunan küçük ölçekli malzemeleri tutamamakta bu malzemeler su ile göle ulaşmaktadırlar. Göle ulaşan bu malzemeler göl içerisinde çökelmelere ve özellikle gölün çıkış sağlanan tarafından başlayarak birikintilerin oluşmasına neden olmaktadır.

Şekil 8: Uzungöl Yan Derelerde Yapılan Tersip Bentler

Kaynak: İnan, 2019:5

Haldizen deresi üzerinde DSİ tarafından inşa edilen 4 adet tersip bendi ile yan dereler üzerinde inşa edilen 3 adet tersip bentleri askıdaki küçük ölçekli malzeme taşınımlarının göl tabanında birikimini istenilen seviyede önleyememiştir. Bu kapsamda 2005 yılında başlanan göl taban temizleme çalışmaları kapsamında 2015 yılına kadar 150.000 m³ sığ birikinti gölden temizlenmiştir. Ancak yapılan bentlerin yeteri kadar birikimi engelleyememesi daha sonraki yıllarda tekrar temizleme çalışmalarının yapılmasını zorunlu kılmıştır. Gölün oluşumundan 1990'lı yıllara kadar ana dere sediment taşınım ve birikiminin çok fazla olmadığı ancak 90'lı yılların ardından insan eliyle doğal yapıya ve dengeye bilinçsiz ve kontrolsüz müdahale edilmesi sediment taşınımı ve birikimini oldukça yükseltmiştir.

Trabzon jeolojik olarak üç ana jeomorfolojik üniteden oluşmaktadır. Şehrin güneyinde kıyı hattı boyunca doğu-batı doğrultusunda uzanan dağ sıraları, kuzeyinde Karadeniz kıyısı boyunca denizin şekillendirmesi sonucu oluşan Pleyistosen-Aktuel kıyı kuşağı bulunmaktadır. Bu iki ana ünite arasında ise akarsular tarafından derin bir şekilde yarılmış plato ve tepelikler

mevcuttur. Bölgedeki vadiler genellikle tabansız kurtik vadiler şeklindedir. Büyük derelerin kıyıya yakın kısımları taban vadi şeklini almaktadırlar. Taban seviyesindeki oynamalar sebebiyle yatak malzemeleri deniz-akarsu karışımı örgülü yatak özelliği sergilemektedirler. Gölün oluşum nedeni olan heyelan olayı hakkında kapsamlı bir çalışma yapılmamış olup fosil bir heyelan olduğu kabul edilmektedir.

Klasik deniz, kum, güneş turizm potansiyeli bakımından Türkiye Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerindeki kıyı kesimleri turizm destinasyonu açısından ve turizm faaliyetleri bakımından doyma noktasına gelmişlerdir. Ancak Karadeniz bölgesi kıyılarında plaj potansiyeli olan sahaların azlığı, güneşli gün sayısının az oluşu ve deniz hareketliliğinin (dalgalanma oranı) fazla oluşu deniz turizminin Karadeniz bölgesi kıyı kesimlerinde yeterince gelişmesine ve talep edilmesine engel olmuştur. Buna karşılık bölge özellikle son yıllarda turizm ekonomisi literatürüne giren alternatif turizm çeşitleri bakımından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Ormanları, termalleri, çağlayanları, yaban hayatı, gölleri, endemik bitki çeşitleri, tarihi ve kültürel değerleri ile deniz turizminin eksikliğini turizm potansiyeli bakımından kapatmaktadır.

Kaçkar Dağlarının uzanışını batı yönünde sonlandıran Haldizen Dağları ile Soğanlı Dağlarının arasında bulunan Uzungöl eski adıyla (ŞERAH) bugün Türkiye Doğu Karadeniz bölgesinde Trabzon iline bağlı Çaykara ilçesinin idari sınırları içerisinde bulunan küçük bir göldür. Bulunduğu vadinin adını alan Haldizen deresini Garester tepesinden kopan çok büyük bir heyelan kütesinin uzun yıllar önce kapaması ile Haldizen deresinin sularının birikmesi sonucu oluşmuştur. Gerek turizm potansiyeli gerekse su ürünleri bakımından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Soğanlı dağlarından başlayarak Of ilçesi sınırlarında Karadeniz'e dökülen Solaklı Çayı'nın kollarından biri olan Haldizen Deresinin oluşturduğu vadi Uzungöl'ün oluşumunda en önemli aktördür (Akkan vd. 1993:252).

Osmanlı Devleti zamanında "Saraho" olarak adlandırılan Uzungöl bölgesinde ilk yerleşim tahmini 1650'li yıllara dayanmaktadır. Gölün ve çevresinin barındırdığı doğal güzellikler adının günden güne daha da duyulmasına ve ilginin giderek artmasına neden olmuştur. Gölün bölgeyi cazibe merkezine dönüştürmesinin yanında çevresel faktörlerin de etkisi ile bölgede yaşanan hareketlilik daha da artmıştır (Akkan vd. 1993:256). 1876 yılı kayıtlarına göre 229 hane ile şerah olarak adlandırılan Uzungöl Of ilçesine bağlı iken 1958 yılına gelindiğinde Çaykara ilçesine bağlı bucak merkezi, 1962 yılında ise yine Çaykara ilçesine bağlı bir belediye olmuştur. Özellikle son yıllarda artışa geçen turizm potansiyelinin yanında

Uzungöl'ün zengin su kaynakları ve etrafında yükselen yamaçların sık orman örtüsüne sahip olması gölü ve çevresini doğal güzellikler bakımından oldukça çekici kılmaktadır. Turizm potansiyeli bakımından bölgenin en zengin destinasyonu olmasına rağmen turizm potansiyelinin harekete geçirilememesi bölgenin aşırı göç vermesine neden olmuştur.

Turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi adına ilk atılan adım 1974 olarak kayda geçse de bu girişim bölgenin potansiyelini tam olarak turizm sektörüne fark ettirememiştir. Ayrıca resmi otoriteler tarafından Uzungöl'ün doğal güzelliklerinin, yerel mimarisinin korunması adına gölün çevresindeki 1625 hektarlık ormanlık alan, heyelan riski, doğal bitki örtüsü ve manzarası da dikkate alınarak 1989 yılında Orman Bakanlığı tarafından “Tabiat Parkı” olarak ilan edilmiştir (Araz, 1996:80). 1990 yılında da Turizm Bakanlığı tarafından “Turizm Merkezi” olarak ilan edilmiştir. Daha önce pek tanınmayan ve ulaşım olarak erişimi pek kolay olmayan Uzungöl 1962 yılında belediye teşkilatının kurulması ve yerel hizmetlerin faaliyete geçirilmesi ile bu yıldan sonra nispeten daha kolay erişilebilen bir mekân haline gelmiştir. Ancak bir turistik destinasyon olarak değerlendirilebilmesi adına turizm yatırımlarının hayata geçirilmesi 1980'li yıllara kadar sürmüştür. 80'li yıllardan sonra bölgede oteller, bungalovlar, pansiyonlar, moteller ve misafirhanelerin yatırımları hız kazanmış ve bölgenin turistik bir destinasyon özelliği kazanabilmesine imkân tanınmıştır.

Uzungöl'ün bulunduğu mahalleyi çevredeki destinasyonlara göre çok daha cazibedar yapan şüphesiz gölün bölgedeki varlığıdır. Gölün oluşumun tamamlandığı ilk zamanlarda uzunluğunun 2 km civarında olduğu tahmin edilirken maalesef günümüzde bu uzunluk yarıya inmiş durumdadır. Yine bölge halkının beyanları doğrultusunda ilk zamanlarda gölün derinliğinin 20-25 metre arasında olduğu, yıllar için gereken önlemlerin alınmaması sonucu derinlik ölçüsünün 6 metre dolaylarına kadar düştüğü gözlemlenmiştir (Verap vd., 2002:353). Daha önce de belirtildiği gibi gölün derinlik seviyesinin azalmasını engellemek adına dolma ve sığlaşma olaylarını azaltıcı tedbirler alınmaya başlanmıştır. Bu kapsamda farklı bölgelere baraj göller kurulmuştur (Yalçınalp, 2010:74). Göl yan derelerin beslemesi sayesinde sürekli bir su dolaşımı yaşamaktadır. Be nedenle suyu genellikle berrak, tatlı ve soğuk özelliktedir. Yağış havzasını özellikle sonbahar ve kış aylarında yağın yoğun kar yağışları oluşturmaktadır (Eroğlu, 2017:71). Yağış oranlarının genellikle azaldığı Ekim-Mart ayları arasında gölün su seviyesinde azalmalar gözlenirken, kar kütlelerinin erimeye başladığı Mart-Temmuz döneminde su seviyesinin en üst seviye ye çıktığı tespit edilmiştir (İnkaya, 2019:4). Uzungöl'ün oluşumunda

baş aktör olan Haldizen vadisi boyunca birçok irili ufaklı göl bulunsa da içlerinde en çok ilgi gören tartışmasız Uzungöl'dür. Gölün bulunduğu coğrafi bölgede sıklıkla meydana gelen heyelan olaylarının büyük oranda nemli havadan kaynaklandığı tahmin edilmektedir (Akkan vd. 1993:254). Ayrıca gölün bulunduğu çanak ve çevresindeki arazilerin tarımsal faaliyetler için çok uygun olmaması ve yetersizliği nedeniyle bölgeden göç oranlarının arttığı saptanmıştır (Eroğlu, 2017:67). Bölgedeki biyolojik çeşitliliğin belirlenmesinde en önemli fonksiyona sahip olan faktör yağış, rüzgâr, nem, yağış, bulutlu gün sayısı ve güneşlenme süresi gibi elemanlardan oluşan iklim faktörüdür.

Araştırmaya konu destinasyonun kuzey kısmında yer alan Of ilçesi kuzey ve batı yönlü rüzgarlara açık olması nedeniyle fazlaca yağmur almaktadır. Uzungöl'ün de içinde bulunduğu Solaklı Havzasının tüm bölgeleri beraber değerlendirildiğinde yağmurları bölgeye getiren rüzgarlar ile arazinin bakı durumu arasındaki ilişki ile yörenin yükselti-iklim kuşağı ayrımının yapılabilmesine imkân sağlamaktadır. Yıl bazlı yapılan hava sıcaklığı ölçümlerine göre Uzungöl'de ortalama sıcaklık değeri 8 °C olarak kayıtlara geçmiştir. Yıl içerisinde en soğuk sıcaklık değerleri şubat ayında ölçülürken en sıcak değerler temmuz ayında ölçülmüştür.

Bölgede genellikle kar yağışları ocak-şubat aylarında görülmekte olup, yerde kalma süresi genellikle 160 günü bulmaktadır (Dönmez, 2013:5). Doğu Karadeniz iklim şartlarının genel özelliği olarak bölgede belli aralıklarla da olsa yağışlar süreklilik göstermekte olup buna bağlı olarak Uzungöl yazları ılık ve sisli, kış aylarında ise yağışlı nemli ve soğuk iklimsel şartlar yaşanmaktadır. Çok sık olarak yaşanmasa da göl yüzeyinde zaman zaman donma olayları yaşanmaktadır (Verip vd. 2002:236-237). Kıyı kesimine paralel bir uzanış sergileyen Kuzey Anadolu dağları özellikle Doğu Karadeniz bölgesinde deniz seviyesine iyice yaklaşmaktadırlar. Bölgenin ikliminin nemli bir özellik göstermesi ve kuzey-güney yönünde kısa mesafede yükseltinin aniden azalıp artması sonucu zirve noktalarından kaynağını alan ve deniz yönünde akış sergileyen birden fazla akarsu bulunmaktadır. Bölgedeki bu akarsular (Solaklı Deresi, Değirmendere, Fol Deresi, Karadere, İkizdere vb.) özellikle Trabzon ve Rize illerinde kısa mesafede değişim gösteren yükselti ve eğim nedeniyle sarp yamaçlı derin akarsu vadilerinin oluşumuna imkân sağlamıştır. Sayılan bu akarsuların bazıları geriye aşınım süreçlerinde aşınımlarını tam olarak tamamlayamamışlardır.

İşte Uzungöl'ün oluşmasında rol oynayan Haldizen deresi geriye aşınımını tam olarak tamamlayamayarak oluşturduğu bir düzlük alanda Uzungöl destinasyonu oluşmuştur. Ancak

oluşum tamamen bu etkene bağlı değildir. Gölün bulunduğu bölgenin çevresinde volkanik faaliyetler çağından kalma andezit, dazit, bazalt gibi volkanik kayaç türlerinin varlığı ayrıca kil, marn ve kalker gibi toprak ve kayaç karışımı yamaç yapısı eğimli yamaçlardaki kütleli hareketlerin oluşumunu kolaylaştırmışlardır. Göle sediment maddesini taşıyan Haldizen deresi üzerinde gölün bulunduğu konumdan 1-2 km yukarı kısımda 1991-1993 yılları arasında DSİ tarafından iki adet tersip benti yapılmıştır. Yapımı tamamlanan bu bentler belli bir oranda gölün dolumunu engellese de beklenen düzeyde etkili olmamıştır. İşte bugün büyük bir turizm talebi oluşturan Uzungöl destinasyonunun ilk oluşumu kuzey yamaçlarındaki büyük bir toprak kütlelerinin bölgenin nemli ve yağışlı havasının etkisiyle hareket ederek Haldizen deresinin önünü kapaması ve üzerinde oluşan bitki örtüsüdür. Oluşum aşamalarından ve özelliklerinden bahsedilen Uzungöl yaklaşık olarak 650 m. Uzunluğu 200 m. Genişliği ve 8m. Derinliği ile göz doldurmaktadır.

Şekil 9: Uzungöl'ün Güncel Görünümü

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?q=Uzungöl+resim>, (erişim tarihi: 05.04.2024)

Uzungöl bölgesi bitki çeşitliliği bakımından Holarktık Flora Grubunun Avrupa-Sibirya flora bölgesinde yer almaktadır. Avrupa-Sibirya flora bölgesi Türkiye'nin kuzey kesimlerinin tümünü (Karadeniz sahil bölgesi ve iç kısımları) kapsamakta olup doğu bölgesinde Kafkasya'nın büyük çoğunluğunu içine alırken Kırım ve Dobrudja dağlarının uç kısımlarına kadar da uzanmaktadır (İnan, 2019:12).

Yaşanan bu iklim özellikleri ile Uzungölün aşağısında kalan kesimlerde(1000-1200m.) yayvan ve iğne yapraklı ağaç türlerine (Doğu Karadeniz Gökmar'ı, sakallı kızılbaş, adi gürgen, Anadolu kestanesi, dağ karaağacı, akça ağaç, adi fındık, kiraz, kızılçık, porsuk ağacı vb.) sıkça rastlanmaktadır. Genel olarak çevrenin tamamına yakınında görülen ladin ağaçları bölgenin bitki örtüsünün başlıca türüdür. Yapılan tüm açıklamalardan anlaşılacağı üzere Uzungöl hidrografik, iklimatik ve topografik yapısı ile sahip olduğu fauna ve flora potansiyeli sonucunda tercihi Uzungöl olarak yapan yerli ve yabancı turist sayısının gün geçtikçe arttığı önemli bir turizm destinasyonu olmaya devam etmektedir (Yazıcı ve Cin, 1997:64). Türkiye'ye yönelik yapılan araştırma ve gözlemler sonucu tespit edilen 460 kuş türünün 250 adetine bu bölgede rastlanmıştır. Bölgede yapılan gözlemler sırasında karşılaşılan ur keklik ve dağ horozu türlerinin endemik türler olduğu belirtilmiştir. Uzungöl ve çevresinde rastlanan kuş türlerinden bir kısmı tüm yılı bu bölgede geçirirken bir kısmı ise sadece kış aylarında ve kuluçka dönemlerinde bölgeye gelmektedirler. Bunun yanı sıra av turizmi için de ana unsur olan yaban hayatı bölgede canlılık göstermektedir. Tespit edilen yabani hayvan türlerinden olan vaşak, karaca, tilki, dağ keçisi, kurt, sansar, ayı vb. türlerin tahmini 59 tür olduğu ve aktif olarak bölgede bulundukları belirtilmiştir. Uzungöl'ü çok sayıda yan dere besleyeninin olduğunu ve bunun sonucu olarak suyunun genelde tatlı, berrak ve soğuk özellikler gösterdiğine daha önce değinilmiştir. Bu şartların neticesinde Uzungöl kaynakları ve göl derinliklerinde alabalık türlerine rastlanmıştır. Göl suyunun tatlı, berrak ve soğuk oluşu alabalık yetiştiriciliğine imkân sağlamış olup çok sayıda yetiştirme tesisi bölgede faaliyet göstermektedir.

Arazi yapısının yerleşime çok uygun olmayışı yapılaşmanın çoğunlukla Haldizen deresinin oluşturduğu vadi de yoğunlaşmasına neden olmuştur (Atasoy, 2010:324). Bölgede bulunan konutlar yöre halkının geçim kaynaklarına uyumluluk gösterirken ayrıca gün ışığından da en verimli şekilde faydalanabilecek şekilde inşa edilmiştir. Evler genellikle iki katlı olup halkın ana geçim kaynağı olan hayvancılık faaliyetleri için alt kat ahır olarak kullanılmakta ikinci kat ise ailenin yaşantısı için kullanılmaktadır. Binaların alt katları genellikle taş malzemeden üst katları ise ahşap ürünlerinden inşa edilmektedir. Evler genellikle balkonlu olarak yapılmakta balkonlar ailenin hem oturması için kullanılmakta hem de tarımsal ürünleri kurutma işlemleri için balkonlardan faydalanılmaktadır. Son yıllarda bölgenin turistik olarak yoğun talep görmesi yerel halkın ev olarak kullanmış oldukları yapıları restore ederek otel, pansiyon, bungalov tarzı yapılara dönüştürmelerine neden olmuştur. Ayrıca eski yapıların aksine yeni inşa edilen konutlar daha küçük metrekarelerde yapılmaktadır (Atasoy, 2010:326).

Bölgenin tarihsel geçmişinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmasının da etkisi ile bölge halkının konuştuğu dil birçok dilin unsurunu içinde barındırmaktadır. Bugün bölge de konuşulan dil Türkçe, Arapça, Farsça ve Rumca kelimelerin karışımı olan Romeika dilidir (Akbaş, 2015:41). Bölgede yaşıntılarını sürdüren Rum halk ile devlet tarafından bölgeye yerleştirilen Türklerin bir arada uzun yıllar yaşaması sonucu Türkler Rumcayı büyük oranda öğrenmişlerdir.

2.3.2. Uzungöl Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Bölgenin nüfusu genellikle 2000’li yıllara kadar azalış göstermiştir. Bu durumun en önemli nedeni kuşkusuz insanların geçim kaynaklarındaki yetersizlik ve tarım arazilerinin tarıma çok elverişli olmayışıdır. Çoğunlukla kış aylarının çetin şartlarda geçmesi nedeniyle köylerde yaşamlarını sürdüren halk sonbahar aylarının ardından il ve ilçe merkezlerine giderek kışları oralarda geçiriyorlardı. Yaz mevsiminin gelişi ile birlikte de yaylacılık işleri için tekrar boşalttıkları bölgeler dönüyorlardı (Yeşilyurt, 2002:25). Geçmiş dönemlerde yaşam tarzı olarak genellikle 2-3 kuşağın aynı çatı altında hayat sürdükleri bilinmekte iken, artık günümüzde genç nüfusun iş imkânları için şehirlere yerleşmesi evlenen çiftlerin ise ayrı ev kurarak yaşıntılarını sürdürdükleri gözlemlenmektedir. Çoğunlukla ataerkil bir aile yapısına sahip olan bölge bu yapısını günümüzde çoğunlukla korumaktadır. Göl bölgesi halkının eğitim ihtiyaçlarının karşılanması noktasında sadece ilköğretim eğitiminin alındığı bir ilkokulun bulunması da ayrıca bölgenin göç vermesinin önemli nedenlerindendir. Lise eğitiminin alınamaması çoğunlukla ilçe ve Trabzon ilinin tercih edilmesine neden olmaktadır. Son yıllarda göl çevresinde artan turistik faaliyet talepleri sonucu bölgeye bir sağlık ocağı inşa edilmiş olup faaliyet vermektedir (Eroğlu, 2017:74-75). Tarım arazilerinin az ve tarımsal faaliyetlere elverişli olmayışı nedeniyle yapılan tarımsal faaliyetler genelde sadece hane halkı ihtiyaçlarının karşılanması amacını taşımaktadır. Bu sebeple tarımsal faaliyetlerin kitlesel olmaktan çok bireysel yapıldığı söylenebilir. Halkın en çok ekmiş olduğu ürünler mısır, lahana, patates ve yoncadan oluşmaktadır. Turistik faaliyetlerinin arttığı yıllara kadar bölge halkının geçiminde en önemli yerlerden bir tanesini de hayvancılık oluşturmaktaydı. Günümüzde sayısal olarak azalış gözlemlenmiş olsa da yaylacılık faaliyetlerinin hala yapılmaya devam edildiği gözlemlenebilmektedir. Doğal bitki örtüsünün ve bitki çeşitliliğinin bir hayli fazla olması ile bağlantılı olarak bir diğer uğraş alanı arıcılık olmuştur.

Çiçek çeşitliliği birden fazla bal türünün bölgede üretilebilmesine imkân sağlamıştır. 1990’lı yıllarda başlatılan bölgeye ulaşımın daha kolay yapılabilmesi için yol çalışma

faaliyetlerinin 2002’li yılların başında tamamlanması sonucu bölge halkının geçim kaynaklarında artış yaşanmıştır. Özellikle göle ulaşım olanaklarının gelişmesi ile artan turistik faaliyet talepleri ile birlikte yerel halkın bir kısmı mülkiyetleri olan arazilerde turistik tesisler inşa ederken bir kısım ise mevcut yapılarını restore ederek tesis olarak kullanıma sunmuştur. Bölgede çok kısa bir süre zarfında yaşanan bu gelişmeler ekonomik katkılar sunmasının yanında birçok bölgesel problemi de beraberinde getirmiştir (Atasoy, 2010:326-327).

Bölgeye yapılan turistik seyahatler tamamen doğal güzellik ve doğa olarak yapılmamaktadır. Ayrıca kış sporları, avcılık, binicilik, yamaç paraşütü, ATV veya ciple safari, çim kayağı benzeri turistik faaliyetler yapılabilmektedir. Eski adı “Şerah” olan Uzungöl’ün yerleşme tarzı Doğu Karadeniz bölgesinin genelindeki yerleşme tarzına uygunluk göstermektedir. Gölün çevresindeki evlerin hemen hemen tamamı iki katlı olup, bu evlerin son yıllara kadar ilk katları ağır olarak kullanılırken son yıllarda turizm talebinin aşırı artışı ile evler hane halkı tarafından kiraya vermek amaçlı olarak her iki kat restore edilerek bungalov tarzına dönüştürülmüştür. Karadeniz mutfak kültürünü içerisinde barındıran Uzungöl mutfağı ise turistlerin destinasyon tercihlerinde etkili olan ayrı bir etkidir. Bölgede turistlerin sunulan lezzetlerin başında alabalık gelmektedir. Bunun yanı sıra lahana çorbası, muhlama, etli karalahana sarması, mısır ekmeği ve yöreye özel sütlaç çeşitleri turistlerin damak zevkine uygun olarak işletmelerde sunulmaktadır. Uzungöl’ün son yıllarda turizm talebinin artışı bölgedeki işsizlik sorunu nedeniyle yaşanan hızlı göç hareketini yavaşlatmış ve yıllar itibari ile genel nüfus trendi hep artış yönlü olmuştur. 1960’lı yıllarda 2624 olan kasaba nüfusu 1990’li yıllara gelindiğinde aradan geçen yaklaşık 40 yıllık bir zaman olmasına rağmen ancak 2797 sayısına ulaşabilmiştir.

2.3.3. Bölgenin Turistik Tesisleri ve Turistik Aktiviteler

Uzungöl bölgesindeki turistik tesislerin çoğunluğu Demirkapı deresinin oluşturduğu taban seviyesindeki alüvyon vadi boyunca bulunmaktadır (Yazıcı ve Cin, 1997:69). Bölgedeki ilk tesis inşası 1980’li yıllarda Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü Tarafından başlatılmıştır. Sadece 1 otel ve 3 bungalovdan oluşan bu ilk tesis yapımı bölgede henüz turistik hareketin başlamadığını açıkça bize göstermektedir. Otelde 21 bungalovlarda ise 6 şar adet olmak üzere toplamda 39 adet yatak kapasitesi ile günümüzdeki kapasite kıyas edildiğinde turistik gelişimin bölgeye neler kattığı görülebilmektedir. Uzungöl turizm merkezi 2004 yılında ÖÇKB ilan edilmiş olup, bu tarihe kadar bölgede inşa edilen tesis ve evler genelde kaçak ve imarsızdır. İnşası

tamamlanan bu tesis ve evlerin ulaşım sorununun çözümüne yönelik yeni yol, altyapı, kanalizasyon vb. çalışmalar hız kazanmıştır. Son yıllarda bölgede artış gösteren turistik talep sonucu yerel halk göl havzasında bulunan tarım arazileri de dâhil tüm arazilerini ve üzerlerindeki yapıları turizm gelirine yönelik yeni yapılara dönüştürmeye başlamıştır. Ancak plansız ve imarsız yapılan bu atılımlar meydana çıkan yapıların bölgedeki geleneksel mimarinden çok uzak ve doğal yapısından uzaklaşmış bir görüntü oluşturmuştur.

Gelinen son noktada Uzungöl turizm merkezinde maddi çıkarlar nedeniyle yörenin yerel mimarisinden, alışla gelmiş bina anlayışından tamamen uzak, anlık turizm talebinin karşılanmasına yönelik bir anlayış ile yapılan faaliyetler çevrenin tahrip olmasına bölgenin cezbeden görüntüsünün bozulmasına neden olmuştur (Atasoy, 2010:325-326).

Günümüzde Uzungöl'de kayıtlı bulunan 200 tesis ve 8146 yatak kapasitesi ile bölge turistik yatırımlar noktasında gelişimini tüm hızıyla devam ettirmektedir. Bölge için 1971 yılında İmar Bankası tarafından imara yönelik planlamalar yapılmış ancak uygulamaya geçirilememiştir. 1992 yılında bölgenin turizm merkezi olarak ilan edilmesi ile imar planlarının yeniden hayata geçirilmesi gündeme gelmiş ve bu doğrultuda adımlar atılmıştır.

Son yıllarda özellikle Arap yarımadasından ve körfez ülkelerinden bölgeye akın eden turistler turistik tesislerin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak bilinçsiz yapılaşma ve çevre mahallelerdeki halkın evlerini apart, otel, bungalov tarzına dönüştürmesi ayrıca yapılaşmanın getirdiği betonlaşma Uzungöl'ün doğal halini oldukça etkilemekte ve bozmaktadır. Uzungölün yıllar içerisinde uğradığı değişiklikler aşağıda şekil 9'da gösterilmiştir.

Şekil 10: Uzungöl'ün Yıllar İçerisinde Gösterdiği Değişimin Görüntüsü

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?q=Uzungöl+resim>, (erişim tarihi: 06.04.2024)

Uzungöl'ün eski ve yeni görüntüleri incelendiğinde doğa harikası olan bir destinasyonun kâr amaçlı olarak nasıl bilinçsiz şekilde aslından koparıldığı görülebilmektedir. Eğer önlem alınmazsa yakın bir gelecekte Uzungöl bir doğa harikası olmaktan çok beton yığınların bulunduğu, istinat duvarına hapsedilmiş bir havuz haline dönüşecektir. Ülke ekonomisine gelir getiren sektörler başında bilindiği gibi turizm sektörü gelmektedir. Ancak turizm gelirlerini artırma uğruna hassas doğal dengenin göz ardı edilmesi geri dönüşü çok zor olan doğal ortamların bozulmasıyla neticelenecektir.

Uzungöl'ün çevresi ve inşa edilen yapıların düzensiz ve doğal dokuya uygun olmayan bir şekilde gelişim göstermesinin en önemli nedeni planlama eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bugün Uzungöl de özellikle gölbaşı mahallesinin bulunduğu alüvyon düzlük düzensiz ve bölgenin doğal yapısına uymayan malzemelerin kullanılması sonucu hem gölün doğal güzelliğini hem de turistik amaçlı gelen insanların turistik faaliyet alanlarını oldukça daraltmıştır. Son yıllarda yapılan yapıların birçoğunun belediye tarafından ruhsat alınmadan yapılması kaçak yapılaşmanın ve plansız yapılaşmanın ne derecede ilerlediğini göstermektedir.

2017 yılında kaçak yapıların yıkımına dair alınan kararın pek uygulanamadığı, aksine çıkarılan imar barışı kanunu ile ise yıkımı planlanan yapıların sahipleri imar barışından faydalanabilmek için başvurularını yapmaya devam etmektedirler.

Tüm ÷lkede uygulamaya konulan imar barışı Doğu Karadeniz bölgesindeki yaylalardaki kaçak yapılar için imar hakkı getirmesi bölge için hem avantaj hem de dez avantajı beraberinde barındırmaktadır. Bölge haklı yapılaşmalarında gelecek yıllarda yeniden imar barışı çıkacağını ve kaçak yapıların imara kavuşacağı düşüncesiyle hareket etmektedir. Bu durum da dünya da bir doğa harikası olan Uzungöl'ün gelecek yakın bir zamanda bu özelliğini kaybetmesine ve turizm açısından da doğal denge açısından da olumsuz birçok sorunu önümüze koyacaktır.

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız Uzungöl'e ait turistik gelişim süreci ve yaşanan değişim doğal güzellikler açısından tasvip edilemeyecek bir tahribat noktasına gelmiştir. Tartışmamız bölgeye bu kadar yoğun bir talebin olmasında deniz-kum-güneş turizmine olan ilginin azalması, insanların daha çok dağ ve yayla turizm faaliyetlerine yönelmeleri, daha fazla doğa ile vakit geçirme isteği gibi faktörler etkili olmuştur. Daha önce de paylaşmış olduğumuz üzere bölge halkının artan turizm talebine istinaden kar amacı ile acele olarak yapılaşmaya gitmesi plan ve programın göz ardı edilmesi Uzungöl de dahil bölgedeki bir çok bitki ve hayvanın varlığını tehlikeye atmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KÜRESEL ISINMANIN ARAP TURİSTLERİN DESTİNASYON TERCİHLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA: UZUNGÖL ÖRNEĞİ

Yapılan bir araştırmada hedeflenen amaca en etkili bir biçimde ulaşabilmede uygun yöntem veya yöntemlerin seçilmesi önemli rol oynamaktadır. Nicel araştırma yöntemlerinde hedeflenen amaçlara yönelik olarak her aşamasının önceden planlanmış ve sistematik bir araştırma deseni oluşturulmaktadır. Önceden planlı bir şekilde oluşturulan bu desende yapılan araştırmanın herhangi bir aşamasında bulunan sonuçların geçerliliği ve güvenilirliğini zedeleyecek sapmalar meydana gelebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel araştırma yöntemlerinde ise önceden planlanmış belirli bir başlangıç noktası olan ve bu noktadan hareketle araştırmanın ilerleyen safhalarında değişim göstermeyen aşamalardan söz edilememektedir. Nitel araştırma aşamaları içerisinde esneklik, etkileşim ve ilişki faktörleri ön plana çıkmaktadırlar. Nicel araştırma yöntemlerine kıyasla nitel araştırma yöntemlerinde araştırma deseni daha esnek ve ortaya çıkan bulgu ve durumlara göre biçimlenebilme özelliğine sahiptir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikli olarak araştırmanın amacı, yöntemi ve kısıtları ile veri toplama araçları açıklanmıştır. Devamında ise 26 turistin katılımcı olarak yer aldığı derinlemesine mülakat yöntemi ile elde edilen veriler paylaşılmıştır. Son olarak ise yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular ve özet veri tablosu paylaşarak çalışma tamamlanmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın ana amacı küresel ısınmanın Arap turistlerin Uzungöl destinasyon tercihlerine etkisini araştırmaktır. Uzungöl turizm bölgesi sahip olduğu turistik potansiyel sayesinde yıllara göre artan bir oranda birçok turiste ev sahipliği yapmaktadır. Son yıllarda küresel ısınmanın da etkisi ile klasik deniz-kum-güneş turizm tercihi yerini alternatif turizm türlerine bırakmaktadır. Araştırmamıza konu destinasyon Uzungöl yaylası da alternatif turizm türlerinden yayla turizminin Türkiye’de en çok tercih edildiği bölgelerden birisidir. Turizm faaliyetinin ana aktörü olan bölgedeki turistlerin görüşü alınarak, küresel ısınmanın bölgeyi tercihe etkisinin oranı irdelenmiştir. Ayrıca katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular ışığında bölgenin tercihini küresel ısınmanın dışında nelerin etkilediği detaylıca analiz edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Turizm faaliyetlerinin kısa bir zamanda içerisinde önemli oranda artış gösterdiği Uzungöl’de turist tercihleri, talepleri ve görüş/önerileri doğrultusunda alınacak kararlar ve aksiyonlar bölgedeki turizm faaliyetlerinin sürekliliği, tercihlerin yenilenebilirliği ve memnuniyet oranları açısından oldukça önemlidir.

3.3. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada, sosyal bilimler alanında niçin, nasıl ve ne şekilde sorularının yanıtlarını sunan nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Verilerin toplanmasında ise açık uçlu soruların olduğu, görüşme yapanın ve görüşlerini sunanın bazı konularda derinlemesine analizler yapabildiği (Arıkan, 2011:27) yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde en çok tercih edilen veri toplama tekniklerinden birisi olan görüşme yöntemi; araştırılan konular hakkında sorunların ve çözüm önerilerinin ortaya çıkmasına, soruları cevaplayanların kişisel algılarını, düşünce ve tahminlerini detaylı olarak analiz edebilmeye imkân sağlamaktadır. Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine mülakat sırasında cevaplayıcıya yöneltilen sorulara verilen yanıtların kayıt altına alınabilmesi için kalem ve kâğıt aracılığı ile not alınabilmesi yanında, katılımcının rızası dâhilinde görüntü ve ses cihazları ile de mülakat yapılabilir. Mülakat Trabzon iline bağlı Çaykara ilçesinin son yıllarda dünya çapında ünlenmiş Türkiye’nin önemli turizm merkezlerinden olan Uzungöl’de Arap turistlerin konakladığı otellerde yapılmıştır.

3.3.1. Evren ve Örneklem

Yapılan bir araştırmanın sonucunda elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği için evren ve örneklem seçimi oldukça önemlidir. Araştırma evreni temsil edebilmesi için seçilen örneklem grubunun araştırmanın konusu ile ilgili olarak gerekli donanım ve bilgiye sahip olması hususunda oldukça dikkatli olmak gerekmektedir (Başaran, 2017:489). Bu doğrultuda araştırmamızda örneklem grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi olarak maksimum çeşitlilik örnekleme seçilmiştir. Maksimum çeşitlilik örneklemesinin tercih edildiği çalışmamızın evrenini Trabzon iline bağlı Çaykara ilçesinin bir mahallesi statüsündeki Uzungöl destinasyon bölgesi oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Aracı ve Bulgular

Yapılan araştırma kapsamında küresel ısınmanın Arap turistlerin destinasyon tercihlerine etkilerinin detaylı olarak ele alınabilmesi amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi insanların öykülerini ve yaşam şekillerini, hareketlerini, toplum yapısını ve örgütsel yapıyı kavramaya yönelik bilgi üretme süreçleridir (Kılıç, 2020:57) Nitel araştırmada araştırılan konu hakkında derin ve detaylı bir analize ulaşma gayesi mevcuttur. Bu nedenlerle gerek duyulduğunda araştırma sahibi çalışmasına ilave sorular ekleyerek gerçeği arar ve katılımcılara ait kişisel bakış açılarına önem verir (Karataş, 2015:63). Nitel araştırma yönteminin veri toplama tekniği 3'e ayrılmaktadır. Bunlar; gözlem, görüşme ve doküman analizidir. Yapılan bu araştırmada nitel araştırma tekniklerinden olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmalarda görüşme tekniği kullanılarak olayların katılımcıların gözünden değerlendirilmesi ve anlamlandırılması amaçlanmaktadır (Türnüklü, 2000:545). Görüşme tekniğinin 3 farklı veri toplama aracından biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmamız için daha uygun olacağına karar verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı, görüşme öncesinde sormayı planladığı soruları hazırlar. Ayrıca görüşmenin yapıldığı esnada hazırlamış olduğu soruların dışında hazır soruların benzeri sorularla görüşmeyi etkileyip konuyu detaylandırabilmektedir (Türnüklü, 2000:547). Evren ve örneklem belirlemesi ile veri toplama aracına karar verilmesi akabinde görüşmelerin yapılabilmesi için 30.04.2023-02.05.2023 tarihleri arasında Uzungöl'e ziyaretler yapılmış turizm işletmecilerinin katkıları ile katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Görüşme talebinin olumlu yanıtladığı görüşmecilerle 10 dakika ile 30 dakika arasında görüşmeler yapılmış, katılımcıların büyük çoğunluğunun izni alınamadığından ses kayıt cihazı ile kayıt işlemi yapılamamıştır. Bunun yerine anketlerdeki açık uçlu sorular bizzat katılımcılar tarafından yazılarak cevaplanmıştır.

3.5. Veri Analizi

Yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde görüşme gerçekleştirilen katılımcılara ait görüş ve tecrübeler detaylı olarak aktarılmakta, doğrudan alıntılar yapılabilmekte ve bunun araştırmanın sonucunda ulaşılan sonuçların geçerli ve kabul edilebilir olmaları için önemli bir gösterge olduğu genel kabul görmektedir (Şengül vd. 2018:494). Görüşmelerde katılımcıların yazarak cevaplamış oldukları sorular Türkçeye çevirisi yapılarak deşifre edilmiştir. Araştırma kapsamında ihtiyaç

duyulan verileri toplamak için 10 sorudan oluşan anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular çerçevesinde toplam 26 turist ile gönüllülük esasına göre mülakatlar yapılmıştır.

Araştırmanın problemine ve amacına yönelik olarak katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular şunlardır:

1. Yaş/Cinsiyet
2. Turistik faaliyetlerinizde tercihiniz neden deniz-kum-güneş değil de yayla oldu?
3. Uzungöl yaylasından nasıl haberdar oldunuz? / Uzungöl'ü seçme sebepleriniz nelerdir açıklayabilir misiniz?
4. Uzungöl'e bu ilk gelişiniz mi ve tekrar gelmeyi düşünür müsünüz? / Tekrar gelmek istiyorsanız sebebi nedir? İstemiyorsanız sebebi nedir?
5. Tatil için Türkiye'yi tercih etmenizde Türk halkının ve ülkenin Müslüman bir ülke olmasının etkisi var mı?
6. Tatil süresince ortalama harcamanız ne kadar?
7. Ülkenize dönünce yakınlarınıza ve çevrenize Uzungöl'ü tavsiye eder misiniz?
8. Uzungöl yaylasında bulunduğunuz sürece gözlemlediğiniz bölgeye dair eksiklikler var mı? Varsa önerileriniz nelerdir?
9. Tercih yaparken Uzungöl olmasaydı nereyi tercih ederdiniz?
10. Sizce küresel ısınma Türkiye turizmini ve sizin tercihlerinizi nasıl etkiler?

3.6. Araştırma Bulguları

3.6.1. Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmanın bu safhasında katılımcılara ait yaş, cinsiyet ve paydaş türü tanımlayıcı özelliklere Tablo 10'da yer verilecektir.

Tablo 10: Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Katılımcı Sıra No	Yaş	Cinsiyet
K1	32	Kadın
K2	28	Kadın
K3	36	Erkek
K4	28	Kadın
K5	19	Erkek

Katılımcı Sıra No	Yaş	Cinsiyet
K6	33	Erkek
K7	40	Erkek
K8	45	Kadın
K9	26	Kadın
K10	29	Erkek
K11	29	Erkek
K12	45	Erkek
K13	64	Erkek
K14	21	Kadın
K15	33	Erkek
K16	31	Kadın
K17	26	Kadın
K18	25	Erkek
K19	37	Erkek
K20	33	Erkek
K21	30	Erkek
K22	38	Erkek
K23	40	Kadın
K24	21	Kadın
K25	31	Erkek
K26	35	Erkek

Tablo 10’da görüldüğü gibi araştırma 26 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar K1, K2, K3...K26 olarak kodlanmıştır. Katılımcıların belirtmiş olduğu kadarı ile yaş aralığı 19 ile 64 aralığında değişmektedir. Yapılan görüşmelerde gönüllülük esası uygulanmış olması nedeniyle 26 katılımcı ile mülakat gerçekleştirilebilmiştir. Arap turistlerin genellikle görüşme yapılmasına sıcak bakmamaları ve ses kaydına izin vermemeleri katılımcı sayısının sınırlı olmasına neden olmuştur.

3.6.1.1. Araştırmaya Ait Sorular ve Cevaplar Doğrultusunda Ulaşılan Bulgular

Araştırma ile elde edilen veriler, küresel ısınmanın Arap turistlerin destinasyon tercihlerindeki etkisi bağlamında değerlendirilmesi ile ilgili olarak aşağıda belirtildiği şekilde bir üst tema altında alt kategorilere ayrılmıştır.

Tablo 11: Araştırmada Kullanılan Tema ve Alt Kategoriler

Sıra No	Küresel Isınmanın Arap Turistlerin Destinasyon Tercihlerine Etkisine İlişkin Görüşler (Üst Tema)	
1	Turizm ve Tercih	(Alt Kategori)
2	Turizm ve Destinasyondan Haberdar Olma	(Alt Kategori)
3	Turizm ve Tercih Nedeni	(Alt Kategori)
4	Turizm ve İnanç	(Alt Kategori)
5	Turizm ve Gelir	(Alt Kategori)
6	Turizm ve Memnuniyet	(Alt Kategori)
7	Turizm ve Eksiklikler	(Alt Kategori)
8	Turizm ve Küresel Isınma	(Alt Kategori)

Araştırma kapsamında son yıllarda daha da gündem oluşturan ve etkilerinin tüm dünyada gözlemlendiği küresel ısınmanın Arap turistlerin destinasyon tercihlerindeki etkisi ele alınmıştır. Görüşmeye katılım sağlayan katılımcılardan elde edilen veriler Tablo 11’de yer alan alt kategoriler doğrultusunda aktarılacak olup bazı kısımlarda katılımcıların görüşleri olduğu gibi aktarılmıştır.

Küresel Isınmanın Arap Turistlerin Destinasyon Tercihlere Etkisine İlişkin Görüşler (Üst Tema)

➤ Alt Kategori 1: Turizmde Tercih Nedenine İlişkin Bulgular

Uzungöl turizm merkezinin Arap turistler tarafından tercih edilmesindeki nedenlerin saptanmasına yönelik katılımcılara aşağıdaki soru yöneltilmiştir.

Soru: Turistik faaliyetlerinizde tercihiniz neden deniz-kum-güneş değil de yayla oldu?

K1: “Her iki tatil seçeneği içinde geldim. Ancak doğayı daha çok seviyorum.”

K2: “15 yıldır tatil tercihim sürekli Türkiye oldu. Ülkenin tüm bölgelerini gezdim. Seçme nedim doğa ve tur düzenlenmesi.”

K3: “Sürekli aynı aktiviteler olmasın değişiklik olsun diye burayı tercih ettim.”

K4: “Doğanın harika güzelliğini tefekkür etmek için burayı tercih ettim.”

K5: “Ülkemde buradaki muazzam doğa imkânları maalesef yok o sebeple tercihim Uzungöl yaylası oldu.”

K6: "Bu bölgenin doğası bence denize göre çok daha güzel. Bu sebeple tercihim burası oldu."

K7: "Uzungöl adeta rüya gibi bir yer. Böyle bir yerde tatilimi geçirmek benim için denizden çok daha güzel."

K8: "Tatilimin eğlenceli geçmesi için tercihim burası oldu."

K9: "Burayı tercih etmemdeki en önemli neden doğasının muazzam güzel olması."

K10: "Havasının yaz tatiline çok uygun olması ve doğasının çok güzel oluşu tercihimin Uzungölden yana olmasına neden oldu."

K11: "Havasının güzel olması, doğal güzelliği en çok beni çeken yönleri oldu. Hayatımda bir değişiklik olsun diye deniz-kum-güneş tercihim olmadı"

K12: "Hava şartlarının güzelliği, yeşillik ve ağaçlık alanların bol miktarda oluşu ve doğal güzelliği tercihimin başlıca nedenleri."

K13: "Doğal güzelliklere özellikle yeşillik alanlara bayılıyorum. Bunun için tercihim burası oldu."

K14: "Deniz-kum-güneş tatili bizim yaşantımıza uygun değil. Bu sebeple tercihim yayladan yana kullandım."

K15: "Turizm acentesi ile tatil programı kapsamında bu bölgeye geldim."

K16: "Tatil için aramış olduğum hava koşulları bakımından en uygun yer burası. Bu nedenle tercihim Uzungöl oldu."

K17: "Buranın deniz ve sahil kesimlerine göre daha sakin ve sessiz oluşu, doğanın ve gölün mükemmel görünümü tercih nedenlerimin başında geliyor."

K18: "Yaşadığım ülkede deniz ve sahil hayli fazla bulunmakta. Bu sebeple tercihim doğadan yana oldu."

K19: "Ülkem sahili olan bir ülke ve daha önce çok defa denize tatile gittim. Bu sefer değişiklik olması açısından tercihim yayla ve doğa oldu."

K20: "Bu bölgede doğanın mükemmel güzel oluşu ve çevredeki yaşantının basit bir köy hayatı yaşantısı olması tercihimin doğa ve yayladan yana olmasını sağladı."

K21: "Katılımcı bu soruyu cevaplamamıştır."

K22: “Ben Cidde de yaşıyorum. Yaşadığım yerde deniz olsun, kumsal olsun bol miktarda var. Ancak Doğa, yeşillik, şelale gibi doğal güzelliklerin olmayışı tercihimin burası olmasına neden oldu.”

K23: “Her zaman doğayı deniz tatiline tercih ederim.”

K24: “Benim için cazibesi çok yüksek bir yer olması nedeniyle tercihim burası oldu.”

K25: “Yüksek ve dağlık bölgeleri denize göre daha çok seviyorum.”

Katılımcılar, Uzungöl yaylasını tercih etme nedenleri içinde bölgenin doğal güzelliği, havasının güzel olması ve böyle bir doğal güzelliğin ülke coğrafyalarında bulunmaması olarak belirtmişler ayrıca tercih sebepleri arasında, doğa harikası olan bu gibi yerlerin kendi ülkelerinde olmayışını, temiz havası, yeşil doğası ve doğal yaşama duydukları özlemin de bu tercihlerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

➤ **Alt Kategori 2: Turizm ve Destinasyondan Haberdar Olmaya İlişkin Bulgular**

Araştırmaya yönelik hazırlanan ve görüşmede turistlere yöneltilen Uzungöl yaylasından turistler nasıl haberdar olunduğuna dair anket sorusu aşağıdaki gibidir;

Soru: Uzungöl yaylasından nasıl haberdar oldunuz?

K1: “Uzungöl’den arkadaş çevrem vasıtasıyla haberdar oldum.”

K2: “Uzungöl’ü ilk 25 yıl önce duydum. O günden bugüne kadar bölge kendine hep yeni şeyler katarak geliyor. Trabzon’a geldiğimde muhakkak buraya uğrarım.”

K3: Uzungöl bölgesinden ailem ve sosyal medya aracılığıyla haberdar oldum.”

K4: “Ailem vasıtasıyla haberdar oldum.”

K5: “Buradan arkadaş çevrem sayesinde haberdar oldum.”

K6: “Bu bölgeden akrabalarım ve sosyal medya üzerinden haberdar oldum.”

K7: “Çevremden Allah’ın yeryüzündeki cenneti burası diye duydum. Onun için tercihim burası oldu.”

K8: “Bu bölgeyi arkadaş çevremden duyarak geldim.”

K9: “Bu bölgeden sosyal medya ve internet aracılığı ile haberdar oldu. Ortamın ve gölün muazzam güzelliği nedeniyle tercih ettim.”

K10: “Bu bölgeyi arkadaş çevremden duyarak geldim.”

K11: "Uzungölden arkadaş çevrem vasıtasıyla haberdar oldum. Doğal güzelliği ve havasının güzelliği tercih sebebim."

K12: "Arkadaş çevrem vasıtasıyla haberdar oldum."

K13: "Arkadaşlarımdan duyarak haberim oldu. Suyu, gölü, ormanı çok fazla seviyorum."

K14: "Bu harika doğa manzarası olan yeri arkadaşlarım ve sosyal medya üzerinden duyarak geldim."

K15: "Arkadaşlarım vasıtasıyla öğrendim. Tüm doğal güzellikleri ve hava koşulları ile tercihim burası oldu."

K16: "Sosyal medyada görerek haberim oldu."

K17: "Arkadaş çevrem ve akrabalarım vasıtasıyla haberdar oldum. Buranın güzel doğası, saflığı ve doğal güzelliği beni hayran bıraktı."

K18: "Akrabalarımın duyarak ve sosyal medyada görerek haberdar oldum. Doğasının güzelliği için buraya geldim."

K19: "Bu bölgeyi sosyal medyadan öğrendim. Doğası tercih nedenim oldu."

K20: "Arkadaş çevrem ve sosyal medya aracılığıyla haberim oldu."

K21: "Arkadaşlarımda duyarak ve sosyal medyada görerek haberdar oldum."

K22: "Buradan akrabalarım ve sosyal medya aracılığı ile haberdar oldum. Uzungölde doğal güzellik, serin hava, şelale ve bolca aktiviteler olduğu için burayı tercih ettik."

K23: "Bu bölgeyi arkadaş çevremden duydum. Gölün güzelliği ve sakinlik beni burayı tercih etmeye itti."

K24: "Uzungölden sosyal medya aracılığı ile haberdar oldum. Harika bir doğası var. Gördüğüm en güzel turizm bölgesi burası."

K25: "Bu bölgeden akrabalarım, arkadaşlarım ve sosyal medya aracılığı ile haberdar oldum."

K26: "Bu bölgeden akrabalarım, arkadaşlarım ve sosyal medya aracılığı ile haberdar oldum."

Katılımcılar Uzungöl'den yakın akraba ve arkadaş çevresi ile sosyal medya aracılığıyla haberdar olduklarını belirtmektedirler. Bu durum destinasyona yönelik uluslararası arenada tam anlamıyla tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinin eksikliğini işaret etmesi bakımından önemlidir.

➤ *Alt Kategori 3: Turizm ve Destinasyona Geliş Periyoduna İlişkin Bulgular*

Turizm faaliyetlerinde turistlerin memnuniyet düzeyi aynı bölgeye tekrar turistik amaçla gelme eğiliminin ilk belirleyici unsurudur. Turistler tarafından tercih edilen destinasyonlarda alınan hizmet kalitesi, yerel halkın davranış eğilimi, alt yapı ve ulaşım olanakları vb. faktörler memnuniyet düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu kapsamda katılımcıların Uzungöl'e gelme periyotları ve memnuniyet düzeylerini ölçme adına aşağıdaki soru yöneltilmiştir;

Soru: Uzungöl'e bu ilk gelişiniz mi ve tekrar gelmeyi düşünür müsünüz? / Tekrar gelmek istiyorsanız sebebi nedir? İstemiyorsanız sebebi nedir?

K1: "Hayır daha önce gelmiştim o zaman çok sevdim yine gelmeyi tercih ettim. Evet tekrar buraya gelmeyi düşünüyorum. Çok güzel bir doğası var. Ayrıca aktivitesi bol bir yer. Ancak bir daha gelişimde turizm dönemini tercih etmeyeceğim. Turizm döneminde çok aşırı kalabalık oluyor ve fiyatlar çok yüksel tutuluyor."

K2: "Hayır ilk gelişim değil. Kaç kez geldiğimi dahi hatırlamıyorum. 2016-2023 yılları arasında sürekli buraya tatile geldim. Turizm sezonu genelde çok kalabalık olduğu için sezon dışında gelmeyi tercih ediyorum."

K3: "Evet buraya ilk defa geliyorum ve tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K4: "Hayır daha önce de buraya gelmiştir. Evet tekrar geleceğim."

K5: "Evet bu Uzungöl'e ilk gelişim. Fiyatların çok yüksek olması nedeniyle tekrar gelmeyi düşünmüyorum."

K6: "Evet buraya ilk gelişim. Evet, tekrar gelmek isterim. Türkiye'nin her yeri güzel ancak Uzungöl'ün doğal dokusu çok özel ve çok güzel."

K7: "Bu buraya ilk gelişim ve tekrar buraya gelmeyi planlıyorum."

K8: "Evet ilk gelişim, tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K9: "Evet buraya ilk defa geliyorum. Ortamın harika oluşu nedeniyle tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K10: "Evet bu ilk gelişim ve bu muazzam doğası için tekrar gelmeyi istiyorum."

K11: "Evet buraya ilk defa geliyorum. Havaasının çok güzel olması nedeniyle tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K12: "Hayır ilk defa gelmiyorum daha önce de buraya gelmiştim. Evet tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K13: "Hayır buraya daha önce dört kez geldim. Tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K14: "Evet ilk defa buraya geldim. Tekrar bu kez tüm ailemle gelmeyi düşünüyorum."

K15: "Evet buraya ilk defa geldim. Muazzam bir yer olması nedeniyle tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K16: "Evet ilk kez geldim. Burası harika bir yer. Tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K17: "Hayır buraya daha önce iki kez geldim. Evet yine gelmeyi düşünüyorum. Buraya her gelişimde gölün ve doğanın keyfini bir başka çıkarıyorum."

K18: "Evet buraya ilk kez geldim. Tekrar gelmeyi düşünüyorum. Tatil tercihlerim genelde soğuk ve serin havaların görüldü bölgeler oluyor."

K19: "Evet ilk kez geldi. Tekrar geleceğim."

K20: "Hayır ilk kez gelmiyorum. Daha önce buraya üç kez gelmiştim. Evet tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K21: "Evet bu ilk gelişim ve tekrar gelmeyi düşünüyorum. Çalışanların bize çok kibar davranması nedeniyle gelmek istiyorum."

K22: "Hayır buraya bu ikinci gelişim. Evet tekrar gelmeyi düşünüyorum."

K23: "Evet bu ilk gelişim ve tekrar gelmeyi düşünüyorum. Gelmeyi istemekteki en büyük nedenim bu bölgenin çok güzel olması."

K24: "Evet bu ilk gelişim ve tekrar gelmeyi düşünüyorum. Burası gerçekten rüya gibi bir yer."

K25: "Evet bu ilk gelişim tekrar gelmeyi düşünüyorum. Doğal güzellik, hizmetlerin üstünlüğü, halkın misafirperverliği tekrar gelme nedenlerim arasında sayılabilir."

K26: "Evet, buraya ilk gelişim. Evet, tekrar çocuklarım ile geleceğim. Tekrar gelmeme etki eden nedenler buradaki halkın bize saygılı, iyi davranması, ahlaklarının düzgün olması, havasının ve doğasının güzelliği şeklinde sayabilirim."

Katılımcılardan biri hariç olmak üzere Uzungöl destinasyonundan memnun kaldıklarını ve tekrar gelmeyi düşündüklerini ifade etmişlerdir. İlk geliş olduğu halde fiyatların yüksekliği sebebiyle tekrar gelmeyi düşünmediğini ifade eden katılımcıların bu kararının fiyatlarla ilgili olduğu ve fiyatların uygun olması halinde tekrar gelebileceği anlamında yorumlanabilecek bir

durumdur. Bölgeye ilk defa geldiğini ifade eden diğer katılımcılar ise tekrar gelmek istediklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise tekrar gelmeyi istedikleri ancak turizm sezonunda gelmek istemedikleri, çok kalabalık olduğunu ve fiyatların aşırı yükseltildiğini belirtmişlerdir.

➤ ***Alt Kategori 4: Turizm ve Turistlerin Tercihlerine Etki Eden Faktörlere İlişkin Bulgular***

Ortadoğu ülkelerinden Türkiye'ye gelen turistlerin büyük bir çoğunluğu destinasyon tercihlerini yayla turizmi yönünde yapmakta olduklarını daha önceki bölümlerde ifade edilmişti. Yayla turizmi geleneksel turizme göre analiz edildiğinde daha spesifik motiflerle çeşitlilik gösteren bir yapısı mevcuttur. Ortadoğu bölgesinden Türkiye'ye turistik amaçlarla gelen turistler genellikle kişi başı yüksek gelire sahiptirler. Ayrıca uzun süreli konaklama ve fazla harcama yapma eğilimleri mevcuttur. Ortadoğu ülkelerindeki insanlar genellikle yurt içi seyahatleri tercih etmekle birlikte özellikler 11 Eylül ve İslamofobi eğilimleri bu bölgedeki turistlerin daha çok "İslam yanlısını" ülkeleri tercih etmelerine neden olmuştur.

Bu kapsamda katılımcılara Türkiye'yi tercih etmelerinde İslamiyet'in (Müslümanlığın) etkisinin ölçülmesi amacıyla aşağıdaki soru yöneltilmiştir;

Soru: Tatil için Türkiye'yi tercih etmenizde Türk halkının ve ülkenin Müslüman bir ülke olmasının etkisi var mı?

K1: "Evet halkın Müslüman oluşu tercihimin etkiledi. Buradaki halk naif ve kibar. Müslüman bir ülkede olduğum için kendimi güvende hissediyorum."

K2: "Evet halkın Müslüman oluşu tercihimin etkiledi. Ezan sesinin üzerimde çok fazla etkisi var. Halkın Müslüman olması nedeniyle sürekli tercih yerim burası oluyor. Umarım böyle devam eder."

K3: "Evet halkın Müslüman oluşu tercihimin olumlu yönde etkiledi."

K4: "Evet halkın Müslüman oluşu ve ülkenin İslam ülkesi olması tercihime etki etti."

K5: "Evet halkın Müslüman oluşu tercihimin etkiledi. Müslüman bir ülkeye daha kolay uyum sağlıyorum."

K6: "Evet tercihimin etkiledi. Müslümanların olduğu bir yerde kendimi daha çok güvende hissediyorum."

K7:” Evet bu bölgede yaşayan halkın Müslüman olması tercihimde çok etkili oldu. Ayrıca Türk halkı çok cömert ve cana yakın.”

K8:” Evet halkın Müslüman oluşu tercihim olumlu etkiledi”

K9: “Tatilimi Müslümanların olduğu bir yerde geçirmek tabi ki tercihim olumlu etkiledi.”

K10: “Evet etkili oldu.”

K11: “Ülkenin ve bölgenin Müslüman olması kesinlikle tercihim etkiledi.”

K12: “Burada İslam adına sadece ezan sesi olduğunu gördüm.”

K13: “Evet kesinlikle tercihim olumlu olarak etkiledi.”

K14: “Evet karar verirken bu faktör çok yönlendirici oldu.”

K15:” Tercihlerimde ülkenin Müslüman olması şart değil ancak burası Müslümanların rahatça ibadet etmelerine elverişli bir yer.”

K16:” Evet kesinlikle etkili oldu.”

K17:” Evet tercihlerimde çok etkisi oldu. Ezan sesini duymamız ve her yerde rahatça namaz kılınabilmesi çok rahatlatıcı. Ayrıca halk Müslümana ve başörtülülere karşı oldukça saygılılar.

K18:” Evet etkisi oldu.”

K19: “Kesinlikle etkisi oldu.”

K20: “Tatil için yer tercihimde bu etken çok etkili oldu.”

K21: “Evet etkisi oldu.”

K22: “Hayır tercihimde etkisi olmadı.”

K23:” Evet çok etkili oldu. Hatta tercihimin ana sebebi bu faktör oldu. Ezan sesini duymak çok güzel ve rahatlatıcı.

K24: “Evet etkisi oldu. Halkı Müslümanlara karşı çok saygılı.”

K25: “Evet tercihimde etkisi oldu.”

K26:” Evet, halkın Müslüman olmasının tercihimde etkisi var. Halkın Müslüman olması endişelenmemi engelliyor. Kendimi burada güvende hissediyorum.”

Katılımcıların neredeyse tamamı Türkiye'nin bir İslam ülkesi olmasının ve halkının Müslüman olmasının tercihlerini etkilediğini, kendilerini Türkiye halkına yakın hissettiklerini ve Türkiye'de kendilerini güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle İslamofobi'nin yaygınlaştığı dönemlerde turistlerin kendilerini güvende hissetmeleri her ülkenin turizm sektörü açısından son derece önemli bir durumdur. Zira güvende hissetmenin herhangi bir din ile ilişkisinin olmaması turistik talebin esnekliğine önemli derecede etki edebilmektedir.

➤ ***Alt Kategori 5: Turizm ve Turistlerin Tatil Süresince Ortalama Harcamalarına İlişkin Bulgular***

Katılımcılara tatil süresince yaptıkları alışveriş, ulaşım, yemek, gezi vb. etkenler sonucu ne kadar harcama yaptıklarını ölçmek amacıyla aşağıdaki soru yöneltilmiştir;

Soru: Tatil süresince ortalama harcamanız ne kadar?

K1: " Bu soruya cevap vermek istemiyorum".

K2: " Tatil süresince ortalama harcamam 5.000 USD".

K3: " Bu soruya cevap vermek istemiyorum. Genellikle burada her şey çok pahalı".

K4: " Fiyatlar genellikle çok yüksek. Türk halkı turistleri istismar ediyor."

K5: " Burada 30 günde ortalama 1.000 USD harcama yaptım."

K6: " Ortalama 2.200 USD harcama yaptım."

K7: " Ortalama 2.200 USD harcama yaptım."

K8: " Bu soruya cevap vermek istemiyorum."

K9: " Bu soruya cevap vermek istemiyorum."

K10: " Bu soruya cevap vermek istemiyorum."

K11: " Trabzon şehir merkezi gölün bulunduğu yere göre daha ucuz."

K12: " Ortalama 4.000 USD harcama yaptım."

K13: " Ortalama 1.330 USD harcama yaptım."

K14: "Ortalama 1.000 USD harcama yaptım."

K15: "Ortalama 1.000/2000 USD harcama yaptım."

K16: "Katılımcı bu soruya cevap vermemiştir."

K17: "10 günde ortalama 1500/1800 USD harcama yaptım."

K18: "Ortalama 1.000 USD harcama yaptım."

K19: "Ulaşım ve konaklama hariç günlük 500 TL harcama yaptım."

K20: "Buraya geldiğimden beri günlük ortalama 1.000 TL harcama yapıyorum."

K21: "Burada günlük ortalama 7.000 TL harcama yapıyorum."

K22: "Ortalama 2.000 USD harcama yaptım."

K23: "Günlük olarak otel ve ulaşım maliyetlerim hariç 500 TL harcama yapıyorum."

K24: "Ortalama 1.350 USD harcama yapıyorum."

K25: "Ortalama 1.500 USD harcamam oldu."

K26: "Ortalama olarak 4.000 USD harcama yaptım."

Katılımcıların büyük çoğunluğu bu soruya cevap verme konusunda isteksiz davranmış, cevap verenler de genellikle fiyatların yüksekliğinden şikâyet etmişler ve ortalama harcamalarının minimum 1.000 USD ve üstü olarak cevap vermişlerdir.

➤ **Alt Kategori 5: Turizm ve Turistlerin Destinasyon Tavsiyesine Etki Eden Faktörlere İlişkin Bulgular**

Katılımcılara tatil dönüşü Uzungöl bölgesini akraba, yakın çevre ve arkadaşlarına tavsiye edip etmeyeceği hususunun belirlenmesi amacıyla aşağıdaki soru yöneltilmiştir;

Soru: Ülkenize dönünce yakınlarınıza ve çevrenize Uzungöl'ü tavsiye eder misiniz?

K1: "Evet kesinlikle tavsiye edeceğim."

K2:” Evet çevreme ve aileme burayı tavsiye edeceğim. Zaten Ülkemizde herkes bu bölgeyi çok yaygın olarak biliyor ve seviyor.”

K3:” Evet tavsiye edeceğim.”

K4:” Kesinlikle tavsiye edeceğim.”

K5:” Evet tavsiye edeceğim ancak fiyatların bu şekilde yüksek olarak tutulmayacaksa.”

K6:” Evet tavsiye edeceğim.”

K7:” Evet kesinlikle tavsiye edeceğim.”

K8:” Evet.”

K9:” Evet ülkemde aile bireylerime ve çevreme gelmeleri için tavsiyede bulunacağım.”

K10:” Evet burayı ülkemde tavsiye edeceğim.”

K11: “Evet tavsiye edeceğim.”

K12: “Evet burayı ülkemde tavsiye edeceğim.”

K13: “Kesinlikle tavsiye edeceğim.”

K14:” Evet tavsiye edeceğim.”

K15:” Evet, kesinlikle tavsiyem gelmeleri yönünde olacak.”

K16: “Evet dönüşte etrafıma tavsiye edeceğim.”

K17:” Evet tavsiye edeceğim. Arkadaşlarım sosyal medyadaki resimlerimi gördükten sonra buraya tur düzenlemeye karar verdiler.”

K18: “Evet tavsiye edeceğim.”

K19:” Evet tavsiye edeceğim.”

K20:” Evet kesinlikle tavsiye edeceğim.”

K21:” Şiddetle evet demek istiyorum.”

K22:” Evet tabi ki tavsiye edeceğim.”

K23: “Döndüğümde aileme ve çevreme burayı tavsiye edeceğim.”

K24:” Evet tavsiye edeceğim.”

K26:” Evet, ülkeme döndüğümde yakınlarıma ve çevreme burayı tavsiye edeceğim.

Hatta buraya gelmeleri için resimler çekip onlara gönderdim.”

Cevap veren katılımcıların tamamı kendi ülkelerine döndüklerinde bu destinasyonu diğer insanlara tavsiye edeceklerini ifade etmişlerdir.

➤ **Alt Kategori 6: Turizm ve Turistlerin Destinasyon İçin Belirledikleri Eksiklikler ve Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular**

Uzungöl bölgesi sahip olduğu coğrafi yapısı, iklim şartları, bitki örtüsü vb. özellikleri nedeniyle son yıllarda turistler tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilmektedir. Özellikler yaz aylarında aşırı derecede talebin oluşması bölgede gerek alt yapı gerekse üst yapı yetersizliği, ulaşım aksamaları, talep edilen hizmetlere ulaşamama gibi birçok aksaklığı da beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda katılımcıların tatil sürelerinde bölgeye dair gözlemledikleri eksikliklerin olup olmadığı, varsa çözüm önerilerinin neler olduğunun belirlenmesi amacıyla katılımcılara aşağıdaki soru yöneltilmiştir;

Soru: Uzungöl yaylasında bulunduğunuz sürece gözlemlediğiniz bölgeye dair eksiklikler var mı? Varsa önerileriniz nelerdir?

K1:” Evet, burada bulunduğum süre içerisinde bazı eksiklikler gözlemledim. Özellikle göl çevresi ve diğer alanların temizliği yeterince yapılmıyor. Ayrıca bölgede AVM, eczane, büyük otel gibi hizmet alanları yetersiz.”

K2:” Evet, belirtmek istediğim bazı eksiklikler tespit ettim. İlk olarak çevre temizliğine daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bölgenin doğal yapısının ve özellikle gölün çok daha dikkatli bir şekilde korunması gerekiyor. Ayrıca bölgedeki işletmelere yönelik fiyat denetimlerinin artırılması ve ailelerin katılabileceği aktivitelerin düzenlenmesi gerekiyor.”

K3:” Hayır herhangi bir eksiklik gözlemlemedim.”

K4:” Burada kaldığım sürece herhangi bir eksiklik görmedim.”

K5:” Genellikle halk turistlere ilgisiz.”

K6:” Tespit ettiğim çok fazla eksiklik bulunmuyor. Ancak genellikle lokantalarda ve restoranlarda yiyecek ve içecek çeşitliği yeteri kadar yok.”

K7:” Tatil sürecimde şu ana kadar tespit ettiğim bir eksiklik özellikle göl çevresindeki lokantalarda Arabistan ve Arap halkının yemeklerinin bulunmayışı.”

K8:” Bölgede herhangi bir eksiklik gözlemlemedim.”

K9:” Herhangi bir eksiklik gözlemlemedim.”

K10:” Burada herhangi bir eksiklik fark etmedim.”

K11:” Bölgede faaliyet gösteren işletmelerin özellikle lokantaların daha temiz olması gerekiyor.”

K12:” Buraya geldiğimden bu zamana kadar dikkatimi çeken eksiklikler ilk olarak Arap turistlere yönelik yemekleri sunan bir lokanta bulunmaması. Ayrıca ben geçen yılda buraya gelmiştir. Bu yıl fiyatların geneli geçen yıla göre çok aşırı pahalı. Fiyat artışlarına yönelik ise herhangi bir denetim mevcut değil.”

K13:” Fiyat artışlarının bu kadar abartılı olmaması gerektiğini düşünüyorum.”

K14:” Bölgeye Türk yemeklerinin dışında yemeklerinde sunulduğu lokantaların açılması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca bölgede hizmet veren otellerin biraz daha derli toplu kaliteli hizmet vermesi gerekiyor.

K15:” Evet buraya yönelik belirlemiş olduğum birkaç eksiklik var. Bölgede İngilizce yeteri kadar konuşulmuyor. Gölün etrafındaki işletmeler gece erken saatte kapanıyor. Gece yarısından sonra hizmet alınabilecek hiçbir yer bulunmuyor.

K16:” Hayır herhangi bir eksiklik görmedim.”

K17:” Evet bazı eksiklikler gözlemledim. Biz genelde yaz aylarında buraya geliyoruz. Konakladığımız otellerde ve diğer mekânlarda klima sayısı genelde az oluyor. Özellikle yaz aylarında klima hizmeti daha fazla verilmesi gerekiyor.”

K18:” Kaldığım süre içerisinde herhangi bir eksiklik gözlemlemedim.”

K19:” Eksiklik olarak ilk önce otellerin hizmet kalitesi artırılması gerekiyor. Gerek otellerde gerekse restoranlardaki yemek kalitesinin artırılması, kaliteye yönelik kontrollerin sıklaştırılarak daha fazla özen gösterilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca fiyatlardaki artışların kontrol edilebilmesi için denetimlerin yapılması gerekiyor. Trabzon’daki havaalanı ile

Uzungöl arasında ulaşımın daha rahat ve konforlu yapılabilmesi için toplu taşıma hizmetinin sunulması gerekiyor.”

K20:” Göl içerisinde tekne turu olması gerektiğini düşünüyorum.”

K21:” Burada herhangi bir eksiklik gözlemlemedim.”

K22:” Evet Uzungöl de geçirdiğim süre zarfında tespit ettiğim bazı eksiklikler var. Bölgede hizmet veren oteller kalite olarak ortanın altında diyebilirim. Odalarda yeteri kadar klima yok. Sıcak olduğunda pencereleri açmak zorunda kalıyoruz. Bu seferde dışarıdaki ses ve gürültülerden rahatsız oluyoruz.”

K23:” Çok belirgin bir eksiklik görmedim. Ancak hizmetler biraz daha geliştirilebilir.”

K24:” Bence bir eksiklik bulunmuyor.”

K25:” Hayır herhangi bir eksiklik gözlemlemedim.”

K26:” Hayır herhangi bir eksiklik gözlemlemedim. Aksine kafe ve lokantalarda çok güzel vakit geçirdim.”

Cevap veren katılımcıların ortak tespitlerinin başında çevre temizliği, konaklama tesislerinde yetersiz klima miktarı, restoran ve lokantalarda Arap yemeklerinin ve çeşitliliğin az olması ve özellikle AVM, eczane ve lüks otel eksiklikleri gelmektedir. Ayrıca gürültü kirliliği ve konaklama tesislerinde kalite standardının düşük olması gibi tespitler de mevcuttur.

➤ Alt Kategori 7: Turizm ve Turistlerin Destinasyon Tercihlerinde Alternatif Tercih Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Bulgular

Uzungöl turizm merkezini tercih eden turistlerin tatil planlamalarını yaparken şayet Uzungöl bölgesi olmasaydı hangi tatil bölgesini tercih edeceklerine yönelik eğilimlerin ölçülmesi amacıyla katılımcılara aşağıdaki soru yöneltilmiştir;

Soru: Tercih yaparken Uzungöl olmasaydı nereyi tercih ederdiniz?

K1:” Uzungöl olmasaydı tercihim yine genel olarak Trabzon bölgesi olurdu. Temiz hava ve güzel manzara tatil tercihlerimde ilk belirleyici etkenler.”

K2:” Tercihim yine Türkiye olurdu. Türkiye’nin tüm bölgelerini seviyorum. Özellikle Muğla, Kapadokya, Datça tercih edeceğim yerler olurdu. Tatillerimde alışveriş yapmak yerine doğayı tercih ediyorum.”

K3:” Tercihim Gürcistan olurdu.”

K4:” Uzungöl olmasaydı Türkiye’de başka bir yeri tercih etmezdim.”

K5:” Bu bölge olmasaydı tatil için tercihim Gürcistan, Azerbaycan ve Avrupa’nın doğusu olurdu.”

K6:” Uzungöl’e gelmeseydim tatil için tercihim Bali adası olurdu.”

K7:” Uzungöl olmasaydı tercihim İsviçre olurdu.”

K8:” Uzungöl’e gelmeseydim yine Trabzon bölgesini tercih ederdim.”

K9:” Uzungöl tercihi yapamayacak olsam tercihim Ayder Yaylası olurdu.”

K10:” Uzungöl tercihi yapamayacak olsam tercihim Ayder Yaylası olurdu.”

K11:” Uzungöl tercihi yapamayacak olsam tercihim Ayder Yaylası olurdu.”

K12:” Tercihim yine Trabzon bölgesi olurdu.”

K13:” Bu bölgeye gelmemiş olsam tercihim İstanbul olurdu.”

K14:” Tercihimi İstanbul’dan yana kullanırdım.”

K15:” Bunu henüz düşünmedim. Bu yüzden bilmiyorum diyeceğim.”

K16:” Buraya gelmeseydim tercihim İsviçre olurdu.”

K17:” Uzungöl’e gelmeseydim Almanya veya Arnavutluk’u tercih ederdim.”

K18:” Uzungöl dışında tercihim yine Türkiye’de Rize, Ayder Yaylası ve İstanbul olurdu.”

K19:” Benim tercihim yine Trabzon’un köyleri olurdu.”

K20:” Uzungöl olmasaydı tercihim Ayder olurdu.”

K21:” Uzungöl olmazsa tercihim yine Uzungöl olurdu.”

K22:” Tercihim İsviçre, Arnavutluk veya İtalya olurdu.”

K23:” Tercihim İstanbul olurdu.”

K24:” Uzungöl bölgesinin olmaması halinde Türkiye’de başka bir bölgeyi tercih etmezdim.”

K25:” Tercihim Uzungöl olmasaydı tercihim Trabzon olurdu.”

K26:” Benim tercihim Uzungöl olmasaydı Trabzon olurdu.”

Cevap veren katılımcıların 7’si hariç diğerleri yine tercihlerinin Türkiye sınırları içinde bir destinasyon olacağını ifade etmişlerdir. Diğer katılımcılar ise genellikle başka ülkeleri tercih ederken sadece bir katılımcı yayla turizmi yerine klasik turizm merkezi olarak Bali adasını tercih edeceğini ifade etmiştir.

➤ ***Alt Kategori 8: Küresel Isınmanın Türkiye’de Turizme Olan Etkisi ve Turistlerin Tercihlerini Etkileme Oranına İlişkin Bulgular***

Araştırmanın diğer kategorilerinde katılımcılara Uzungöl bölgesi ve kendi tercihlerine yönelik çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu kategoride ise son yıllarda tüm dünya da olduğu gibi Türkiye’de de etkileri oldukça fazla hissedilen küresel ısınma sorununun turistlerin tercihlerini nasıl etkilediği, Türkiye’de turizm sektörüne etkisinin neler olacağı hususlarının cevaplandırılması istenmiştir. Bu kapsamda katılımcılara yönlendirilen soru aşağıdaki gibidir;

Soru: Sizce küresel ısınma Türkiye’de turizmi ve sizin tercihlerinizi nasıl etkiler?

K1:” Evet küresel ısınmanın turizmi ve tercihlerimi etkileyeceğini düşünüyorum. Trafik oldukça yoğun ve doğaya gereken önem verilmiyor”.

K2:” Bence küresel ısınma turizmi çok fazla etkiler. İnsanların göle çöp, kâğıt atmaları ve elektrik kullanımı doğayı olumsuz yönde etkiliyor”.

K3:” Hayır etkisinin olacağını düşünmüyorum”.

K4:” Hayır etkisinin olacağını düşünmüyorum”.

K5:” Evet etkisinin olacağını düşünüyorum. Hava sıcaklıkları zamanla daha da fazla artacak ve tehlikeli boyutlara gelecek”.

K6:” Küresel ısınmanın etkisinin olacağını düşünmüyorum. Çünkü Türkiye’nin mükemmel bir doğası var”.

K7:” Hayır etkileyeceğini sanmıyorum”.

K8:” Hayır etkisi olmaz”.

K9:” Bir etkisinin olacağını düşünmüyorum”.

K10:” Bu konuda bir bilgim yok”.

K11:” Bu konuda bir bilgim yok”.

K12:” Bu konuda bir bilgim yok”.

K13:” Bu konuda bir bilgim yok”.

K14:” Bu konu hakkında yeterince bilgi sahibi değilim. Ancak havaların aşırı sıcak olması insanların konforunu azaltıyor. Burası yazın çok fazla sıcak olmuyor”.

K15:” Hava sıcaklıklarının artması doğal olarak etkileyecektir”.

K16: ”Bu konuda bir bilgim yok”.

K17:” Bu konuda bir bilgim yok”.

K18:” Bu konuda bir bilgim yok”.

K19:” Bu konuda bir bilgim yok”.

K20:” Evet küresel ısınma hem turizmi hem tercihleri etkiliyor. Ancak ona rağmen bahar aylarında hala serin olduğu için tercihimiz Uzungöl oluyor.

K21:” Bu konuda bir bilgim yok”.

K22:” Hayır etkileyeceğini düşünmüyorum çünkü küresel ısınmaya inanmıyorum. Küresel ısınma olsa dahi etkileri kısa vade de kendisini göstermeyecektir”.

K23:” Tatil tercihimde küresel ısınma bir faktör değil. Bu sebeple dikkate almadım”.

K24:” Hayır bir etkisinin olacağını düşünmüyorum”.

K25:” Hayır küresel ısınmanın ne tercihime ne de turizme etkisinin olacağını düşünmüyorum”.

K26:” Küresel ısınmanın etkisi olamayacağını düşünüyorum”.

Cevap veren katılımcıların 11’i küresel ısınmanın turizm sektörünü, Türkiye turizmini ve kendi destinasyon tercihlerini etkilemeyeceğini ifade ederken diğer katılımcıların bir kısmı konu hakkında bilgisi olmadığını ifade ederken geri kalan katılımcılar ise küresel ısınmanın turistik destinasyon tercihiine etkisi olacağını ifade etmişlerdir.

Tablo 12: Arap Turistlerin Uzungöl Bölgesinde Memnun Olduğu Yönler İle Eksik Buldukları Yönler

ARAP TURİSTLERİN UZUNGÖL BÖLGESİNDE MEMNUN OLDUĞU YÖNLER İLE EKSİK BULDUKLARI YÖNLER			
S/N	Memnun Olunan Yönler		Eksik Bulunan Yönler
1	Doğal güzellik ve havasının serin olması		Doğanın ve çevrenin yeteri kadar korunmaması, temizliğinin yeteri kadar yapılmaması
2	Ortadoğu bölgesinde ve dünya genelinde bu kadar doğal ve bozulmamış olan bir yer bulunmayışı		Uzungöl oteller bölgesinde ve çevrede AVM, eczane, yeterince internet hızı, büyük çaplı otel vb. ihtiyaç duyulan unsurların eksikliği
3	İşletmelerde ve özellikle restoranlarda çalışanların turistlere kibar ve ilgili davranmaları		Bölgede faaliyet gösteren işletmelere yönelik fiyat tutarsızlıkları ve denetimin çok yapılmayışı
4	Gölün çok doğal ve temiz oluşu		Özellikle Arap turistlere yönelik Arap kültürüne ait yemeklerin restoran ve otel menülerinde bulunmayışı
5	Ormanlık bölgelerin gür ve çok yeşil olması		Turistlere yönelik hizmet veren lokanta ve restoranların yeteri kadar temiz olmayışı
6	Tatil dönemi boyunca eğlence ve aktivite seçeneklerinin çok oluşu		Göl etrafında hizmet veren işletme ve otellerde yeteri kadar İngilizce bilen yetkili ve hizmetlilerin bulunmayışı.
7	Yerel halkın turistlere karşı ilgi ve alakasının memnuniyet verici derecede olması		İşletme ve diğer müesseselerin gece yarısından sonra kapatılıyor olması
8	İbadet ihtiyacının rahatlıkla karşılanacağı bir ortamın oluşu		Konaklanan otellerin odalarında yeteri kadar klima bulunmayışı
9			Trabzon havaalanı ve şehir merkezi ile ulaşımın sağlanmasına yönelik daha organize bir ulaşım ağının eksikliği
10			Yaz döneminde göl bölgesine giriş çıkışların denetimsiz oluşu sonucu aşırı trafik ve park sorununun yaşanması

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyamızda son yüzyılda yaşanan ve etkileri gün geçtikçe daha da artan olayların başında şüphesiz küresel ısınma gelmektedir. Oluşan küresel ısınmaya bağlı ortaya çıkan iklim değişimleri ülkeleri farklı biçimde ve farklı boyutlarda etkilerken bunun yanında ülkelerin sosyo-ekonomik koşullarını da bir hayli değişime uğratmaktadır. Ekolojik sistemlerin uğradığı değişim yakın bir ilişki içinde olduğu ekonomik düzeni etkilemekte, ekonomik yapıda oluşan değişimler de ekolojik dengeleri etkilemektedir. Dünya genelinde günümüzde de etkilerinin fazlasıyla yaşandığı küresel ısınma sıcaklıkların aşırı artmasına, buzul kütlelerinin erimesine, deniz suyu seviyelerinin ülkelerde farklı boyutlarda yükselmesine, dünyanın bazı kesimlerinde şiddetli kuraklıklar yaşanırken bazı bölgelerde ise sel olaylarının yaşanması gibi birçok olumsuz durumu beraberinde getirmektedir.

En büyük etkenin insan olduğu küresel ısınmayı başta sanayi sektörü olmak üzere, ulaşım sektörü, tarım sektörü ve bunlara bağlı olarak enerji sektörü olumsuz yönde etkilemektedir. Birbiri ile sıkı ilişki içerisinde olan bu sektörlerden kaynaklanan karbondioksit ve metan gazı salınımı iklim değişimlerindeki en önemli etkenlerdir. Ayrıca dünya geneli nüfusun artış eğilimi insanların gıda ihtiyacının da daha fazla artmasına neden olmaktadır. İnsanoğlunun temel gıda ihtiyacının karşılanmasında ilk sırayı tarım sektörünün alması nedeniyle hem küresel ısınmanın artışında hem de engellenmesinde geliştirilecek politikalar açısından tarım sektörü büyük bir öneme sahiptir. Farklı bölgelerde farklı etkileri görülen küresel ısınmanın ölçülmesindeki en önemli parametreler sıcaklık ve yağış miktarlarının yıllara göre seyridir. Bu kapsamda son yıllarda yapılan araştırmalar sıcaklık oranlarının zaten yüksek olduğu bölgelerde sıcaklığın daha da arttığını, yağış miktarının da çok olduğu bölgelerde bu yağışların daha da fazlalaştığını göstermektedir.

Sıcaklığın aşırı arttığı bölgelerde kuraklık yaşanması tarımsal faaliyetleri çok fazla oranda olumsuz etkilerken, yağışlarında beklenenden çok olması etkilerinin yıkıcı olduğu selleri ve tarımsal ürünlerin telef olmasını beraberinde getirmektedir. Görüldüğü gibi küresel ısınma her iki iklim olayını da beklenenden fazla etkilediğinde insanoğlu açısından çok büyük öneme haiz olan temek gıda yani tarım sektörü ilk sırada etkilenmektedir. Küresel çapta bir problem olması nedeniyle küresel ısınmayı önleyici tedbirlerin de küresel ölçekte bir planlama ve organizasyonla yapılması gerekmektedir. Başta gelişmiş dünya ülkeleri olmak üzere sera gazı salınımının fazla olduğu ülkelerin alınacak tedbirler ve çözüm için önleyici uygulamalara riayet etmeleri alınacak

önlemlerin başarı şansını artıracaktır. Bu kısma kadar oluşumundan ve etkilerinden bahsetmiş olduğumuz küresel ısınma şüphesiz birçok sektörü etkilemektedir. Küresel ısınmanın sektörlere olan etkilerinin sadece olumsuz etkiler olmadığı ayrıca bazı sektörlerde olumlu etkilerinin de olduğu yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Birçok sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de küresel ısınmanın olumlu ve olumsuz etkileri gözlenmektedir. Daha önce bahsedildiği üzere turizm talebinde iklim faktörü çok fazla bir oranda öneme sahiptir. Son yıllarda küresel ısınmaya bağlı olarak artan sıcaklıkların turizm sektörüne ne gibi etkilerinin olduğuna yönelik yapılan araştırmalar sonucu sıcaklık artışları yaz mevsiminin ilkbahar ve sonbahar aylarına doğru yayılmasına neden olacaktır. Bu durum neticesinde yılın sadece yaz ayları döneminde yaşanan turizm yoğunluğu kısmi olarak azalarak diğer aylara yayılacak ve yıllık doluluk oranı aylara göre çok fazla bir farklılık göstermeyecektir. Yaz mevsiminin dolayısıyla turizm sezonunun ilkbahar ve sonbahar aylarına doğru yayılması sonucu bazı turizm türlerinin daha da aktif bir şekilde talep edilmesi gündeme gelecektir. Artan sıcaklıklardan bunalan turistler klasik Deniz-Kum-Güneş taleplerinden ziyade daha serin olan dağlık ve yaylalık alanlara doğru yöneleceklerdir. Sıcaklıkların aşırı artışı sonucu Türkiye’de Akdeniz kıyılarından Karadeniz kıyılarına doğru yaşanacak turizm kayması özellikle henüz yeni talep artışı yaşanan Karadeniz bölgesinde bazı problemleri beraberinde getirecektir. Öncelikli olarak bölgenin gelecek olan aşırı turizm talebini karşılayabilecek alt ve üstyapıya kavuşturulması gerekmektedir. Yapılacak bu alt-üstyapı çalışmaları esnasında karbondioksit emilimi ve oksijen salınımı hususunda hayati öneme sahip olan doğal bitki örtüsüne ve ormanlık alanlara zarar verilmemesi gerekmektedir.

Yapılan bu çalışmada küresel ısınmanın sıcaklıkların yüksek olduğu Ortadoğu ülkelerinde yaşayan Arap turistleri ne yönde etkilediği ve turizm tercihleri hangi bölgelerdeki destinasyonlara doğru yönlendirdiği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın yapılacağı alan olarak seçilen Uzungöl yaylasında son yıllarda gözle görülür bir Arap turist artışı yaşanmaktadır. Bu sebeple yaşanan talep artışının küresel ısınma ile bağlantısının olup olmadığının incelenmesi amacıyla açık uçlu soruların turistlere yöneltildiği görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde turistlerin sorulara verdiği cevaplar incelenerek analiz edildiğinde, Ortadoğu ülkelerinden Uzungöl’e gelen turistlerin küresel ısınma olayından çok fazla haberdar olmadığı ve tercihlerinde pek fazla etkisinin bulunmadığı anlaşılmıştır. Turistlerin Uzungöl’den nasıl haberdar oldukları, bu bölgeyi tercih ederken nelerin etkili olduğu, tatil sürecinde bölgeye yönelik gözlemledikleri eksikliklerin olup olmadığı gibi sorulara verdikleri cevaplardan anlaşıldığı üzere Arap turistlerin

Uzungöl'ü tercih etmelerindeki en temel neden doğası ve gölün etkileyciliği olmuştur. Ayrıca Karadeniz bölgesinin Ortadoğu ülkelerinde çok fazla bilinir olduğu ve gelecek yıllarda daha da fazla yaygınlaşarak talep edileceği görüşmeler esnasında turistlerce ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra görüşmeye katılan turistler bölgeye yönelik gözlemledikleri eksikliklerin giderilmesi, bölge işletmecilerinin turistleri tamamen parasal yönden değerlendirmemeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelere verilen cevaplar analiz edilerek varılan sonuçlar ışığında bölgenin turizm geleceğine yön verebilmesi adına aşağıdaki öneriler getirilebilir;

➤ Görüşme sorularından hareketle konfor ve eğlenceye hayli fazla düşkün olan Arap turistlerin taleplerinin karşılanabilmesi için gerekli altyapı ve üstyapı çalışmalarının ivedilikle yapılması gerekmektedir.

➤ Gerek araştırmamıza konu Ortadoğu ülkelerinde gerekse dünyanın diğer ülkelerinde Uzungöl'ün bilinirliğinin daha fazla artması adına tanıtım faaliyetlerinin yoğunlaştırılması, uluslararası fuarlar ve kongrelere katılımların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

➤ Görüşmeye katılan turistlerin Uzungöl'den haberdar olma yönündeki soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde birçoğunun bölgeden sosyal medya aracılığı ile haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda gerek bölge işletmecilerinin gerekse İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün sosyal medya mecralarında tanıtım faaliyetlerini artırmaları gerekmektedir.

➤ Uzungöl'ün doğal yapısı ve gölün manzarası Arap turistler için en önemli tercih nedeni olması nedeniyle bölgede özellikle gölün çevresinde yapılaşmanın kontrol altına alınması ve imar planları doğrultusunda doğal yapıya uygun olarak yapılması gerekmektedir. Yaşanan talep artışı karşısında bölge halkının kontrolsüz şekilde yapılaşmaya girerek sadece döviz getirisi odaklı planlarına karşılık tüm turizm paydaşlarının ortak plan çevresinde hareket ederek bölgenin gelecek açısından korunmasını sağlamaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra bölgeye gelen turistlerin doğal ve çevresel yapıya zarar vermelerini önleyici adımların atılması hayati öneme sahiptir. Bu kapsamda Uzungöl yaylasının bağlı bulunduğu yerel yönetimden mülki idaresine kadar tüm kesimlerin ortak eylem planı çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir.

➤ Bölgede turizm hareketliliğinin yoğun şekilde yaşandığı yaz aylarında ekonomik kazançtan ziyade yayla alanının doğal ve çevresel güzelliklerinin korunabilmesi için trafiğin azaltılması yönünde engelleyici faaliyetler yapılmalıdır. Bunun yanı sıra özel araç girişlerinin kısıtlanmasının doğuracağı ulaşım sıkıntısının minimuma indirgenmesi adına toplu taşıma olanaklarının en üst seviyede geliştirilme gerekmektedir.

➤ Turistlerin en çok ilgisini çeken gölün çevresinde son yıllarda yaşanan betonlama ve gölün su gideğine yapılan setler doğal görüntüsünü çok aşırı bir şekilde bozmaktadır. Bölgedeki işletme sahipleri ile yapılan görüşmelerde imarlaşma faaliyetlerinde merkezi yönetimle anlaşmazlıkların yaşandığı gerekirse eylemsel planlamalar yapılacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda tüm tarafların imar sorununu hızlıca çözebilmek adına anlaşma zemininde buluşmaları ve yapılaşmanın imarlı olarak çevreye uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

➤ Görüşmecilerin cevapları doğrultusunda bölgedeki turistik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, sosyo-kültürel aktivitelerin çoğaltılması önem arz etmektedir.

➤ Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun “Kurandaki Cennet”, “Yeşil Cennet” şeklinde tasvir ettikleri Uzungöl’ün doğal bitki örtüsünden yaşayan canlı türlerine, tarihi geçmişinden tarihi eserlerine kadar birçok alanda daha fazla turistlere tanıtılması bölgede tur rehberlerinin daha fazla sayıda bulundurulması, lokanta ve restoranlarda en az iki, üç farklı dil bilgisine sahip yetkililerin görev alması gerekmektedir.

Tüm bu önerilere ek olarak 2019 yılında Çin’de başlayarak tüm dünyayı etkisi altına alan Pandemi neticesinde insanlar kalabalık şehirlerin kirliliğinden, gürültüsünden, stresinden uzaklaşmak adına doğaya dönüş yapmaya başlamışlardır. Uzungöl için Arap turistlerden ziyade diğer ülke insanları için de talep merkezi olabilmesi için yaşanan bu salgının getirdiği doğaya dönüş eğilimi tetikleyici etken olarak kullanılabilir.

Yapılan çalışma ile Arap turist profili, eğilimler, bölgesel yapı, yöre halkının tutumu, avantaj ve dezavantajlar gibi faktörler belirlenmeye, yaşanan ve yaşanması muhtemel sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Unutulmaması gerek en önemli husus insanoğlunun yaşantısı için olmazsa olmaz öneme sahip doğanın ekonomik getirilerden çok daha fazla önemli olduğudur. Ülkelerin GSMH değerlerine önemli ölçüde katkı sağlayan bir sektör olan turizmin daha fazla geliştirilmesi ve daha fazla gelir getirmesine yönelik planlamalar yapılırken bu gerçeğin göz ardı edilmemesi, gelecek nesillerin yaşam kalitelerinin ekonomik refahın yanında sağlıklı bir şekilde sürebilmesi için doğanın korunması tercihten çok bir zorunluluktur. Yanlış planlanan ve uygulaması yanlış yapılan turizm faaliyetlerinin zararı ekonomik olurken yanlış yapılan doğa planlamasının ölçümü çok zor ve telafisi güç olan zararları ortaya çıkaracaktır.

KAYNAKÇA

- Abay, O. ve Baykan, N. O., (2007), “İklim Değişikliği Görüşlerindeki Değişiklikler”, I. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi, TİKDEK, 11-13 Nisan 2007, İstanbul.
- Ahipaşaoğlu, S. (2001). Turizmde Rehberlik, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akat, Ö. (2000). Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Akat, Ö. (2008). Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği, Ekin Yayınevi, Ankara.
- Akbaş, G. (2015). Geleneksel Yapım Teknikleri ve Mekân İlişkisi: Uzungöl ve Taşkiran Örnekleri, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Akıncı Kesim, G. Çimen, H. ve Altanlar, A., (2007), “İklim Değişikliğinin Turizm ve Çevre ile Etkileşimi”, I. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi, TİKDEK, 11-13 Nisan 2007, İstanbul.
- Akkan, E., Doğu, A. F., Yiğitbaşıoğlu, M. H., Çiçek, İ., Somuncu, M., (1993). Uzungöl. Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, No:2, 251-252.
- Akova, İ. (2000). Alternatif Turizm Olanaklarımız. Coğrafya Dergisi (8), 71-84. İstanbul.
- Aksay, C. S., Ketenoğlu, O., & Kurt, L. (2005). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi, 1(25), 29-42.
- Altın, U. Bektaş, G. Antep, Z. ve İrbán, A. (2012). Sağlık Turizmi ve Uluslararası Hastalar İçin Türkiye Pazarı, Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(3): 157-163.
- Araz, N. (1996). Uzungöl Tabiat Parkının Kaynak Değerlerine Yönelik Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği A.B.D, Trabzon.
- Arıkan, R. (2011). Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Arifin, A. A. M. ve Hasim, M. S., (2009). “Marketing Malaysia to the Middle East Tourists: Towards a Preferred Inter-regional Destinations”, Jurnal Antarabangsa Kajian Asia Barat International Journal of West Asian Studies, Vol. 1, 39-53. Bieger, T. ve Laesser, C., (2002). “Market Segmentation by Motivation: The Case of.
- Atalık, A. (2006). Küresel ısınma, su kaynakları ve tarım üzerine etkileri. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası.
- Atasoy, M. (2010). Özel Çevre Koruma Bölgesinde arazi kullanım değişiminin CBS ile izlenmesi: Uzungöl örneği. III. Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu, 11 – 13 Ekim 2010, Gebze – Kocaeli, 322-329.
- Aydın, A. Gencür, A. S. (2015). Türkiye’nin Turizm Arzı, Piyasa Yapısı ve Global Riskler, Keşifsel Bir Yaklaşım. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2(2), 43-64.

- Aydın, O. (2012). Türkiye'de alternatif bir turizm; sağlık turizmi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2012(2), 91-96.
- B. Kılıç ve A. Kurnaz, “Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği”, İşletme Araştırmaları Dergisi, 2(4), 2010, 39-56.
- Bahar, O., Kozak, M. (2014). Turizm Ekonomisi, 6 Baskı, Detay Yayıncılık Ankara.
- Barutçugil, İ. (1984). Turizm İşletmeciliği. Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa.
- Başçı, A., Başçı, B., Aknar, A. (2023). Geçmişten Günümüze Sağlık Turizmi, Çizgi Kitapevi, Konya.
- Bayer, M.Z. (1992). Turizme Giriş. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayını No:253.
- Bayram, Y. (2016). Türk-Arap İlişkileri Bağlamında Türk Toplumunda Değişen Arap İmajının Turizme Yönelik Haber Çerçevelerinde Temsili. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(43), 1683-1697.
- Buhalis, D. (2000). Marketing The Competitive Destination Of The Future. Tourism Management, Elsevier,
- Bulu, M. (2009). Rekabet İçin Kümelenme Temelli Yaklaşımlara İhtiyacımız Var, MÜSİAD, Çerçeve Dergisi, Sayı 51, ss. 16-21, Haziran.
- Bulu, M. ve Eraslan, İ. H., (2007) Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü, Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu, URAK Yayınları, İstanbul.
- Büyükşahin, F. (2018). Antropojenik Etkiler ile Havanın Kirletilmesi ve İklim Değişikliği. Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, 1.1, 14-26.
- Cruz, Z. L. (2006). Principles of Tourism: Part I, Manila (Philippines): Rex Book Store.
- Çakıcı, A. C., Kozak, A. M., Azaltun, M., Sökmen, A. & Sarıışık, M. (2002). Otel İşletmeciliği. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çeken, H. (2003). Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Çımat A., Bahar O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. Akdeniz İİBF Dergisi, 3(6), 1 - 18.
- Çimen, N. (2023). Büyük Kentler ve Küresel Isınma İlişkisi-Kocaeli-Şanlıurfa Karşılaştırması. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.8.
- Dinler, Z. (2009). Mikroekonomi. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Doğan, H. Z. (2004), Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri, Detay Yayıncılık, Ankara.

- Dönmez, R. (2013). Trabzon İli Uzungöl Doğa Parkı'ndan Rekreatif ve Turizm Amaçlı Yararlanmanın Ekonomik Değerinin Belirlenmesi: Seyahat Maliyeti Yöntemi Uygulanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Durgun, A. ve Memişoğlu, D. (2007). Küresel Isınma ve Turizm Üzerine Olası Etkileri. (ss. 310-322). 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. Ankara. 10-15 Eylül.
- Dursun, D. (2005). Ortadoğu'nun Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Yapı Özellikleri Üzerine Genel Tespitler. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi. (50), 1231-1274.
- Emir, O., ve Pekyaman, A. (2010). Çocuklu Ailelerin Otel İşletmesi Seçiminde Etkili Olan Faktörler: Afyonkarahisar'da Bir Uygulama. Yönetim Ve Ekonomi Dergisi, 17(2), 159-181.
- Eraslan, H., Bulu, M., Bakan, İ. (2008). "Kümelenmeler ve İnovasyona Etkisi: Türk Turizm Sektöründe Uygulamalar", Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, Cilt:5 Sayı:3.
- Eroğlu, S. (2017). Romaika konuşan halkta göç olgusu üzerinden konut tasarımında yerel veri kullanımı: Uzungöl- Dönerdere göçü örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Eröz, S.S. (2014). Turizm Arzı, Turizm Ekonomisi içinde (Ed. Ferah Özkök), İstanbul: Ceren Yayıncılık, ss: 23-48.
- Ertek, T. (2009). Mikroekonomiye Giriş, Genişletilmiş 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Gökdeniz, A. (2001). "Uluslararası turizm hareketleri içerisinde dinsel ve kültürel amaçlı seyahatler ve Türkiye", Hoşgörü ve İnanç Turizminde Göller Bölgesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, .SDÜ. Sosyal Bil. Enst., s.4-13, Isparta.
- Göksu, Y. Z. (2002). Mevsimselliğin Azaltılması ve Turizmin Çeşitlendirilmesi Termal Turizm,
- Gülbahar, O. (2008). Küresel Isınma, Turizme Olası Etkileri ve Türkiye. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2008(2), 160-198.
- Hazar, A. (2003). Rekreatif ve Animasyon (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hoşgören, M. Y. (2014). Jeomorfoloji Terimleri Sözlüğü. Anka Matbaa. İstanbul.
- İçöz, O. (1996). Turizm İşletmelerinde Pazarlama. Ankara: Anatolia Yayıncılık,
- İçöz, O. (2005). Turizm Ekonomisi, Turhan Kitabevi, 3. Basım, Ankara.
- İlkin, A., Dinçer, M.Z. (1991). Turizmin Türk Ekonomisinde Yeri ve Önemi. TOBB Yayınları, Ankara.
- İnan, H. (2019). Uzungöl Çevre Durum Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

- İncekara, A. (1998). Doğu Anadolu'da Kış Turizmi ve Gelişme Olanakları. İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul.
- İnkaya, S. (2019). Uzungöl (Trabzon) Çevresinin Bitki Örtüsü ve Yakın Yıllarda Geçirdiği Değişimler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- İslamoğlu, A. H. (2010). Turizm Pazarlaması, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Kadıoğlu, M. (2007), Küresel İklim Değişimi ve Türkiye – Bildiğiniz Havaaların Sonu, 2.Baskı, Güncel Yayıncılık, Yay. No: 110, İstanbul.
- Karaca, M., Şen, Ö. L. (2008). Küresel İklim Değişimi, Dünya Geneli ve Türkiye. http://www.harb-is.org.tr/dergi/dosya_3, son erişim 15.01.2024.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1 (1), 62- 80.
- Kartal, G. (2013) Bölgesel kalkınmada kümelenme: Türkiye’de turizm kümelenmesi (2000-2012). Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Niğde.
- Kayan, A. (2022). Küresel İklim Değişikliği, Kentleşme ve Küresel İklim Değişikliği İlişkisi, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kılıç, M. (2020). Uzungöl Bölgesinde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi: Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri Bağlamında Nitel Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
- Kılıç, S., Demir, S. (2017). Turizm Pazarlamasında Yerli Turistlerin Turizm Talebini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Sinop İli Örneği, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(1), 71-78.
- Kızılgöl, Özlem., Erbaykal, Erman. (2008), “Türkiye’de Turizm Gelirleri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Nedensellik Analizi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 2: 351-360.
- Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5 (47), 480- 495.
- Kozak, Akoğlan, Meryem. (2012). Genel Turizm Bilgisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Uzaktan Öğretim Birimi, s.23.
- Kozak, M. A., Evren, S. ve Çakır, O. (2013). Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 24 (1): 7-22.
- Kozak, N. (2000). Türkiye’de Akademik Turizm Literatürünün Gelişim Süreci Üzerine Bir İnceleme, Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi, 1 (1): 15-58.
- Kozak, N. (2010), Turizm Pazarlaması, Detay Yayıncılık, Ankara.

- Kuşat, N. (2010). Kobi'ler İçin Kümelenmelerin Önemi Ve Turizm Sektörü İçin Kümelenmelerin Uygunluğunun Araştırılması Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 2/2, 115-138, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta Meslek Yüksekokulu.
- Küçükaltan, G. (2005). “Turizm Sektöründeki Teşviklerin Çevresel Etkileri”, 1. Çanakkale Turizm Biyenalı, Çanakkale: Dünya Turizm Örgütü Yayınlar Dairesi.
- Lutgens, F. K., Tarbuck, E. J. ve Tasa, D. (2013). Essential of Geology 11. Basım, Çev. Ed: Cahit Helvacı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Manisalı, E., Yarcın, Ş. (1987). Türk Turizm Endüstrisi Araştırması, Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Mengü, C. (2008). Orta Doğu turizm pazarının Türkiye açısından analizi. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Nişancı, A. (2007). İklim Değişikliği, Küresel Isınma ve Sonuçları”, I. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi, TİKDEK, 11-13, İstanbul.
- Olalı, H. (1990) Turizm Politikası ve Planlaması, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, s.34.
- Olalı, H. ve Korzay, M. (1993), Otel İşletmeciliği, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- Olalı, H. ve Timur, A. (1988). Turizm Ekonomisi, Ofis Ticaret Matbaacılık Şti. İzmir.
- Onur, G. M. (2022). Sürdürülebilir Turizm Açısından Uzungöl’de Turizm Gelişimi ve Etkileri, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir, s.22-23.
- Önen, H. (2010). Küresel İklim Değişimine Bağlı Sürdürülebilir Tarım, Erciyes Üniversitesi Seyrani Ziraat Fakültesi Yayın No:1, S:134-154, Fidan Ofset, Kayseri.
- Özcan, C. C. (2013). Turizm Talebini Etkileyen Faktörlerin Ekonometrik Bir Analizi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 1-118.
- Özsarı S., Karatana, Ö. (2013). Sağlık turizmi açısından Türkiye’nin durumu. Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi, 136 – 144.
- Öztaş, K. (2002). Turizm Ekonomisi: Genel Turizm Bilgileri, Nobel Yayınları, Ankara.
- Öztaş, K., Karabulut T. (2006). Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Öztürk, Y., Yazıcıoğlu İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, Gazi Üniversitesi Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 183-19.

- Paksoy, S. (2005). Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü ve Önemi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi-GAP Örneği, III. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Cilt: II, Sayfa: 1046-1057, Celalabat-Kırgızistan.
- Paul, A. (1972). Weather and the Daily Use of Outdoor Recreation areas in Canada in, Taylor J. (ed) Weather Forecasting for Agriculture and Industry, David and Charles, Newton Abbot, pp. 132-146.
- Perry, A. H. (1997). Recreating and Tourism. In: Thompson RD and Perry AH. Applied Climatology. Routledge, London, UK, pp. 240-248.
- Rızaoğlu, B. (2004). Turizm’de Tanıtma. Ankara: Detay Yayıncılık.
- S. Çelik, (2018). Alternatif Turizm, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2018, 11 (56), 193-204.
- Sağlık Turizmi, T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri, 1(1), 14-17.
- Samur, H. (2008). Küresel İklim Değişiminin Etkileri ve Uluslar arası Alandaki Mücadele Stratejileri. (Çevrimiçi), http://www.ukidek.org/bildiriler/SorununTanımı_5.doc, (15.05..2024), 1- 23.
- Sarı, Y., Yıldırım, G. (2015). Türkiye Turizmi Bağlamında Ortadoğu Pazarı Üzerine Bir Araştırma, İşletme Araştırmaları Dergisi, 7/1 (2015) 382-403.
- Sezgin, M.O. (1995). Genel Turizm ve Kavramlar, Tutubay Yayınları, Ankara.
- Sözbilir, Akile Hevin Mendekli, (2023). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği Kapsamında Avrupa Birliği’nin Ortak Çevre Politikasının Değerlendirilmesi, İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı.
- Spence, C. (2007). Küresel Isınma, Çev. Selin Gönen-Serkan Açar, Pegasus Yayınları:83, İstanbul.
- Stone, G.W. (2008). Core Macroeconomics, New York: Worth Publishers.
- Şanlı, B., Özekicioğlu, H. (2007). Küresel Isınmayı Önlemeye Yönelik Çabalar ve Türkiye. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2007 (2), 456-482.
- Şebnem Akın Acuner (2006). Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi, MPM Yayınları No:689, Ankara.
- Şengül S., Bayhan İ., Yücel R. (2018). Turizm Destinasyonlarında Sürdürülebilir Gelişim: Göynük Yerel Turizm Paydaşları Üzerine Bir Araştırma. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 15(3), 489 - 505.
- Talu, N. (2015). Türkiye’de İklim Değişikliği Siyaseti. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Tekeli, H. (2001). Turizm Pazarlaması ve Planlaması, Detay Yayıncılık, Ankara.

- Temur, B. (2017). Küresel Isınmanın Türkiye’de Tarım Sektörü Üzerine Etkisi-Bir ARDL Modeli Uygulaması, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.18. Eskişehir.
- Toskay, Tunca. (1989), Turizm - Turizm Olayına Genel Yaklaşım, İstanbul: Der Yayınları.
- Turanlı, M., Güneren, E. (2003). Turizm Sektöründe Talep Tahmin Modellemesi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 2(3), 1-13.
- Turizm Pazarlaması ve Planlaması, Detay Yayıncılık, Eylül 2001, s.4.
- Tutar, H. (2003) Örgütsel İletişim, Ankara, Seçkin Yay.San. ve Tic. A.Ş.
- Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (2007) İklim Değişikliği ve Denizler Raporu, 23.04.2024 tarihinde (<https://tudav.org/calismalar/iklim-degisikligi/iklim-degisikligi-ve-denizler-raporu/>) adresinden erişildi.
- Türkey, O. (2002). Mikroiktisat Teorisi, 11.Baskı, Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Türkcan, B. (2015). 2000’li Yıllarda Türkiye İçin Turizm Yanlı Büyüme Hipotezinin Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Türkeş, M. (2008). Küresel iklim değişikliği nedir? Temel kavramlar, nedenleri, gözlenen ve öngörülen değişiklikler, İklim Değişikliği ve Çevre, 1, 26-37.
- Türkeş, M., Sümer, U. M. Çetiner, G. (2000). Küresel İklim Değişikliği ve Olası Etkileri, Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları (13 Nisan 2000, İstanbul Sanayi Odası), 7-24, ÇKÖK Gn. Md., Ankara. Erişim Tarihi: 17.02.2024. <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/iklimetkileri.pdf>.
- Türnüklü, D. A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 24(24), 543-559.
- Uçkun, S. (2004). İşletme ve İşletme Türleri, Turizm İşletmeleri, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Usta, Ö. (2009). Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Ünlüöner, K., Tayfun, A., ve Kılıçlar, A. (2014). Turizm Ekonomisi, 4. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Ürger, S. (1992). Genel turizm bilgisi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Matbaası.
- Verep, B., Çelikkale, M., Düzgüneş, E. (2002). Uzungöl'ün bazı limnolojik ve hidrografik özellikleri. Su Ürünleri Dergisi, 19(1-2), 233 - 240.
- Viner, D., Agnew, M. (1999). "Climate change and its impacts on tourism", Climatic Research Unit, University of East Anglia, Norwich, 49.

- Wall, G. (1992). "Tourism Alternatives in an Era of Global Climate Change", In: Smith, V. and Eading, W. (eds). Tourism Alternatives. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, USA, pp. 194-236.
- Yağcı, Ö. (2003). Turizm Ekonomisi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yalçınalp, E. (2010). Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin biyotop haritalaması ve ekoturizm açısından değerlendirilmesi. Yayımlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Yazıcı, H. ve Cin, M. (1997). Uzungöl turizm merkezinde coğrafi gözlemler. Türk Coğrafya Dergisi, (32), 57- 77.
- Yeşilyurt, C. (2002). Uzungöl yöresi rekreasyon kaynaklarının coğrafi yönden değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K., Şıklar, İ., Bakırtaş, İ., Doğan, B. (2011). Mikro İktisada Giriş, Ed.: K. Yıldırım, 9. Baskı, Ankara: Pelikan Kitapevi.
- Yıldız, Z. (2007). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Sağladığı Katkılar ve Göller Bölgesi Uygulaması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Zengin, B., Yıldırğan, R., Bilgiçli, İ. (2014). Sakarya'ya Gelen Ortadoğu Kökenli Turistlerin Talep Profiline Yönelik Bir Araştırma. 13. Geleneksel Turizm Paneli (ss. 52-62) 11 Nisan 2014, İstanbul.
- (<http://www.hurriyet.com.tr/seyahat/avrupanin-en-guzel--kayak-merkezleri>, Erişim tarihi: 05.08.2023).
- (<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergelerTam.aspx>, Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- ([http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/Mağara Turizmi](http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/Mağara_Turizmi), Erişim Tarihi: 05.08.2023)
- (<https://www.google.com.tr/search?q=Uzungöl+resim>, (erişim tarihi: 05.04.2024)
- (<https://www.google.com.tr/search?q=Uzungöl+resim>, (erişim tarihi: 06.04.2024)
- (<https://www.google.com.tr/search?safe=Uzungöl+harita>, (erişim tarihi: 19.03.2024)
- (<https://www.ktb.gov.tr/TR-96268/turizm.html>. Erişim Tarihi. 14.02.2024)
- (<https://www.ktb.gov.tr/TR-96268/turizm.html>. Erişim Tarihi. 15.02.2024)
- (<https://www.ktb.gov.tr/TR-96268/turizm.html>. Erişim Tarihi. 18.04.2024)

EKLER

Ek-1. Görüşme Soru Formu

أسئلة البحث

1. العمر / الجنس ؟
2. لماذا اخترت هضبة بدلاً من بحر - رمال - شمس في أنشطتك السياحية؟
3. كيف سمعت عن هضبة أوزونغول؟ / هل يمكن أن تشرح ما هي أسباب اختيارك لأوزنجول؟
4. هل هذه زيارتك الأولى إلى أوزنجول وهل تفكر في العودة مرة أخرى؟ / إذا أردت أن تعود مرة أخرى فما السبب؟
إذا لم تريد، فما السبب؟
5. هل للشعب التركي وحقيقة أن الدولة دولة مسلمة تأثير على اختيارك لتركيا لقضاء إجازتك؟
6. ما هو متوسط إنفاقك خلال الإجازة؟
7. هل تنصح أوزنجول لأقاربك وأصدقائك عند عودتك إلى بلدك؟
8. هل هناك أي قصور في المنطقة لاحظتها أثناء إقامتك في هضبة أوزنجول؟ ما هي اقتراحاتك إن وجدت؟
9. إذا لم يكن لديك أوزنجول عند الاختيار ، فأين تفضل؟
10. كيف تعتقد أن الاحتباس الحراري يؤثر على السياحة في تركيا وعلى اختيارك؟